

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Тамара М. Јеврић

КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА
КОЛОКАЦИЈА СА ИМЕНИЦАМА КОЈЕ
ОЗНАЧАВАЈУ ЉУДСКА БИЋА У
ЕНГЛЕСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

Београд, 2017.

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF PHILOLOGY

Tamara M. Jevrić

CONTRASTIVE ANALYSIS OF
COLLOCATIONS OF NOUNS WHICH
DENOTE HUMAN BEINGS IN ENGLISH
AND SERBIAN

doctoral dissertation

Belgrade, 2017

МЕНТОР:

др Весна Половина, редовни професор, Универзитет у Београду, Филолошки факултет

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:

др Наталија Панић Церовски, доцент, Универзитет у Београду, Филолошки факултет

др Зорка Кашић, редовни професор, Универзитет у Београду, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију

др Мелина Николић, доцент, Универзитет Алфа, Факултет за стране језике

Датум одбране:

КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА КОЛОКАЦИЈА СА ИМЕНИЦАМА КОЈЕ ОЗНАЧАВАЈУ ЉУДСКА БИЋА У ЕНГЛЕСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

РЕЗИМЕ

Циљ истраживања предложеног рада је контрастирање колокација са именицама које означавају људска бића у енглеском и српском језику, ради утрђивања фреквентности колоката и њихове улоге у значењу речи. Циљ нам је, такође, да на основу контрастирања колокација утврдимо сличности и разлике које се у тим језицима јављају.

Методолошки приступ у овом раду одређен је предметом и циљем истраживања, и обухвата неколико различитих приступа. Пошто основу рада представља анализа колокација са именицама које означавају људска бића у енглеском и српском језику, истраживање је засновано на колокацијској анализи, употреби корпусне лингвистике као методе (Лич, 1992: 105) и контрастивној анализи енглеског и српског језика.

Истраживање је спроведено на корпусу који обухвата *Британски национални корпус* (British National Corpus), *Collins COBUILD English Dictionary for Advanced Learners* (2001), *Корпус савременог српског језика на Математичком факултету Универзитета у Београду* и *Речник српскохрватскога књижевног језика 1-6* (1967, 1971, 1973, 1976).

Резултати анализе указују на закључак да су именице које означавају људска бића имају идентично основно значење у енглеском и српском језику. Изузетак су именице *girl*, *девојчица*, *boy* и *дечак*. Секундарна значења се могу разликовати, нпр. *свети муж*. Разликовне карактеристике тичу се различитих синтаксичко-семантичких обележаја које производе различите колокације, нпр. *developing child* и *дете које се развија*. Оне се тичу и различитих културолошких утицаја који се рефлектују на језик. Тако су, рецимо, колокације са именицама којим се означавају особе женског пола одраз ставова друштва о важности брачног статуса жене, док код особа мушког пола језик бележи употребу агресије и насиља, особине које друштво може да одржава и оснажује. Колокати су

демонстрирала како култура и друштво у којим један језик егзистира утичу на његову лексичку, те како због разлика у синтаксичким и семантичким обележјима контрастивна анализа колокација треба да укључује све врсте лексичких речи, са придевима као кључним модификаторима именица. Од самог почетка анализе, у оба језика је код свих лексема забележена знатно бројнија употреба придева у атрибутомском положају, него у апозитивном положају или у предикату.

Анализа колокација је такође указала на то да употреба корпуса путем којег се изучава значење има одређене несавршености. Резултати добијени претрагом именица не морају да се подударају са резултатима добијеним претрагом придева. До неподударања може доћи чак и када претрага придева путем *кључне речи у контексту* генерише одређену колокацију више пута. Претрага лексема путем претраживача *Google* демонстрирала је његову неопходност у савременим семантичким проучавањима, јер кадтада ни електронски корпуси ни речници не дају резултате.

Налази овог рада могу се даље користити у лингвистичким испитивањима и лингвистици сродним областима, укључујући и области које истражују језик употребом компјутера. Ово истраживање може да покрене нова испитивања која ће моћи са прецизношћу да анализирају језик, и да омогуће контрастивну анализу језика.

Кључне речи: колокације, именице које означавају људска бића, енглески језик, српски језик, корпусна лингвистика, контрастивна анализа

Научна област: лингвистика

Ужа научна област: семантика, корпусна лингвистика

УДК број:

CONTRASTIVE ANALYSIS OF COLLOCATIONS OF NOUNS WHICH DENOTE HUMAN BEINGS IN ENGLISH AND SERBIAN

SUMMARY

The aim of this research is to contrast collocations with nouns which denote human beings in English and Serbian in order to determine frequent collocates and their role in word meaning. Based on the contrasting of collocations, the aim is also to determine the similarities and differences in the aforementioned languages.

The methodology in this study is determined by the aim and subject of the research, and it encompasses several different approaches. Since the basis of the research is an analysis of collocation with nouns which denote human beings in English and Serbian, the research is based on the collocational analysis, the employment of corpus linguistics as a methodology (Leech, 1992: 105), and the contrastive analysis of English and Serbian languages.

The research was conducted on a corpus which encompassed *the British National Corpus*, *Collins COBUILD English Dictionary for Advanced Learners* (2001), *the Corpus of Contemporary Serbian of the Faculty of Mathematics, Belgrade University*, and *the Dictionary of Serbo-Croatian literary language 1-6* (1967, 1971, 1973, 1976).

The results of the analysis point to the conclusion that nouns which denote human beings have an identical primary meaning in English and Serbian. The exceptions are nouns *girl*, *девојчица*, *boy* and *дечак*. Secondary meanings can differ, e.g. *свети муж*. The contrasting characteristics are concerned with different syntactic and semantic attributes which produce different collocations, for example, *developing child* and *дете које се развија*. The contrasting characteristics are also concerned with different cultural influences reflected on languages. For instance, collocation with nouns which denote female persons reflect societal attitudes about the importance of marital status of women, while with male persons, the languages record the use of aggression and violence, features which those societies maintain and enforce.

The collocates demonstrated that culture and society in which languages exist influence their lexis while, because of the differences in their syntactic and semantic attributes the contrastive analysis of collocations should include all types of lexical parts of speech, with adjectives as key noun modifiers. From the beginning of the analysis, both languages record a significantly greater usage of attributive rather than appositive or predicative adjectives.

The collocation analysis also highlighted the fact that the use of the corpus, through which meaning is studied, contains certain imperfections. The results obtained through a noun search do not have to match the results gained through an adjective search. A mismatch can occur even when an adjective search via *Key Word in Context* generates a certain collocation multiple times. Lexeme searches via the *Google* search engine demonstrated its necessity in contemporary semantic studies, given that at times neither electronic corpora nor dictionaries yield results.

The findings of this research can further be used in linguistic researches and fields associated with linguistics, including fields that analyse languages with the help of computers. This research can spur new researches which will be able to analyse languages with greater precision, and enable a contrastive analysis of languages.

Key words: collocations, nouns which denote human beings, English, Serbian, corpus linguistics, contrastive analysis

Research area: linguistics

Research subarea: semantics, corpus linguistics

UDC number:

САДРЖАЈ

РЕЗИМЕ	iv
SUMMARY	vi
1. УВОД.....	1
1.1. Предмет истраживања.....	1
1.2. Циљ истраживања.....	2
1.3. Методолошки приступ	2
1.4. Корпус.....	3
1.5. Структура рада	3
2. ТЕОРИЈСКО УТЕМЕЉЕЊЕ И ЗНАЧЕЊЕ ОСНОВНИХ ПОЈМОВА	4
2.1. Питање значења код структуралиста и трансформационо-генеративних лингвиста	4
2.2. Питање значења код Ферта – појам колокација.....	14
2.3. Значење колокација код Халидеја.....	19
2.4. Синклерово истраживање колокација	28
2.5. Проблеми при анализи корпуса и његова критика.....	32
2.6. Стабсово истраживање колокација.....	36
3. ТЕОРИЈСКО–МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР	41
3.1. Енглески корпус	41
3.2. Српски корпус.....	48
3.3. Хипотетичко-истраживачки оквир.....	50
4. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА	55
4.1. Лексема <i>human being</i> и њени колोकати.....	56

4.1.1. Лексема <i>људско биће</i> и њени колокати	59
4.1.2. Лексема <i>human</i> и њени колокати	61
4.1.3. Лексема <i>човек</i> и њени колокати	64
4.1.4. Лексема <i>person</i> и њени колокати	67
4.1.5. Лексема <i>особа</i> и њени колокати	71
4.1.6. Лексема <i>personality</i> и њени колокати	73
4.1.7. Лексема <i>личност</i> и њени колокати	76
4.1.8. Закључак	80
4.2. Лексема <i>woman</i> и њени колокати	81
4.2.1. Лексема <i>жена</i> и њени колокати	83
4.2.2. Лексема <i>wife</i> и њени колокати	93
4.2.3. Лексема <i>супруга</i> и њени колокати	95
4.2.4. Лексема <i>mother</i> и њени колокати	100
4.2.5. Лексема <i>мајка</i> и њени колокати	103
4.2.6. Закључак	108
4.3. Лексема <i>man</i> и њени колокати	110
4.3.1. Лексема <i>мушкарац</i> и њени колокати	112
4.3.2. Закључак	117
4.3.3. Лексема <i>husband</i> и њени колокати	118
4.3.4. Лексема <i>супруг</i> и њени колокати	119
4.3.5. Лексема <i>муж</i> и њени колокати	121
4.3.6. Закључак	126
4.3.7. Лексема <i>father</i> и њени колокати	127
4.3.8. Лексема <i>отац</i> и њени колокати	128
4.3.9. Закључак	133
4.4. Лексема <i>child</i> и њени колокати	134
4.4.1. Лексема <i>дете</i> и њени колокати	137
4.4.2. Закључак	142

4.5. Лексема <i>girl</i> и њени колокати	143
4.5.1. Лексема <i>девојчица</i> и њени колокати.....	146
4.5.2. Лексема <i>boy</i> и њени колокати	150
4.5.3. Лексема <i>дечак</i> и њени колокати	153
4.5.4. Закључак	157
4.6. Лексема <i>daughter</i> и њени колокати	159
4.6.1. Лексема <i>ћерка</i> и њени колокати.....	160
4.6.2. Лексема <i>ћерка</i> и њени колокати.....	161
4.6.3. Лексема <i>son</i> и њени колокати	165
4.6.4. Лексема <i>син</i> и њени колокати.....	167
4.6.5. Закључак	172
4.7. Лексема <i>sister</i> и њени колокати	174
4.7.1. Лексема <i>сестра</i> и њени колокати	175
4.7.2. Лексема <i>brother</i> и њени колокати.....	180
4.7.3. Лексема <i>брат</i> и њени колокати.....	182
4.7.4. Закључак	186
5. ЗАКЉУЧАК.....	187
БИБЛИОГРАФИЈА	194
Сајтографија.....	205
Додатак	207
Енглеско-српски термилошки речник термина употребљених у тези	207
Биографија аутора.....	210

1. УВОД

1.1. Предмет истраживања

Предмет истраживања овог рада јесте контрастивна анализа колокација са именицама које означавају људска бића, како би се на свеобухватан начин сагледали колокати. Теоријска поставка овог истраживања налази се у домену корпусне лингвистике која подразумева анализу језика коришћењем *електронских корпуса* (енгл. *electronic corpora*). Ова дисциплина проучава употребу језика у контексту и види корпус као језичку грађу у свом оригиналном саставу.

У ужем смислу, ово истраживање почиње ослањањем на полазне тачке које је антиципирао Џон Руперт Ферт, на Џона Синклера, који је ову област изградио и утемељио, и Мајкла Стабса, који је тврдње о електронској језичкој грађи као недвосмисленом показатељу значења речи својим радом оснажио. Стабс (1996: 182-183) указује на речи које би могле да се нађу у једном речнику културолошких кључних речи¹ чије је груписање извршио помоћу две главне теме које су стожер проучавања савременог друштва. То су: *the changing life cycle of the individual, personal identity, and the professionalization of modern life*. Тако у кругу који се шири од приватног ка јавном, имамо следеће јединице: *family, home, education, employment*, или: *individual, family and friends, community, town and country, society and culture, country and nation*.

Предмет нашег истраживања је проучавање лексичког понашања речи основних друштвених категорија, испитивање колоката речи и шта нам оне говоре о самим речима, како то Росамунд Мун (2010: 199) образлаже. Будући да је једна од доминантних намена употребе корпуса поређење језика, рад обухвата сегмент лексикона енглеског и српског језика који сачињавају колокације са именицама које означавају људска бића, и он укључује Стабсове поменуте јединице – *појединца* и чланове *породице* као основне друштвене категорије. Колокације са именицом као чвором можемо назвати *именичким колокацијама* (енгл. *nominal collocation*) (Хлебец, 2010а: 67).

---

¹ Ферт (1935: 40, 45) се залаже за изучавање социолошки важних речи.

1.2. Циљ истраживања

Основна претпоставка од које полазимо у овом истраживању јесте да фреквентност колоката говори о типичним значењским особинама лексема уз које ти колокати често иду. Исто тако, сматрамо да поређењем енглеског и српског језика можемо стећи дубљи увид у језичке особености које су одраз различитих култура у којима се ти језици развијају и мењају.

Циљ истраживања предложеног рада је, дакле, контрастирање колокација са именицама које означавају људска бића у енглеском и српском језику, ради утврђивања фреквентности колоката и њихове улоге у значењу речи. Циљ нам је, такође, да на основу контрастирања колокација утврдимо сличности и разлике које се у тим језицима јављају.

Изучавање језика помоћу корпуса, у чијим оквирима постоји анализа колокација, у светској лингвистици је већ одавно утемељено, и број публикација на ту тему стално расте. У српској лингвистици број радова и докторских дисертација се такође повећава, те сматрамо да овај рад може да допринесе развоју ове области у Србији. Тиме би контрастивна анализа језика и налази који би из ње произишли, уз ваљан корпус као упориште у српском језику, показали надасве сврсисходном у пољу семантике, али и другим лингвистичким областима.

1.3. Методолошки приступ

Методолошки приступ у овом раду одређен је предметом и циљем истраживања, и обухвата неколико различитих приступа. Први приступ јесте колокацијска анализа којом се врши семантичка анализа језика, односно врши се проучавање значења речи путем колокација.

Други приступ јесте употреба корпусне лингвистике као методе (Лич, 1992: 105) (у теоријском делу подробно ћемо објаснити потешкоће са којима се лингвисти суочавају при употреби овог термина). Последњи приступ јесте контрастивна анализа. С обзиром на то да корпус обухвата колокације у енглеском и српском језику, овај приступ је потребан како би се утврдиле сличности и разлике које се у поменутиим језицима јављају.

1.4. Корпус

Пошто предмет проучавања јесу колокације са именицама које означавају људска бића, предложено истраживање има за основу именице узете из *Британског националног корпуса* (British National Corpus²) и *Collins COBUILD English Dictionary for Advanced Learners* (2001), с једне стране, и именица узетих из *Корпуса савременог српског језика на Математичком факултету Универзитета у Београду*, и *Речник српскохрватскога књижевног језика 1-6* (1967, 1971, 1973, 1976), с друге стране. То су следеће именице:

- *human being*, њени синоними *human, person, personality*, односно *људско биће, човек, особа, и личност*,
- лексеме које означавају жену. Жена се у колокацијама у енглеском језику јавља као *woman, mother, wife*. У српском језику постоје истоветни појмови, *жена, мајка, супруга*.
- лексеме које означавају мушкарца. Идентично, као у колокацијама које означавају жену, у енглеском језику имамо *man, father, husband*, и *мушкарац, отац, супруг* и *муж* у српском језику, и
- лексеме које означавају децу. То су лексеме *child, boy* и *girl, son* и *daughter, brother* и *sister*, односно *дете, дечак* и *девојчица, син* и *кћерка, ћерка, брат* и *сестра*.

1.5. Структура рада

Рад је подељен на четири дела:

1. Увод
2. Теоријско утемељење и значење основних појмова
3. Теоријско-методолошки оквир

---

² Приступ *Британском националном корпусу* могућ је, с тиме што корпус генерише само 50 конкорданци. Зато смо за потребе овог рада користили интерфејс – <http://corpus.byu.edu/bnc/> – сајт који, због тога што нема ауторска права на текстове који чине сам корпус, нуди ограничени приступ корпусу, али са минимумом од хиљаду конкорданци, када је претрага кључна реч у контексту у питању.

4. Резултати истраживања
5. Закључак

Сваки део, изузев методолошког приступа и закључка, подељен је на поглавља. У другом делу дато је теоријско утемељење дисертације и значење основних појмова, и оно обухвата следећа поглавља: 1. Питање значења код структуралиста и трансформационо-генеративних лингвиста, 2. Питање значења код Ферта – појам колокација, 3. Значење колокација код Халидеја, 4. Синклерово истраживање колокација, 5. Проблеми при анализи корпуса и његова критика, и 6. Стабсово истраживање колокација.

У трећем делу дат је теоријско-методолошки оквир. У четвртном делу приказани су резултати истраживања. По поглављима су анализирани колокације са именицама које означавају људска бића у енглеском и српском језику. Четврти део обухвата следећа поглавља: 1. Лексема *људско биће* (са лексемама са којим остварује парадигматски однос синонимије), 2. Лексема *woman* и њени колोकати, 3. Лексема *man* и њени колोकати, 4. Лексема *child* и њени колोकати, 5. Лексема *girl* и њени колोकати, 6. Лексема *daughter* и њени колोकати, и 7. Лексема *sister* и њени колोकати. Свако поглавље, садржи потпоглавља са одговарајућим српским лексемама и лексемама које означавају мушки пол. Изузетак је прво поглавље које садржи лексеме које могу бити и мушког и женског пола. На крају сваког поглавља дат је закључак.

Пети део доноси закључак о резултатима истраживања контрастивне анализе колокација са именицама које означавају људска бића у енглеском и српском језику. На крају рада наведена је литература коришћена приликом израде дисертације, као и енглеско-српски терминолошки речник термина употребљених у тези.

2. ТЕОРИЈСКО УТЕМЕЉЕЊЕ И ЗНАЧЕЊЕ ОСНОВНИХ ПОЈМОВА

2.1. Питање значења код структуралиста и трансформационо-генеративних лингвиста

Пре него што је трансформационо-генеративна лингвистика узела маха и врло брзо постала доминантан лингвистички правац дуги низ година, структуралисти на челу са Ленардом Блумфилдом захтевали су да прави, аутентичан језик буде у основи описа језика. Амерички структуралисти нису се, међутим, бавили значењем остављајући га психолозима и филозофима (Лин Марфи & Коскела, 2010: 182). Значење за структуралисте јесте „слаба тачка проучавања језика”^{3, 4}, сувише тешка и проблематична за разматрање, што потврђују и следеће Блумфилдове речи:

„Ситуације које људе наводе на говор, укључују сваки предмет и догађај у њиховом универзуму. Да бисмо пружили научно прецизну дефиницију за сваки облик језика, морали бисмо имати научно прецизно знање о свему у свету говорника.”⁵

Блумфилд истиче да ће се такво стање променити онда када људско знање напредује изнад овдашњег стања.

Ни трансформационо-генеративни лингвисти се не баве значењем, али, за разлику од структуралиста, ни аутентичним језиком. Са развојем универзалне граматике Ноама Чомског приметан је паралелан развој корпусне лингвистике (Стабс, 1996: 23-24), премда се двема лингвистикама не придаје подједнака важност (Тојберт, 2004: 108). Паралелан развој огледа се у податку да су године 1957. изашле две књиге, *Синтаксичке структуре* (Syntactic Structures) Чомског и *Синопис лингвистичке теорије, 1930-1955* (A Synopsis of Linguistic Theory, 1930-

---

³ Напомена: поједине наслове и све цитате у овом раду превео је аутор.

⁴ “The weak point in language-study” (Bloomfield, 1935: 140).

⁵ “The situations which prompt people to utter speech, include every object and happening in their universe. In order to give a scientifically accurate definition for every form of a language we should have to have a scientifically accurate knowledge of everything in the speaker’s world” (Bloomfield, 1935: 139).

1955) Џона Руперта Ферта (Стабс, 1996: 23). Стабс је подвукао јасна размимолажења са корпусном лингвистиком тако што је укратко изложио основне принципе Чомскијевог виђења лингвистике:

“Чомски тврди да је лингвистика грана когнитивне психологије (а на крају и биологије), да се може заснивати на интуитивним подацима и изолованим реченицама, да корпусни подаци нису корисни, да је проучавање језика у употреби суштински незанимљиво и да се лингвистика може заснивати на варијанти сосиријанског дуализма *langue – parole*.”⁶

Сосирова подела језика на *langue* и *parole* (2000), кореспондира са Чомскијевим поделом на *језичку способност* и *говорну делатност*. Оба аутора сматрају да код проучавања лингвистике треба дати предност првом појму. Супротно томе, у корпусној лингвистици фокус је на другом термину, односно на *језику у употреби*. У корпусној лингвистици примери се не измишљају већ се искључиво врши анализа језика на аутентичном, осведоченом материјалу, као што је тврдио Синклер: „Употреба се не може измислити, већ се само може забележити.”⁷ Како Тони Мекенри и Ендру Харди (2012: 25) истичу, упркос негативном ставу према емпиријској обради података, међу лингвистима који су припадали генеративном учењу, корпуси мањег обима коришћени су у њиховом истраживању.

Структурализам и трансформационо-генеративна лингвистика су две теорије које се често наводе као дијаметрално супротне, али за Мајкла А. К. Халидеја (1994: F54) оне нису права опозиција, већ се ради о подели на оне које су синтагматски оријентисане (формалне граматике чија основа лежи у логици и филозофији) и оне које су првенствено парадигматске (функционалне граматике чија основа лежи у реторици и етнографији). Прва оријентација, објашњава Халидеј, интерпретира језик као списак структура, те се устаљене везе могу успоставити. Овде се ставља акценат на универзалне одлике језика, па је

---

⁶ “Chomsky argues that linguistics is a branch of cognitive psychology (and ultimately of biology), that it can be based on intuitive data and isolated sentences, that corpus data are unrevealing, that the study of language in use is essentially uninteresting and that linguistics can be based on a variant of the Saussurian *langue-parole* dualism” (Stubbs, 1996: 24).

⁷ “Usage cannot be invented, it can only be recorded” (Sinclair, 1987: xv).

граматика тј. синтакса основа језика организована око реченице. Друга оријентација интерпретира језик као мрежу односа, са структурама као реализацијом ових односа, те тако истиче варијабле међу различитим језицима. Семантика је у њиховој основи, а структуре су организоване око текста, односно дискурса. У првој теорији граматика је произвољна а у другој природна, закључује Халидеј.

Као што су придавали већи значај првој компоненти опозиције *langue-parole*, тако су Чомски и присталице његове школе негирали корпус и корпусну лингвистику и значај налаза који из њих могу произићи. Једна од тих несугласица јесте питање интроспекције⁸ која за генеративне граматичаре представља једино одговарајуће упориште за описивање језика (Астон & Бернард, 1998: 13). За многе истраживаче интроспекција дуго остаје основни принцип проучавања језика^{9, 10}.

Стабс (2009: 116) примећује да је због увреженог схватања да изворни текст није подложен систематској анализи, идеја проучавања говорне делатности код Сосира изазвала очај, док се Чомски окренуо ка интроспекцији. Чомскијев став према емпиријском лингвистичком изучавању прожима и књигу *Језик и одговорност* (Language and Responsibility, 1979) где Чомски чак захтева да се изучавање значења изузме из области лингвистике, како то запажају Лин Марфи и Ану Коскела (2010: 183), као и да граматичка теорија и њени конструкти морају бити одабрани како би се омогућило најбоље објашњење семантичких феномена. Чомски се у свом раду не бави значењем већ успоставља граматичка правила универзална за све језике¹¹. Зато Стивен Пинкер довитљиво наводи следеће

---

⁸ Више о интроспекцији у поглављу *Проблеми при анализи корпуса и његова критика*, стр. 32.

⁹ Занимљив је податак да у раду *“Корпусна лингвистика” или “кабинетска лингвистика помоћу рачунара”* (“Corpus linguistics” or “computer-aided armchair linguistics”) Чарлс Ј. Филмор (1992: 35) први употребљава термин *armchair linguist* и даје појашњење тог термина: „Кабинетска лингвистика нема добру репутацију у појединим лингвистичким круговима. Карикатура кабинетског лингвисте је нешто попут овог: Он седи у великој, удобној фотељи, затворених очију са шакама склопљеним на потиљку главе. С времена на време отвори очи и узвикне, „Опа, каква дивна чињеница!”, зграби оловку и нешто запише. Онда се шетка унаоколо неколико сати, узбуђен што је дошао ближе знању о томе какав је језик заиста.” Тако Филмор описује генеративне лингвисте.

¹⁰ Корпусни лингвисти се још називају дескриптивним лингвистима, а генеративни граматичари теоријским лингвистима, те лингвисти оба профила могу једни другима да залазе у поље истраживања (Чарлс Ф. Мејер, 2004: xii-xiv, 1).

¹¹ Вјежбица је учинила исто, само у семантици. Она је свела значење речи на 65 семантичких атома (што је последња цифра из 2014. године јер се њихов број временом повећавао, а прва верзија из 1972. године бројала је само 14), односно значења која су заједничка за скоро све језике.

објашњење Чомскијевог става према значењу: „Према Чомском, марсовски научник у посети би засигурно закључио да, не рачунајући узајамно неразумљиве вокабуларе, земљани говоре једним језиком.”¹² Нетрпељивост Чомског према корпусној лингвистици у основи лежи у ставу да анализом оригиналних, изворних текстова не можемо ништа научити о језичкој способности човека да произведе неограничен број граматички прихватљивих реченица на основу ограниченог броја универзалних граматичких правила. То је главни задатак лингвисте, изучавање језичке компетенције која је код човека урођена: „Најпре се поставља питање како доћи до података о језичкој способности говорника и слушаоца, о њиховом познавању језика. Као што је случај са већином релевантних и занимљивих чињеница, нити је могућа директна опсервација тих информација, нити се оне могу, помоћу било које индуктивне методе, добити из података.”¹³ Тојберт (2004: 78) овако сумира ефекат Чомскијевог теоријског приступа: „Чомскијева лингвистика је тако променила статус лингвистичких правила. Уместо да буду оруђе за језичку анализу, сада су постала метафизичка, стварна суштина језика.”¹⁴ Чомскијев став према значењу се можда најбоље огледа у реченици Џона Е. Џозефа¹⁵: „Грамматика представља носаче, „праву” структуру, а речи су само цигле које сачињавају фасаду.”¹⁶

Упркос Чомскијевој тврдњи да корпусна лингвистика не постоји¹⁷, што је допринело до општег неслагања између анализе језика Чомског и корпусне лингвистике, оно може попримити и једно другачије сагледавање, а њега нуди Тојберт (2004: 73-112). Тојберт сматра да је, једноставно, у питању проучавање језика из различитих перспектива, зависно од тога који аспект језика желимо да

Семантички примитиви заједно стварају *Природни семантички метајезик* (Natural Semantic Metalanguage, или NSM).

¹² “According to Chomsky, a visiting Martian scientist would surely conclude that aside from their mutually unintelligible vocabularies, Earthlings speak a single language” (Pinker, 1994: 232).

¹³ “There is, first of all, the question of how one is to obtain information about the speaker-hearer’s competence, about his knowledge of the language. Like most facts of interest and importance, this is neither presented for direct observation nor extractable from data by inductive procedures of any known sort” (Chomsky, 1965: 18).

¹⁴ “Chomskyan linguistics thus changes the status of linguistic rules. Rather than being tools for language analysis, they now become the metaphysically real essence of language” (Teubert, in Halliday et al., 2004: 78).

¹⁵ Џон Е. Џозеф је професор лингвистике на Универзитету у Единбургу, и аутор књиге *Сосур* (Saussure, 2012).

¹⁶ “Grammar is the girders, the ‘real’ structure, words merely the bricks which form the façade” (in Hunston, 1998: 93).

¹⁷ “Corpus linguistics does not exist” (Chomsky, in O’Keefe & McCarthy, 2010: 14).

изучавамо. Тако бирамо корпусну лингвистику ако хоћемо да научимо о значењу. Корпусна лингвистика гледа на језик као на друштвени феномен, па је тиме и значење друштвени феномен, како тврде Тојберт и Ана Чермакова (2004: 97, 165).

Пре појаве корпуса и корпусне лингвистике, лингвисти су врло често измишљали примере реченица у корист својих теоријских опсервација (Стабс, 1996: 28; Луделинг & Ките, 2009: viii; Мекенри & Харди, 2012: 25). Таквом лингвистичком стремљењу успротивио се Синклер, који је своје разлоге живописно илустровао: „Не може се целокупна ботаника проучавати прављењем вештачког цвећа.”¹⁸ Навешћемо још два цитата који приказују предности корпусне лингвистике у односу на дотадашњи рад лингвиста: „Корпусни подаци нам омогућавају да проучавамо језик ‚уз степен објективности [...] где смо раније могли само да спекулишемо’ ”¹⁹ и „Језик изгледа доста другачије када одједном сагледате његов много већи део.”²⁰

Корпус се у језичкој анализи тематика разне врсте изборио као средство²¹ које и даље доприноси развоју и унапређењу лингвистике. Године 1992. Јан Свартвик (1992: 8-10) дао је аргументе у прилог примене корпуса:

- Корпусни подаци су објективнији од података заснованих на интроспекцији.
- Корпусне податке лако могу потврдити други истраживачи, и истраживачи могу делити исте податке уместо што увек сакупљају своје.
- Корпусни подаци су потребни за истраживања о варијацијама између дијалеката, регистара и стилова.
- Корпусни подаци пружају увид у учесталост понављања лингвистичких јединица.
- Корпусни подаци не само да пружају илустративне примере, већ су и теоријски ресурс.

---

¹⁸ “One does not study all of botany by making artificial flowers” (Sinclair, 1991: 6).

¹⁹ “Corpus data allow us to study language ‘with a degree of objectivity [...] where before we could only speculate’ ” (Stubbs, 2009: 117).

²⁰ “The language looks rather different when you look at a lot of it at once” (Sinclair, 1991: 100).

²¹ У наредним сегментима, позабавићемо се питањем адекватности самог термина *корпусна лингвистика* и њеним значењем које није јасно дефинисано, и око којег још увек постоје неслагања међу теоретичарима.

- Корпусни подаци пружају информације од суштинског значаја за неколико примењених области, као што су настава језика и језичке технологије (машинско превођење, синтеза говора, итд.).
- Корпуси пружају могућност потпуног објашњавања лингвистичких карактеристика – аналитичар мора бити у могућности да објасни сваки податак, а не само одабране карактеристике.
- Рачунарски корпуси пружају приступ подацима истраживачима широм света.
- Корпусни подаци су идеални за особе које нису изворни говорници језика.

Овим аргументима можемо додати и тај да су подаци из корпуса одговарајући за решење проблема значења, о чему ћемо говорити у наредним поглављима.

Сада је неопходно објаснити појам корпусне лингвистике и место које она у лингвистици заузима. Међу лингвистима се води полемика око прикладности термина корпусна лингвистика и шта се, заправо, под корпусном лингвистиком подразумева. Сама реч *корпус* је латинског порекла и значи – тело. Према наводима Гаја Астона и Луа Бернарда (1998: 4) постоје две дефиниције корпуса. Прва се односи на целокупно стваралаштво једног писца, а друга на писани или говорни материјали на којем се заснива лингвистичка анализа, или, како га дефинише Синклер: „Скуп делова језика, одабран и уређен према изричитим лингвистичким критеријумима како би се користио као узорак језика.”²²

Шарлот Тејлор је 2008. године објавила рад *Шта је корпусна лингвистика? Шта кажу подаци* (What is corpus linguistics? What the data says) у коме је урадила детаљну анализу дефиниција корпусне лингвистике разних, угледних аутора из ове области, и свела их на: корпусну лингвистичку као инструмент, методу, методологију, методолошки приступ, дисциплину, теорију, теоријски приступ, парадигму (теоријску или методолошку), или комбинацију горепомнутих елемената. Она износи податке о књизи која се сматра извором термина *корпусна лингвистика*. Ради се о књизи *Корпусна лингвистика: Новија кретања у коришћењу рачунарских корпуса при истраживању енглеског језика*

---

²² “A collection of pieces of language, selected and ordered according to explicit linguistic criteria in order to be used as a sample of the language”. Преузето са: <https://goo.gl/Pq3d1>. Веб страни приступљено: 25.01.2015.

(Corpus linguistics: Recent Developments in the Use of Computer Corpora in English Language research, 1984) аутора Јана Артса и Вилема Мејса. Ш. Тејлор објашњава да се термин *корпусна лингвистика*, заправо, спомиње две године радније у раду *Граматике и интуиције у корпусној лингвистици* (Grammars and Intuitions in Corpus Linguistics, 1982) Артса и Теа ван ден Хувела. Артс је употребио холандски еквивалент израза корпусна лингвистика – *corpustaalkunde* – као име истраживачког програма послатог Холандском истраживачком савету. Артово незадовољство овим термином је очигледно: „То није био добар назив: чудна је дисциплина која се назива по свог главном истраживачком алату и извору података.”^{23, 24}

С друге стране, Елена Тоњини-Бонели у књизи *Корпусна лингвистика на делу* (Corpus Linguistics at Work, 2001) прави разлику између *приступа заснованог на корпусу* и *приступа вођеног корпусом*²⁵. Први приступ представља корпусну лингвистику као методологију, где се преиспитују теорије настале пре појаве великих корпуса^{26, 27}. Други приступ представља корпусну лингвистику као теорију, где су теоријски постулати последица доказног материјала пронађеног у корпусу, дакле, полази се од посматрања података, преко хипотеза, до теоријских постулата²⁸. У складу са овим налазима, Ш. Тејлор (2008: 183) примећује да се често не употребљава појам *корпусна лингвистика* већ *корпусна анализа*, *корпусни приступ*, *корпусно истраживање*, или *анализа*, *приступ*, *истраживање засновани на корпусу/вођени корпусом/помоћу корпуса*, и слично^{29, 30}.

Џојбрато Мукарци проналази компромисно решење по којем термини дисциплина и методологија могу да коезистирају: „Тврдим да корпусна лингвистика представља и нову методу (у погледу дескриптивне лингвистике

---

²³ “It was not a very good name: it is an odd discipline that is called by the name of its major research tool and data source” (Johansson, in Lüdeling & Merja Kytö, 2008: 34).

²⁴ Филмор (1992: 36) је предложио назив *статистичка лингвистика*.

²⁵ На енглеском – *corpus-based* и *corpus-driven approach*.

²⁶ Мартин Вин (2009: 712) тврди да је, највероватније, већина рада на корпусу овог типа.

²⁷ Кристофер Батлер (2003: 131-132) се залаже за овај приступ, уз једну модификацију. Корпусом је могуће постојеће теоријске тврдње испитивати до њиховог потпуног анулирања.

²⁸ Синклер (2002а: 39) га још назива *мотивисаним* и *контролисаним*.

²⁹ На енглеском – *corpus/corpus-based/corpus-driven/corpus assisted + analysis/approach/study*.

³⁰ Постоји и *приступ помоћу корпуса* (енгл. *corpus-aided* или *corpus-supported*) где се корпус користи како би се нашли илустративни примери (Линдквист, 2009: 26).

помоћу рачунара) и нову истраживачку дисциплину (у погледу новог приступа описивању језика).”³¹

За Стабса (1993: 24) је корпусна лингвистика важан концепт у лингвистичкој теорији. Линдквист је овако види:

„Корпусна лингвистика није грана лингвистике која је једнака овим другим гранама, јер нам ‚корпус’ не може рећи шта се проучава, већ пре да се нарочита методологија користи. Корпусна лингвистика је стога методологија, која се састоји од великог броја повезаних метода које могу користити проучаваоци приклоњени мноштву различитих теоријских праваца. С друге стране, не може се порећи да се корпусна лингвистика такође често повезује са одређеним погледом на језик. Средиште овог погледа чини то да се правила језика заснивају на употреби и да промене настају када говорници користе језик да комуницирају једни са другима.”³²

Линдквист прави јасну дистикцију између корпусне лингвистике као методологије и корпусне лингвистике као теорије, чиме дефиниција корпусне лингвистике постаје прецизнија и потпунија.

Стефан Т. Грајс (2010) не признаје корпусну лингвистику као теорију, и каже да је крајње време да питање око корпусне лингвистике и њеног теоријског потенцијала коначно буде разрешено. Његов предлог је да корпусну лингвистику треба ставити у окриље психолингвистике и когнитивне лингвистике³³. Грајс набраја низ термина типичних за корпусну лингвистику, нпр. принцип идиома,

---

³¹ “I would contend that corpus linguistics represents both a new method (in terms of computer-aided descriptive linguistics) and a new research discipline (in terms of a new approach to language description)” (Mukherjee, in Taylor, 2008: 196).

³² “Corpus linguistics is not a branch of linguistics on a par with these other branches, since “corpus” does not tell you what is studied, but rather that a particular methodology is used. Corpus linguistics is thus a methodology, comprising a large number of related methods which can be used by scholars of many different theoretical leanings. On the other hand, it cannot be denied that corpus linguistics is also frequently associated with a certain outlook on language. At the centre of this outlook is that the rules of language are usage-based and that changes occur when speakers use language to communicate with each other” (Lindquist, 2009: 1).

³³ За Тоњини-Бонели (2001: 2, 179) корпусна лингвистика функционише у оквиру контекстуалне и функционалне теорије значења (на основу Фертове дефиниције значења као функције у контексту) с идејом да временом формулише сопствене постулате.

обрасци, колокације, колигације, итд., даје разлоге зашто се за њих психолингвистика и когнитивна лингвистика могу заинтересовати, и како се они могу анализирати и појаснити из угла поменутих лингвистика.

Упркос извесним потешкоћама које су се нашле на њеном путу, корпусна лингвистика је у садашње време, свакако, утемељенија у односу на њене почетке, барем када говоримо о корпусној лингвистици као методологији, мање оспоравана, те је сада, већим делом, уврежено схватање да су емпијска и теоријска испитивања језика комплементарна а не да једно друго потиру. Колико је изучавање корпуса постала значајно за језик, можда најбоље описује Филморова констатација да упркос томе што: „Не постоје корпуси, ма колико они били велики, који садрже информације о свим областима енглеског језика које ја желим да истражим” ипак „сваки корпус који сам имао прилике да претражим, ма колико био мали, научио ме је нешто што бих тешко могао да нађем икако другачије.”³⁴

Свакако ћемо се сложити са тврдњом Аијмер & Алтенберг (2002: 1) да је највећи допринос корпусне лингвистике то што је употребу језика (додаћемо и значење) ставила у средиште лингвистике. Да бисмо објаснили схватања теоретичара у контексту проучавања значења, описаћемо настанак и развој *колокација*, појма који има централно место у овом раду.

---

³⁴ “I don't think there can be any corpora, however large, that contain information about all of the areas of English lexicon and grammar that I want to explore” и “Every corpus I have had the chance to examine, however small, has taught me facts I couldn't imagine finding out any other way” (Fillmore, 1992: 35).

2.2. Питање значења код Ферта – појам колокација

Почети колокација везују се њихово прво спомињање 1933. године, када је Харолд Палмер објавио *Други провизорни извештај о енглеским колокацијама* (Second Interim Report on English Collocations) у Токију (Тојберт, 2004: 109). Палмер описује колокације као: „След две или више речи који се мора научити као јединствена целина, а који није сачињен од својих појединачних делова.”^{35, 36} Линдквист (2009: 71) примећује да Палмер, заправо, описује фразе, а не колокације. Стога се такве колокације изучавају у области фразеологије. Концепт колокација преузео је Ферт у раду *Модуси значења* (Modes of Meaning, 1957), у нешто другачијем облику. У том раду он промовише један нови приступ значењу у језику:

„Након првог апстраховања прикладним издвајањем одломка текста или дела друштвеног процеса говора за слушаоца или записа за читаоца, препоручен начин бављења значењем јесте подела на модусе, попут дељења светлости различитих таласних дужина на спектар.”³⁷

Ти модуси су: фонетски, фонолошки, граматички, лексички и семантички ниво значења.

Ферт се у раду истиче као противник поделе на ум и тело, мисао и реч, чиме се придружује групи лингвиста супростављеним Чомском:

---

³⁵ “A succession of two or more words that must be learnt as an integral whole and not pieced together from its component parts” (Palmer, 1933: 1).

³⁶ У време када је Палмер живео и радио у Токију, и бавио се анализом колокација која је резултирала поменути извештајем, Алберт С. Хорнби такође изучава колокације у Кјушу, Јапан (Смит, 1999: 131). Иако је Палмер наведен у извештају као једини аутор, Хорнби се сматра значајним доприносиоцем уобличавању тог извештаја. Хорнбија је, наиме, Палмер позвао да са њим ради на програму истраживања вокабулара на Токијском институту за истраживање наставе енглеског језика (Tokyo Institute for Research into English Teaching, или IRET), чији је он оснивач. Први задатак био је управо да се састави листа колокација. Извештај је утицао на изразито јаку тенденцију интересовања за фразеологију у лингвистици осамдесетих и деведесетих година прошлог века (Смит, 1999: 134-135). Хорнби је ипак, првенствено познат по томе што је аутор *Оксфордског речника* (Oxford Advanced Learner's Dictionary). Детаљније у: Хенкс (2008).

³⁷ “Having made the first abstraction by suitably isolating a piece of text or part of the social process of speaking for a listener or of writing for a reader, the suggested procedure for dealing with meaning is its dispersion into modes, rather like the dispersion of light of mixed wavelenghts into a spectrum” (Firth, 1964: 192).

„Мој сопствени приступ значењу у лингвистици никада није зависио од дуализама попут ума и тела, језика и мисли, речи и идеја, означитеља и означеног, израза и садржаја. Ове дихотомије су потпуно непотребне сметње, и сматрам да треба да се уклоне.”³⁸

Ферт ставља фокус на језик у употреби, на праве, аутентичне примере језика. Он тврди да је: „Потпуно значење речи увек контекстуално, и ниједно проучавање значења осим целокупног контекста се не може схватити озбиљно.”³⁹ Или: „Речи не смемо посматрати као да имају изоловано значење.”⁴⁰ Фертова интерпретација значења подлеже следећем правилу: „Употреба значења речи подложна је општем правилу да је свака реч која је употребљена у новом контексту нова реч.”⁴¹ Његова реченица „Познаћете реч по речима које уз њу стоје”⁴² често се цитира, и она представља заокрет у третирању лексичких јединица. Ферт сматра да значење речи зависи од речи уз које се оне често јављају⁴³.

Фертова дефиниција колокација гласи: „Колокација речи или ‚дела’ се не сме посматрати као обична јукстапозиција, то је след узајамне вероватноће јављања. То су речи чија је вероватноћа јављања узајамно зависна и оне се оне се значењски допуњују”⁴⁴, те код њих постоји јака, узајамна привлачност. Ферт (1964: 195) дели колокације на *опште* или *уобичајене колокације*, и *колокације ограничене употребе*, тј. *техничке* или *личне колокације*. Такође прави разлику између значења кроз колокације које није исто што и контекстуално значење:

„Мора се истаћи да значење кроз колокацију уопште није исто што и контекстуално значење, које је функционална веза реченице према

---

³⁸ “My own approach to meaning in linguistics has always been independent of such dualisms as mind and body, language and thought, word and idea, significant et signifié, expression and content. These dichotomies are quite an unnecessary nuisance, and in my opinion should be dropped” (Firth, 1964: 227). Cf. Ферт (1964: 19).

³⁹ “The complete meaning of a word is always contextual, and no study of meaning apart from a complete context can be taken seriously” (Firth, 1964: 7).

⁴⁰ “Words must not be treated as if they had isolate meaning” (Firth, in Palmer, 1968: 18).

⁴¹ “The use of the word meaning is subject to the general rule that each word when used in a new context is a new word” (Firth, 1964: 190).

⁴² “You shall know a word by the company it keeps” (Firth, 1957: 11).

⁴³ Ово је важно за хипотезу нашег рада.

⁴⁴ “The collocation of a word or ‘piece’ is not to be regarded as mere juxtaposition, it is an order of *mutual expectancy*. The words are mutually expectant and mutually prehended” (Firth, 1957: 181).

процесу ситуационог контекста у контексту културе.” „Значење кроз колокације је апстракција на синтагматском нивоу и не бави се непосредно концептуалним или идејним приступом значењу речи.”⁴⁵

Фертове идеје нису у целости биле јасне и прецизно разјашњење, па је последица тога била то да су попримиле оштру критику. Џон Лајонс (1966) у свом осврту на Фертову теорију значења проналази неколико идеја које завређују детаљан преглед. Лајонс почиње са Фертовом најважнијом чињеницом о језику а то је његова друштвена функција. Он објашњава да је, по Фертовом схватању, сваки исказ у ситуационом контексту културолошки ограничен, и да значење тог исказа представља: „Све његове карактеристике које се могу описати као допринос одржавању ‚образаца живљења’ у друштву у коме говорник живи и остваривању друштвене улоге говорника и његове личности унутар друштва.”⁴⁶ Лајонс даље цитира Фертово схватање значења као комплекса контекстуалних односа где фонетика, граматика, лексикографија и семантика свака појединачно обрађују своју компоненту у свом одговарајућем контексту. Овако је то Ферт објаснио:

„Да бисмо рекли нешто о лингвистичком значењу, можемо прихватити језички догађај као целину а онда је сагледати са различитих нивоа, некада у силазном правцу, почевши од друштвеног контекста и настављајући кроз синтаксу и вокабулар до фонологије и чак фонетике, док се у другим случајевима може ићи у супротном правцу.”⁴⁷

---

⁴⁵ “It must be pointed out that meaning by collocation is not at all the same thing as contextual meaning, which is the functional relation of the sentence to the process of a context of situation in the context of culture.” “Meaning by collocation is an abstraction at the syntagmatic level and is not directly concerned with the conceptual or idea approach to the meaning of words” (Firth, 1964: 195-196).

⁴⁶ “The totality of all the features in it that can be identified as contributing to the maintenance of the ‘patterns of life’ in the society in which the speaker lives and to the assertion of the speaker’s social role and personality within the society” (Lyons, 1966: 289).

⁴⁷ “To make statements of meaning in terms of linguistics, we may accept the language event as a whole and then deal with it at various levels, sometimes in a descending order, beginning with social context and proceeding through syntax and vocabulary to phonology and even phonetics, and at other times in the opposite order” (Firth, 1957: 192).

Поредивши ово објашњење са неким другим у целокупном Фертовом стваралаштву, Лајонс закључује да су Фертови најважнији појмови – *функција* и *контекст* – крајње неодређени. Након подробне анализе, Лајонс утврђује да Фертово значење или функција у контексту у ствари значе прихватљивост или прикладност у датом контексту. Да би исказ у потпуности имао значење, он мора бити прихватљив на свим нивоима, фонетском, фонолошком, граматичком, лексичком и семантичком нивоу.

Лајонс такође каже да је Фертово схватање термина *сигнификација* (енгл. *significance*), у оквиру његове теорије значења, прихватљивост у ситуационом контексту, и притом инсистира на томе да је Фертов појам ситуације неодређен и лоше дефинисан. Он свакако увиђа неоспоран допринос појма ситуације као термина од суштинске важности у било којој свеобухватној теорији лингвистичког понашања не као секундарног, паралингвистичког феномена, већ је ситуациони однос интегрални део дескрипције језика на свим нивоима (Лајонс, 1966: 292). Лајонс критикује Фертову теорију значења јер не оставља место за конотације, и тиме је не сматра комплетном семантичком теоријом. Вилијам Хас (1966: 119) пак тврди да је Ферт успео у томе да утемељи постојање екстралингвистичких претпоставки које не ремете праву аутономију лингвистичких истраживања.

Лајонс критикује Ферта и по питању колокација, које су представљене као посредник између граматичког и ситуационог, али не види како се оне уклапају у његову теорију значења. Фертова анализа поезије Алгернона Чарлса Свинбурна и појединих писама из 18. и са почетка 19. века из колокационе перспективе за Лајонса се своди на представљање следећа два аргумента: прва је да су колокације специфична стилска одлика једног аутора – концепт који је релевантан у компаративној стилистици, а друга је да неке колокације остану актуелне након дугог периода, док друге не – што је важно у дијахроној лингвистици. Међутим, оно што је Лајонс уочио на крају свог осврта, јер критикује Ферта због одсуства синхроне анализе језика, јесте да се анализом колокације може доћи до налаза од неизмерне лингвистичке важности у било ком времену, укључујући и садашње.

Лајонс (1966: 298) нуди и један алтернативни погледа на значење, односно *смисленост* (енгл. *meaningfulness*), базиран на принципу Чарлса Ернеста Базела да „значење значи избор”, Лајонс овако интерпретира:

„Било који елемент чија појава није у целости условљена контекстом у коме се појављује има значење у том контексту. Насупрот томе, ако је појављивање неког елемента условљено његовим контекстом, елемент о коме је реч нема значење. Поврх тога, што је већа контекстуална условљеност, то мање значења елемент има.”⁴⁸

Како би објаснио шта Базелово значење знâчи, Лајонс позајмљује термине из информационе теорије и даје математичку формулу значења: „Количина информација коју носи дати елемент у датом контексту обрнуто је пропорционална могућности појаве у том контексту.”⁴⁹ Пример за Базелов постулат јесте реченица *I want to go home* где *to* само по себи нема значење али неминовно резултира након глагола *want* (Лајонс, 1966: 298). Наводећи Халидејову интерпретацију Фертовог формалног значења (које се разликује од контекстуалног значења), као „информацију” унутар информационе теорије, Лајонсев закључак јесте да се формално значење и информација могу изједначити само под претпоставком *једнаке вероватноће* (енгл. *equiprobability*) (Лајонс, 1966: 299).

---

⁴⁸ “Any element whose occurrence is not wholly determined by the context in which it occurs has meaning in that context. Conversely, if the occurrence of an element is determined by its context, the element in question has no meaning. Moreover, the greater the contextual determination, the less meaning the element has” (Lyons, 1966: 298).

⁴⁹ “The amount of information carried by a given element in a given context is inversely proportional to its probability of occurrence in that context” (Lyons, 1966: 298).

2.3. Синклерово истраживање колокација

Синклер се на почетку своје академске каријере бавио анализом дискурса, па су његов тадашњи рад обележиле две књиге: *Ка анализи дискурса: енглески којим се служе наставници и ученици* (Towards of an Analysis of Discourse: English Used by Teachers and Pupils, 1975) у коауторству са Малкомом Култардом, и *Говор наставника* (Teacher Talk, 1982) са Дејвидом Бразилом. Ове књиге настале су као резултат финансираног истраживачког пројекта о дискурсу учионице (Стабс, 2008: 4). Управо је рад на снимљеном усменом говору с намером да укаже на постојање језичких образаца и њихову природу да се понављају, указао на потребу за сакупљањем текстова зарад анализе (Стабс, 2008: 1-2). Синклер (2004: 11) каже да је истраживање дискурса започето онда када су идентификовани говорни чинови у филозофији и да је био потребан развој дисциплине ван лингвистике да понуди реконцептуализацију функције већих језичких јединица, иако је од тада, наглашава аутор, опис дискурса био растућа пројекција модела који су се оригинално користили у областима као што су граматика и фонологија.

Синклеров приступ анализи језика описује се као: „Начин истраживања језика посматрањем великих количина осведоченог дискурса похрањеног у електронском формату, коришћењем софтвера који селекује, сортира, упарује, броји и рачуна.”⁵⁰ Видимо да дискурс има централно место у корпусној примени, уз колокације. Корпус представља дискурс, а значење је у дискурсу (Тојберт & Чермакова, 2004: 116, 127). Оно што је заједничко анализи дискурса и корпусној лингвистици, по речима Синклера (2004а: 10) јесте, најпре, то што и једна и друга охрабрују формулацију радикално нових хипотеза. Друго је то што су димензије образаца којим се они баве веће него што би се у лингвистици то очекивало. Јавља се потреба за могућностима савремених рачунара, како би се руковало неопходним подацима, али и да би се до њих уопште дошло. Разликују се по томе што је у корпусној лингвистици став аналитичара је неутралан, он га нема, док је

---

⁵⁰ “A way of investigating language by observing large amounts of naturally-occurring, electronically-stored discourse, using software which selects, sorts, matches, counts and calculates” (Hunston & Francis, 2000: 15).

у критичкој анализи дискурса очигледан и видљив. За Синклера су овде две области главни стубови језичког истраживања⁵¹.

Синклер је 1970. године као главни истраживач и уредник написао извештај заједно са Халидејом, његовим идејним творцем, о емпиријском раду на колокацијама под називом *Изучавања енглеског језика: извештај КНТИ* (English Language Studies: the OSTI⁵² Report). Извештај је био подељен неколицини научника а званично је објављен тек 2004. године (Кришнаморти). Синклер је на Универзитету у Бирмингему око себе окупио низ лингвиста који су делили његово поимање језика, као што су Стабс, Тојберт, Сузан Ханстон и други, а познати су као неофертовци (или неофертовска школа)⁵³. Синклер је двема књигама, *Корпус, конкорданца и колокација* (Corpus, Concoradance and Collocation, 2001) и *Веруј тексту. Језик, корпус и дискурс* (Trust the Text. Language, Corpus and Discourse, 2004)⁵⁴ представио своје основне лингвистичке постулате. Он се, како наводи Стабс (2009: 123-126), позабавио природом лексичких јединица⁵⁵. Стабс цитира Имануела Канта да је „чист емпиризам садржај без форме, али чист рационализам је форма без садржаја”⁵⁶ како би показао да Синклерова визија језика покрива и једно и друго, емпиријски елемент – посматрањем корпуса, и фразеолошки модел – интерпретирањем података.

Синклерова дефиниција колокација гласи: „Колокација је појава две или више речи у малом међусобном размаку унутар текста.”⁵⁷ Централна реч у једној колокацији која је предмет изучавања зове се *чвор*, или *чвориште* (енгл. node). *Колокати* су речи које иду уз чвор и они га карактеришу, односно ближе одређују његово значење. Простор са леве и десне стране речи чвора зове се *распон* (енгл. span). По правилу се у анализу чвора укључују четири речи са леве, и четири речи

---

⁵¹ Макарти и О’Киф (2010: 9) наводе да су анализа конверзације, анализа дискурса и критичка анализа дискурса имале огромну корист од корпусне лингвистике.

⁵² OSTI је скраћеница за Office for Scientific and Technical Information.

⁵³ Погледати Мекенри и Харди (2012: 81) за имена још неких Синклерових сарадника, као и аутора који су Синклеру теорију развијали у неким другим правцима.

⁵⁴ Тојберт и Чермакова (2004: 130) кажу да је погрешно рећи да текст садржи значење већ да текст јесте значење.

⁵⁵ За Синклера је погрешно рећи да је реч примарна јединица значења већ, уместо ње, Синклер развија *модел проширених лексичких јединица* (Стабс, 2009: 123-126).

⁵⁶ “Pure empiricism is content without form, but pure rationalism is form without content” (in Stubbs, 2009: 130).

⁵⁷ “Collocation is the occurrence of two or more words within a short space of each other in a text” (Sinclair, 1991: 170).

са десне стране, што се бележи са -4 и +4. Линдквист (2009: 73) Фертову и Синклерову дефиницију колокација назива *оквирне колокације* (енгл. window collocations), јер простор са леве и десне стране кључне речи назива оквиром (те говори и о распону оквира). Уз њих, имамо и *контактне колокације* (енгл. adjacent collocations) (Линдквист, 2009: 78) где се колोकати јављају одмах пре и након кључне речи. Њихова дефиниција одговара Палмеровом схватању колокација. Однос између чвора и граматичких категорија које уз њега иду зову се *колигације* (енгл. colligation)⁵⁸.

Постоје још две семантичке јединице која су обележила Синклерово гледиште језика а то су *семантичка преференца* (енгл. semantic preference) и *семантичка прозодија* (енгл. semantic prosody). Семантичка преференца је однос између леме или облика речи и њима семантички сродних колоката (Стабс, 2002: 65) који заједно представљају једно семантичко поље. Семантичка прозодија односи се не само на чвор већ и на његове колокате, и кроз њу се огледа став говорника. Први ју је употребио Бил Лау (1993) иако је неки аутори (Стабс, 1995: 3; Ханстон & Франсис, 2000: 104) приписују Синклеру. Тако речи често више имају негативну него позитивну прозодију, мада има и оних чију је прозодију тешко одредити. Стабс бира израз *дискурсна прозодија* (енгл. discourse prosody) јер се прозодијом идентификују функционалне јединице дискурса (Стабс, 2002: 65), али истиче још један, за њега прикладнији израз од семантичке прозодије, а то је *прагматична прозодија* (енгл. pragmatic prosody). Њеном употребом се прави јасна разлика између аспеката значења који су независни од говорника, а то је семантика, и аспеката који имају везе са ставом говорника, што спада у поље прагматике (Стабс, 2002: 66). Неки теоретичари уместо семантичке прозодије бирају реч *евалуација* (Линдквист, 2009: 58). Џоана Чанел (2003: 39-55) уместо семантичке прозодије користи израз *прагматично значење*.

Овако изгледа Синклеров модел проширених лексичких јединица⁵⁹ који је резимирао Стабс (2007: 4-5; 2009: 124-126), а који интегрише лексику у оквир онога чиме се лингвистичка теорија традиционално бави:

---

⁵⁸ Реч потиче од Ферта (Линдквист, 2009: 87).

⁵⁹ Код Синклера имамо „четири типа релација које се заједно јављају” (1991: 111-112), док се код Еверта (2009) јављају три врсте релација: површинска (између речи унутар једног колокацијског распона а мери се бројем интервентних токена), текстуална (између речи у истој реченици, исказу, документима на интернету, и сл.) и синтаксичка (између речи у директној синтаксичкој вези).

Табела 1. Синклеров модел проширених лексичких јединица

колокација	токени	изведенице које се заједно јављају
колигација	врсте речи	врсте речи које се заједно јављају
семантичка преференца	теме	лексичко поље, сличност значења
семантичка прозодија	мотивација	комуникативна намена

Сада је потребно објаснити неколико речи из модела са којима се раније нисмо сусрели. *Токен* (енгл. token)⁶⁰ је језичка јединица, најчешће реч, мада се и једна реч, као код скраћених облика речи, може раставити на два токена, нпр. she's = she + 's (Бејкер et al., 2006: 159). *Теме* код семантичке преференце јавиће се као одраз речи које деле неку семантичку одлику, док је семантичка прозодија *мотивација* за говор, па је доведена у везу са говорним чиновима и *илокуцијском силом* (енгл. illocutionary force) (Стабс, 2007: 4)⁶¹.

Дакле, при дефинисању лексичке јединице, потребно је прецизирати који су њени делови и који су могући односи између њих. Прва колона Синклеровог модела – *односи* (енгл. relation) – дефинише структуру јединице, друга колона – *чланови* (енгл. constituent) – дефинише семантички садржај јединице (Стабс, 2002: 87). Стабс (2002: 88) додаје још три врсте односа:

- моћ привлачења,
- положај и положајна мобилност,
- дистрибуција у типовима текстова⁶².

Моћ привлачења (енгл. power of attraction) јесте вероватноћа појаве неког колоката, граматичке категорије, лексичког низа или дискурсне прозодије, и мери се у процентима. *Положај и положајна мобилност* (енгл. position and positional mobility) лексичких јединица јесте могућност променљивости њиховог положаја,

⁶⁰ Поред токена, у корпусној лингвистици постоје и *типови*, које Утвић (2013: 96) дефинише као: „Елементе скупа различитих корпусних речи, односно токена, називаћемо респективно *корпусни типови* (енгл. word types), односно *типови* (енгл. types).”

⁶¹ О илокуцијској сили погледати: <http://ccat.sas.upenn.edu/~haroldfs/drawing/illocutionary.html>.

⁶² Под термином *врста текста* (енгл. text type) мисли се на карактеристичну врсту текста. Иако постоји уврежено мишљење да подела текстова на жанрове није објективна процедура (Бејкер et al., 2006: 77-78), Стабс (1996: 11) не прави разлику између врста текстова и жанрова већ их наизменично види као догађаје који дефинишу културу.

нпр. *prim and proper* али не и *proper and prim*. *Дистрибуција у типовима текстова* (енгл. *distribution in text-types*) одговара на питање да ли се одређена лексичка јединица јавља у текстовима општијег карактера, или у ускостручним текстовима специјалне намене⁶³, образлаже Стабс.

Синклер (1991: 115-121) прави поделу на *опадајуће колокације* (енгл. *downward collocation*) и *растуће колокације* (енгл. *upward collocation*). Опадајућа колокација јесте тенденција да се колокација појављује ређе у односу на сам чвор те колокације. Такви колोकати су најчешће садржајне речи. Примера ради, колокације *bank overdrafts* има у корпусу бројчано мање у односу на реч *overdrafts*. Супротно томе, код растуће колокације, колонат се јавља у корпусу чешће него његов колокациони пар. Ти колोकати су, већином, функционалне речи, па је тако члан *a* чешћи него *a conundrum*⁶⁴.

Подаци из корпуса се могу добити на два начина: као *фреквенцијску листу* (енгл. *frequency list*) и путем *конкорданцера* (енгл. *concordancer*). Фреквенцијска листа јесте листа најфреквентнијих речи у корпусу, коју истраживач затим анализира. Поред најфреквентнијих, могу се наћи и речи које се појављују само једном у корпусу. Оне се зову *hapax legomena*, а Синклер (2003: 179) их још зове *синглтон* (енгл. *singleton*). Конкорданцер јесте програм који даје *конкорданце* (енгл. *concordance*), који прати формат тзв. *кључне речи у контексту* (енгл. *KWIC*, тј. *Key Word In Context*⁶⁵). Он омогућава анализу колокација тако што ређа редове, речи у контексту, са чвором у центру тих редова, јасно израженим⁶⁶. Синклерова дефиниција конкорданце гласи: „Конкорданца је скуп свих појављивања једне речи, од којих је свака у свом текстуалном окружењу.”⁶⁷ Свеобухватно значење *конкорданци* јесте да су оне: „Алфаветски уређена листа (или индекс) речи (или идеја; понекад ограничених на кључне или значајне речи) у тексту или групи

---

⁶³ Стабс се у својим каснијим радовима није обазирао на ова три елемента, већ је, резимирајући Синклерово учење, спомињао само прва четири. Погледати Стабс (2007, 2009).

⁶⁴ Објашњење значења опадајућих и растућих колокација и пример за опадајуће колокације преузети из Бејкер et al. (2006: 63-64, 165).

⁶⁵ Термин је сковао Ханс Петер Лун, научник и истраживач који је радио за ИБМ.

⁶⁶ Халидеј (1991: 31) овој методи замера то што не укључује шири контекст, као што је, нпр. ситуациони контекст, јер су све врсте контекста једнако релевантне за откривање значења. У складу са његовим учењем, Кристофер Гледхил (2011: 7) говори о ситуационом контексту и контексту културе унутар којих је језички систем у сталној интеракцији и сталном обликовању унутар једне говорне заједнице од стране различитих типова говорних догађаја.

⁶⁷ “A concordance is a collection of the occurrences of a word-form, each in its own textual environment” (Sinclair, 1991: 32).

текстова (или у делима одређеног аутора), заједно са позицијама у тексту (поглавље, стих, чин, сцена, редни број линије, итд.) сваког појављивања речи, као и цитатима или изводима из контекста” (Кришнаморти, 2005: 1).

Табела 2. Пример конкорданци са лексемом *жена* као чвором у *Корпусу савременог српског језика*.

<u>758275</u> : . Четvrто : svaka brkata	<žena> je veštica , a pogotovo
<u>430346</u> : vede vodu , pa da mu bude	<žena> . On svu noć nije kopao
<u>475769</u> : kećera . Prolaze buljuci	<žena> , a pred njima po jedan
<u>788976</u> : srce . Probudila se cela	<žena> , majka i čuvarka dece
<u>51713</u> : anu i zgranovnu , i ciknu	<žena> : " Kako ti , veli , sme
<u>349603</u> : mio i obrijao . Neka crna	<žena> sasvim naga , teških č
<u>368821</u> : tim od dosadašnjih crnih	<žena> . Ovo je potpuno jedna d
<u>30788</u> : u ; u kući bi ga čekala	<žena> i poletila u susret djec
<u>379896</u> : , i postoji čovečanstvo	<žena> . Ta dva čovečanstva ,
<u>806328</u> : , seče . " - - " Čudna	<žena> : tolika sermija , sve n
<u>371022</u> : xu mnogobrojnih ritova da	<žena> bude oplodena : ne osvr
<u>571279</u> : ? Albreht nije shvatao da	<žena> ne govori njemu , niti o
<u>83086</u> : su mu se ukazali : debela	<žena> na bajsu , mali pas , č
<u>146812</u> : obre porodice . . . Dobra	<žena> . Verovala je u rad . Et
<u>146803</u> : moja majka je bila dobra	<žena> . Iz dobre porodice . .
<u>278521</u> : tena , pokazala kao dobra	<žena> , spremna na svaku uslug

Мекенри и Харди (2012: 37-48) направили су поделу конкорданцера на основу следећих периода:

- Прва генерација конкорданцера обухвата конкорданцере на великим, главним рачунарима којима је било неопходно приступити директно. Могли су само да генеришу конкорданце са кључном речи у контексту. Ту спадају *Браун корпус*, *Ланкастер-Осло-Берген-корпус*, и други.
- Друга генерација конкорданцера јавља се осамдесетих година прошлог века, са првим персонализованим рачунарима који омогућавају лингвистима да самостално користе конкорданцере без помоћи информатичара.
- Трећа генерација конкорданцера јавља се код корпуса као што су *Британски национални корпус*, *Банка енглеског језика*, итд. који нуде конкорданце, фреквенцијске листе, колокације и анализу кључних речи као главне инструменте претраге. Често их зову *мега корпусима*, због због великог броја речи које обухватају (Бејкер et al., 2006: 142).

- Четврту генерацију конкорданцера карактерише однос између корисника и сервера путем интернета, што доводи до појаве корпуса као сајтова, као и питања приступа и ауторских права. Тоњини-Бонели и Синклер (2006: 208) такође говоре о три фазе, или генерације развоја електронског корпуса које бележе постепени раст обима корпуса: период од 1960-1980 – корпуси до милион речи, период од 1980-2000 (подељен у две фазе, осамдесете године – корпуси до 20 милиона речи, и деведесете године или Прво случајно откривање), и нови миленијум или Друго случајно откривање – неограничени број текстова због постојања интернета.

Синклер (1991: 23-26) говори о две врсте корпуса, *мониторинг корпус* (енгл. monitor corpus) и *корпус као узорак* (енгл. sample corpus)⁶⁸. Пример за први корпус јесте поменута *Банка енглеског језика*, корпус који је отворен и који се стално проширује новим материјалом. Он *надгледа* (енгл. monitors) промене настале у језику (Тојберт & Чермакова, 2004: 121). Други корпус односи се на узорак језика одређеног периода, какав је, рецимо, *Ланкастер-Осло-Берген-корпус*. *Корпус савременог америчког енглеског језика* (Corpus of Contemporary American English, или СОСА), има елементе и једног и другог (Мекенри & Харди, 2012: 7). Корпус као узорак такође може бити само делић корпуса бесплатно доступан јавности, или увид у привремено стање корпуса пре његове финалне верзије (Бејкер et al., 2006: 141).

Синклер (1991: 171-2) говори и о две врсте контекста: за контекст као лингвистичко окружење једне језичке јединице коју изучавамо употребљава реч *ко-текст* (енгл. co-text), и нелингвистичко окружење било ког језика, а то је социокултуролошки контекст. На овој подели, ипак, није инсистирао, већ контекст може да подразумева постојање и једног и другог контекста који се међусобно не искључују.

Синклер (1991: 109-121) је развио и два принципа употребе језика: *принцип идиома* (енгл. idiom principle) и *принцип отвореног избора* (енгл. open-choice principle). Принцип идиома подразумева могућност одабира језичких јединица из

---

⁶⁸ Мекенри и Харди (2012: 8) корпус са узорком називају и *балансираним корпусом* (енгл. balanced corpus). Балансираност, међутим, не важи само за корпус са узорком већ може бити одлика и других врста корпуса.

групе полуконструисаних фраза. Принцип отвореног избора односи се на одабир једне језичке јединице која нам даје широку могућност одабира других јединица, а једино ограничење представља граматика. Синклер даје предност принципу идиома, и управо колокације илуструју принцип идиома. Принцип идиома и принцип отвореног избора не могу бити примењени истовремено.

Још један важан Синклеров допринос јесте приближавање лексике и граматике. Традиционална подела језика на граматiku и лексiku последица је, како то Синклер (2004: 165) види, одсуства адекватних средстава⁶⁹ за проучавање језика пре рачунарског доба. У проучавању језика граматика је увек давана предност, чему су допринели и Чомски и други генеративни лингвисти, а о чему сведочи обиље граматика⁷⁰. Тојберт (2004: 93) такву ситуацију објашњава постојањем граматичких правила која говорнику пружају јасне и прегледне инструкције. Њу прате неуједначен развој речника, тезауруса и сличних публикација. Синклер сматра да то не мора бити тако, већ да нам анализа корпуса, односно колокација, показује да и граматика и лексика могу имати једнак третман, и да су подједнако битне за значење⁷¹. Својом анализом показује да је језик подједнако комплексан када се посматра из угла лексике и из угла граматике (Синклер, 2004: 166). Граматiku приказује на хоризонталној, синтагматској оси, а вокабулар на вертикалној, парадигматској оси (Синклер, 2004: 168-169). Синклеров став је да изучавањем колокација учимо и о значењу и о граматика. Гил Франсис, Ханстон, и Елизабет Манинг (1996, 1997) су, поучени Синклеровим радом на колокацијама, дали назив за такву врсту модела описа лексичких јединица: *граматика образаца* (енгл. *pattern grammar*). Ханстон и Франсис дају дефиницију обрасца: „Образац је опис понашања једне лексичке јединице, или једног од понашања те јединице, о чему сведочи запис велике употребе језика.”⁷² Различита значења лексичких јединица могу се уочити постојањем различитих

---

⁶⁹ Халидеј (2004) овде мисли на технике описа вокабулара: тематски (као у тезаурусима) или алфабетски (као у речницима) уз објашњења и дефиниције. Граматика је описивана табелама са разним формама речи (као парадигме, нпр. падежи једне именице или времена једног глагола) и објашњењима о томе како се те форме распоређују у реченице.

⁷⁰ Пошто је акценат био на граматика, Синклер (1991: 65) мисли да ће: „Територију која је традиционално припадала синтакси напасти лексичке хорде.”

⁷¹ Одвојеност вокабулара и граматике Синклер (1991: 114) прихвата једино у случају када говорник примењује принцип отвореног избора.

⁷² “A pattern is a description of the behaviour of a lexical item, or one of the behaviours of that item, as evidenced in a record of large amounts of language use” (Hunston & Francis, 2000: 247).

образаца, а јединице које имају сличне обрасце деле аспекте значења (Ханстон & Франсис, 2000: 255-256)⁷³.

Под утицајем учења о колокацијама Мајкл Хоуи (2005) развија теорију *лексичког примовања* (енгл. *lexical priming*). Лексичко примовање подразумева концепт базиран на колокацијама као психолошком/психолингвистичком феномену по коме је човек *примован* (енгл. *primed*) да уз реч коју чује очекује и појаву других неких речи, јер: „Наше знање о некој речи укључује и чињеницу да се она појављује истовремено поред неких других речи у одређеним контекстима.”⁷⁴ Јасно је да је цео неофертовски правац довео до појаве бројних последичних теорија.

---

⁷³ Ова дескрипција језика може се довести у поређење са неофертовским ставом о лемама и изведеницама. Погледати стр. 35.

⁷⁴ “Our knowledge of a word includes the fact that it co-occurs with certain other words in certain kinds of context” (Hoey, 2005: 8).

2.4. Значење колокација код Халидеја

Заслуга за преиспитавање и приближавање лексике и граматике ипак припада Халидеју. Халидеј је био Фертов студент и творац систематске функционалне лингвистике. Како бисмо разумели утицај који је Ферт имао на Халидеја, и последично, Халидеј на Синклера, најпре ћемо укратко приказати основе овог лингвистичког приступа. Системска функционална лингвистика проучава језик успостављајући и утврђујући његове функције у друштву и, како наводи С. Егинс (2005: 3), обухвата четири теоријске тврдње о језику:

- да је употреба језика функционална,
- да је његова функција креирање значења,
- да на ова значења утичу друштвени и културолошки контекст у коме се размењују,
- да је процес употребе језика *семиотички*, процес стварања значења кроз избор.

Системска граматика је испрва, објашњава Џорџ Дејвид Морли (2000: 1-2), постојала под именом *граматика скала и категорија* (енгл. *scale and category grammar*), и под лингвистичким системом је подразумевала нивое лексике и граматике, и поднивоое контекст и фонологију. Граматика је у почетку била дескриптивна па је, у складу са тиме, створен систем категорија (јединица, структура, класа и систем) и скала (ранк, експоненција, прецизност и дубина) како би та дескрипција била омогућена. Концепт о функционалној природи језика, како аутор наводи, може се наћи још код Бронислава Малиновског и Карла Билера који говоре о конативној функцији код које језик функционише као облик друштвене контроле, о експресивној функцији код које се језик користи да би се изразила осећања говорника, и о идеационој/репрезентативној функцији код које је језик средство комуницирања идеја.

Како истиче Морли (2000: 1-2), код Халидеја нова мултифункционална семантичка димензија постаје централна у системској функционалној граматичи и састоји се из три метафункције: идеационе, интерперсоналне и текстуалне – три

типа значења у језику⁷⁵. Значење речи *системска* можемо пронаћи у Халидејовој дефиницији језика као: „Мреже система, или међусобно повезаних скупова опција за креирање значења.”⁷⁶ Халидеј (1994: F45) тврди да не постоји јасна граница између семантике и граматике и да је функционална граматика усмеравана у правцу семантике. Функционалну граматикау назива природном граматиком, јер се све у њој на крају може објаснити тиме како се језик користи. Она је заснована на значењу и интерпретацији лингвистичких форми.

Фертове идеје о томе да се сви језици дешавају у контексту једне друштвене ситуације, да та ситуација има утицај на природу и значење употребљеног језика и да тиме сваки језички исказ мора да укључи референцу према том контексту употребе, Халидеј је преузео и унапредио (Морли, 2000: 1). Халидеј (1978: 39; 1994: F52) такође истиче и утицај апстрактних принципа Луиса Хјелмслева и идеја потеклих из Прашке школе, лингвистима Сиднију Ламу⁷⁷ и Кенету Ли Пајку⁷⁸. Резултат тих утицаја јесте схватање да лингвистички систем сачињавају семантика, лексикограматика и фонологија. Морли (2000: 7) тако издваја семантички ниво који је одговоран за структуру и образац различитих компоненти лингвистичког значења једног текста, и одраз је различитих функција које језик остварује, а које се сматрају конституентима граматичке генеративне базе. Лексикограматика је кроз синтаксу, морфологију и лексику одговорна за структуру речи и образац текста. Фонологија је одговорна за њену гласовну структуру и образац (или графологија је одговорна за писану/штампану форму структуре и обрасца). Лексикограматика и фонологија/графологија дају лингвистичку форму семантичком манифестовању, а ова лингвистичка форма добија гласовни или писани израз кроз фонетику (или графику), закључује Морли.

Поучен Фертовом теоријом и његовим инсистирањем на испитивању лексике унутар дескриптивне лингвистике, Халидеј (1966: 148) предлаже испитивање природе лексичких образаца креирањем метода унутар лексичке

---

⁷⁵ Морли (2000: 7) описује како те функције функционишу: првом се исказују наша искуства о свету као фактички или садржајни елемент онога што говоримо; друга функција нам омогућава развој друштвених мрежа, људску интеракцију и завршавање послова; текстуална функција нам омогућава да организујемо оно што говоримо и пишемо у један кохерентан и кохезиван текст који ће се односити на оно што је већ речено и узети у обзир релевантне аспекте тог контекста. Као и за Стабса (погледати фусноту 102), и за Халидеја је текст језик у писаном или усменом облику.

⁷⁶ “A network of systems, or interrelated sets of options for making meaning” (Халидеј, 1994: F45).

⁷⁷ Више о Ламу, погледати: <http://www.fask.uni-mainz.de/lk/lk/britannica.html>.

⁷⁸ Више о Пајку, погледати: <http://www.anb.org/articles/14/14-01122.html>.

теорије која би била комплементарна граматичкој теорији, али не и део ње. Он каже да се на лексику може гледати унутар лингвистичке форме, чиме остварује исти однос према (лексичкој) семантици, попут граматике и (граматичке) семантике, али не и унутар граматике. Тиме се, тврди Халидеј, лексички обрасци посматрају као врста другачија од граматичких образаца, а не само по питању *деликатности* (енгл. *delicacy*). Однос између лексике и граматике, или значења и форме, Халидеј (1991: 31) назива *лексикограматиком* (енгл. *lexicogrammar*). За њега су оне, у основи, исти феномен, па граматика може бити описана уз помоћ вокабулара, и обрнуто. Халидеј (2004: 3) даје пример речи *always* и *top*, за које је тешко одредити да ли припадају групи лексичких или функционалних речи, па оне могу заинтересовати и лексикологе и граматичаре⁷⁹. У том смислу се конвенционална подела на лексику и граматичку губи. Тиме се ствара тзв. *градијент* (енгл. *cline*), на чијој су средини смештене ове две речи. Халидеј (1993: 17) лексику назива најпрецизнијом синтаксом.

Иако се Халидејови и Синклерови теоријски принципи делом поклапају јер припадају истој, британској неофертовској лингвистичкој школи, као што су важност контекста при опису језика и анализа правог, природног дискурса⁸⁰, Халидеј (2002: 24) не прихвата поделу на приступ заснован на корпусу и приступ вођен корпусом јер му је граница нејасна, а такође истиче да је немогуће да први приступ буде ослобођен било каквих теоријских постулата. Даље, први приступ није само о *parole* већ се приступ дескрипцији језичких јединица своди и на *langue*. Халидејово схватање лексике и граматике такође није истоветно Синклеровом виђењу. Синклер (2004: 164-176), надахнут не само Фертом већ и Халидејовим радом на лексикограматици, иде у правцу развоја Халидејове терминологије и користи израз *лексичка граматика* (енгл. *lexical grammar*) и сматра га примеренијим од лексикограматике. Лексичка граматика указује на подједнаку важност оба језичка сегмента, док је лексикограматика: „У основи граматика са извесном количином осврта на лексичке обрасце унутар граматичких оквира.”⁸¹ Свако значење речи има своју граматичку. Дакле,

⁷⁹ Исто тврди и Ханстон (2002: 151).

⁸⁰ Отуда и Синклеров (2002б) термин *природност* (енгл. *naturalness*).

⁸¹ “Fundamentally grammar with a certain amount of attention to lexical patterns within the grammatical frameworks” (Sinclair, 2004: 164).

лексичку јединицу можемо прецизније приказати помоћу структура у којима се јављају. Исто тако, граматичка структура ограничава лексику у којој се она јавља.

2.5. Проблеми при анализи корпуса и његова критика

Нужно је објаснити неколико појмова код анализе корпуса чије тумачење може бити спорно, па њихово расветљење помаже да се значењу језичких јединица приступи зналачки и темељно. Две су слабе стране ослањања на *интуицију*, како то види Синклер: „Ако је изузмемо као лични исказ, њена употреба се не може оправдати”⁸², и „Познато је колико се људи разликују у интуитивном расуђивању.”⁸³ Синклер, међутим, не одбацује интуицију у потпуности. Код Синклера и Лича (Аијмер & Алтенберг, 2002: 3) постоји две врсте интуиције: знање о матерњем језику, и аналитичка стручност лингвисте. Интуиција у првом значењу је непоуздана осим, како тврде аутори, код предосећаја који треба испитати путем корпуса. Интуиција у другом значењу је неопходна алатка сваког корпусног лингвисте којом врши анализу објективних емпиријских података. Синклер каже: „Коришћење интуиције је неизбежно уколико владате језиком који истражујете. Чак и ако би истраживач хтео да податке сагледа директно и без интуиције, то би било скоро немогуће.”⁸⁴ Када говоримо о спрези између интуиције и колокација, Стабс (1995: 19) интуицију сматра корисном јер нам помаже да одлучимо о томе да ли одређена лингвистичка тема завређује нашу пажњу као истраживача, и, када се за њу определимо, помаже нам да при тумачењу налаза до којих смо дошли, у овом случају, тумачењу конкорданци.

Репрезентативност је неопходна карактеристика корпуса будући да налази до којих аналитичар дође јесу општи закључци о ономе што је централно и типично у језику (Синклер, 1991: 17). Док Тојберт и Чермакова (2004: 117) сматрају да је бесмислено говорити о репрезентативности јер увек морамо да дефинишемо шта наш корпус представља⁸⁵, Ренди Репен (2010: 32) каже да је она остварива само у случају када имамо корпуре који обухватају материјал једног аутора, једног периода или одређеног догађаја. Оно што свакако треба радити

---

⁸² “We cannot justify its use beyond personal testimony” (Sinclair, in Wynne, 2005: 7).

⁸³ “People differ notoriously in their intuitive judgements” (Sinclair, in Wynne, 2005: 7).

⁸⁴ “There is no escape from intuition if you have command of the language you are investigating. Even if a researcher wanted to view the data directly and without the accompaniment of intuition, it would be almost impossible” (Aijmer & Altenberg, 2002: 47).

⁸⁵ Неки корпусни лингвисти, како Стабс (1996: 232) напомиње, кажу да је репрезентативност немогуће постићи јер је обим популације чији се узорак узима бесконачан и стално се мења.

јесте стварати што обимније корпусе⁸⁶, са што већом могућношћу за репрезентативност, онако како је то Синклер замислио⁸⁷. Или, као што је то Линдквист објаснио: „Пошто је број могућих реченица у једном језику неограничен, корпуси никад неће бити довољно велики да садрже све што говорник једног језика зна.”⁸⁸ Тога је свестан и сам Синклер (2005: 2) који види корпус, ма како велик и са великом пажњом конструисан, као збирку језичких података која никад не може имати исте карактеристике као сам језик.

Положај *статистике* такође је нужно растумачити. Поставља се питање у којој мери је потребно примењивати статистику при анализи корпуса, тиме и при анализи колокација. С једне стране, одговор, наравно, зависи од предмета истраживања. Тако је могуће применити велики број постојећих статистичких тестова (нпр. *t-test*⁸⁹, *chi-square*⁹⁰, и сл.)⁹¹, као и статистичких закона какав је *Zipfов закон* (енгл. Zipf's law). Мекенри и Харди (2012: 49) тврде да постоји јако мали број истраживања у корпусној лингвистици који се не служи неким видом статистичког мерења, макар оно било најосновније или најједноставније. Међу њих би, свакако, биле *број фреквенција* (енгл. frequency count) и *рачуњање процента*. Стабс (1995: 5) пак тврди да, када су квантитативни лингвистички подаци у питању, употреба комплексних статистичких процедура није неопходна. За неофертовце статистика је мање битна у односу на интуицију и *мануелни метод* (енгл. hand-and-eye method) (Мекенри & Харди, 2012: 127).

Још један сегмент око којег се поједини лингвисти не слажу јесте *анотација*. Анотација се односи на информације које стоје у корпусу и које представљају податке о самом тексту. Постоји неколико врста основних

---

⁸⁶ Обимност корпуса може бити проблематична јер аналитичар може добити велик број конкорданци за анализу, ако је реч која се анализира учестала. Зато се може прибећи методи која се зове *проређивање* или *смањивање* (енгл. thinning) – намештање програма тако да избацује само одређен, знатно мањи број конкорданци, нпр. 50 или 100.

⁸⁷ Даглас Бибер (1993: 243) наводи књиге о теорији узорака које истичу да обим узорка није најважнији одлика *репрезентативног корпуса* (енгл. representative corpus) већ да су то јасно одређене циљне групе и одлуке везане за метод сакупљања узорака.

⁸⁸ “Since the number of possible sentences in a language is infinite, corpora will never be big enough to contain everything that is known by a speaker of a language” (Lindquist, 2009: 10).

⁸⁹ *T-test* је најчешће употребљаван параметријски тест значајности за тестирање нулте хипотезе. Користи се за тестирање значајности разлика између две аритметичке средине. Преузето са: <http://wwwserver.medfak.ni.ac.rs/PREDAVANJA/3.%20FARMACIJA/STATISTIKA/9.%20predavanje.pdf>. Веб страни приступљено: 28.02.2015.

⁹⁰ Тест којим се утврђује значај нумеричких разлика између података (Бејкер et al., 2006: 31).

⁹¹ Морамо споменути постојање *Програма за статистичку анализу SPSS* (енгл. Statistical Package for Social Sciences).

анотација⁹²: *врста речи, парсирање* (енгл. parsing), *семантичка анотација*⁹³, *прагматичка анотација*⁹⁴, *фонетска анотација*⁹⁵, и многе друге. Синклер (2004: 189-190) упозорава да обележавање текста може да доведе до анализе текста која приказује одређену врсту теорије, зависно од врсте анотације, уместо да анализа података буде анализа чистог, необрађеног текста. Тако се у *Британском националном корпусу* користи програм CLAWS (енгл. Constituent Likelihood Automatic Word-tagging System) који врши етикетирање врстом речи. Линдквист (2009: 47) наводи податак да је аутоматско означавање текста успешно у 97-98% случајева, што доводи до закључка да је једна од тридесет три речи погрешно обележена. Тврдњу смо проверили тако што смо у *Британском националном корпусу* помоћу кључне речи у контексту вршили претрагу само придева који претходе лексеми *boy*, па су *well* и *right* у комбинацијама *well boy* и *that's right boy* генерисани као придеви, иако су у питању узвици. Такође, генерисана је и сложеница *whipping boy* која садржи придев у виду глаголског облика партиципа презента и нема дословно значење већ је у питању *жртвени јарац*.

Ово сазнање може се користити као аргумент против анотације корпуса, јер се на њу истраживач не може у потпуности ослонити. Погрешно обележене речи могу да буду и последица амбигуитета у језику, јер за неке врсте речи није увек јасно којој категорији припадају, објашњавају Бејкер et al. (2006: 10), те дају три могућа решења: коришћење тзв. *портманто привеска* (енгл. portmanteau tag) којим су речи јасно обележене⁹⁶, изучавање ширег контекста, или једноставно опредељење истраживача за један вид приступа врстама речи и њихову доследност том приступу, с обзиром на то да број људи који ради на изradi корпуса може, у одсуству стандардизације и норматива, довести до неуједначеног третирања речи⁹⁷. Исто тако, предлажу стварање посебног документа који би се тичао искључиво таквих случајева.

---

⁹² У зависности од тога шта лингвиста жели да истражује, може постојати неограничен број врста анотација (Лич, 2005: 21-22).

⁹³ Означавање текста у виду групе семантичких поља, као што су, нпр. боја, моћ, образовање или медицина (Ханстон, 2002: 88-89).

⁹⁴ Подаци о врстама говорних чинова у усменом дијалогу (Лич, 2005: 22).

⁹⁵ Изговор речи.

⁹⁶ Могу се наћи, на пример, у *Британском националном корпусу*.

⁹⁷ Бејкер et al. (2006: 45) решење виде и у премени *теста доследности интерног анотатора* (енгл. inner-annotator consistency test) где би аналитичари вршили анотацију истих текстова, а затим своје налазе и поредили.

Већина лингвиста данас ипак (нпр. Лич, 1997: 2; Лич, 2005: 21; Линдквист, 2009: 45) види анотацију као корисно средство које поспешује истраживање корпуса, упркос појединим драматичним оценама анотације налик Артсовом (2002: 10) казивању о анотацији као анатеми за лингвисте вођене корпусом. Уважавајући Синклеров став о опрезу при употреби анотације, Лич (2005: 25) са правом инсистира на томе да мора да постоји опција којом је анотацију увек могуће одвојити од корпуса, како би текст остао нетакнут за оне лингвисте које одлуче да им није потребан у свом научном раду. Такав, нетакнут текст зове се *чист текст* (енгл. plain text), па отуда следи и израз *сирови корпус* (енгл. raw corpus).

Посебна ставка у овом одељку припада *лемама* и изведеницама. Лема је канонски облик речи, који се, нпр. јавља као одредница у речницима. Тако у енглеском језику имамо лему – глагол KNOW и њене изведенице или лексеме *know, knows, knew, known* и *knowing*. Синклер (1991: 41-42, 173-174) је против лематизације⁹⁸ при анализи корпуса због тога што се колокабилност једне изведенице може разликовати од колокабилности друге изведенице. Стабс нас са разлогом уверава да „различити облици једне леме имају различите граматичке дистрибуције”⁹⁹, и да оне сведоче о нераскидивој вези између лексике и синтаксе. Јеврић (2011) врши анализу колокабилности синонима датих у додатном ступцу у речницима *Collins COBUILD English Dictionary for Advanced Learners* (2001) и *Oxford Advanced Learner's Dictionary* (2005), тако што контрастира њихове колокате из речника *Oxford Collocations Dictionary* (2002). Неподударање колоката синонима говори о разликама у значењу синонима.

---

⁹⁸ Лематизација јесте груписање изведеница под једном речју, тј. лемом.

⁹⁹ “Different forms of a single lemma have different grammatical distributions” (Stubbs, 1996: 38).

2.6. Стабсово истраживање колокација

Један од заговарача Синклерових идеја јесте Мајлк Стабс, који је 2002. године објавио књигу *Речи и фразе: корпусна истраживања лексичке семантике* (Words and Phrases: Corpus Studies of Lexical Semantics). Занимљиво је то да се ни Ферт ни Синклер нису експлицитно бавили социокултуролошким обележјима колокација, мада је Ферт (1935: 40) позвао на истраживање дистрибуције социолошки важних речи. Оно што су Ферт и Синклер занемарили у лингвистици, Стабс је тој теми поклатио адекватну пажњу. У књизи се Стабс (2002: 19-20) придржава два принципа чијим се комбиновањем добијају методе које се могу користити у семантици, јер речи попримају значења тако што се појављују уз друге речи: први је *значење је употреба* – значење речи и фраза зависи од њихове употребе у различитим лингвистичким и друштвеним контекстима, а други је *корпусна семантика*¹⁰⁰ – проучавање језика из великих збирки текстова у коме се посматрани подаци користе као доказ употребе и значења речи. За Стабса (2002: 16, 221), као и Синклера, учесталост је нешто од значаја у језичким дискусијама и проматрањима, јер описује оно што је централно и типично у језику. Колокације су, у духу неофертовске лингвистике, фундаментални организациони принцип језика у употреби, објашњава Стабс (2002: 60).

У књизи *Текст и корпусна анализа* (Text and Corpus Analysis, 1996), Стабс представља девет принципа који омогућавају ново разумевање односа форме и значења, тако што резимира Фертово и Синклерово учење, и додаје свој лични печат:

- 1) лингвистика је у основи друштвена наука и примењена наука,
- 2) изучавање језика подразумева изучавање правих, потврђених, аутентичних примера употребе а не изучавање интуитивних, измишљених, изолованих реченица,
- 3) јединица истраживања морају бити цели текстови,
- 4) текстови и типови текстова се морају прочавати упоредно широм корпуса текстова,

---

¹⁰⁰ Корпусна семантика је термин који је Стабс преузео од Тојберга (Стабс, 2002: xii).

- 5) лингвистика се бави проучавањем значења: форма и значење су неодвојиви,
- 6) не постоји граница између лексике и граматике: лексика и граматика су међусобно зависне,
- 7) већи део језика је рутина,
- 8) језик у употреби преноси културу,
- 9) Сосиров дуализам је погрешно тумачен.

На основу досадашњег рада видимо да је Фертов, Халидејов и Синклеров монизам супростављен Сосировом и Чомскијевом дуализму. И Халидеј (1978: 51-52) и Синклер (1991: 103) су одбацили ту дихотомију. Стабс (2002: 229-231) каже да се можемо определити за две врсте монизма. Монизам у првој верзији подразумева одбацивање једног елемента, физичког или менталног. Монизам у другој верзији је горепоменти Фертов, Халидејов и Синклеров монизам. Стабс (1996: 234, 2002: 232) као алтернативу предлаже плурализам – гледање на језик из различитих перспектива у оквиру једне лингвистичке теорије. За Стабса (2002: 244) ће анализа корпуса можда бити кључ за проналажење начина избегавања дуализма.

Већину представљених принципа смо већ објаснили. Преостале принципе оставили смо сада за разматрање, са намером да и њих их доведемо у директну везу са хипотезама нашег рада, како бисмо поставили основу рада, уједно и подлогу за тестирање хипотеза. У питању су принципи први и осми.

Лингвистика је у основи друштвена наука, па је тиме и значење друштвени феномен, како га види корпусна лингвистика (Халидеј et al., 2004: 97, 165). За Стабса (1996: 20-21) је анализа текста¹⁰¹ угао из којег се посматра друштво и која помаже да се боље упознамо са идеолошким структурама тог друштва¹⁰². Разјашњавајући Халидејово разумевање језика као друштвеног феномена (по узору на Ферта), Алан Џоунс каже да: „Наш језик, са једне стране, формира виђење света у коме живимо а нарочито наш друштвени свет; али, са друге стране, кроз свој богати потенцијал за стварање нових значења, омогућава нам да

---

¹⁰¹ Под текстом Стабс (1996: 4, 20-21) подразумева писани и говорни језик.

¹⁰² Што нас доводи у везу са осим принципом. Различите интерпретације текста зависе, између осталог, и од културног контекста (Стабс, 1996: 9).

утичемо на њега и да га тако обликујемо.”¹⁰³ Језик мења значење зависно од лингвистичког и друштвеног контекста у којем се јавља (Стабс, 2002: 13). Према Личу (2002: 78), корпусна лингвистика је мост између података који се природно јављају и когнитивног и друштвеног функционисања језика. Објашњења употребе и промене употребе лексема могу бити *интерна* и *екстерна* (енгл. *language-internal* и *language-external*), тј. она која су друштвено мотивисана¹⁰⁴.

Осми принцип говори нам да изучавањем језика у употреби, тиме и колокација, можемо сазнати о култури једне дискурсне заједнице, ставовима и размишљањима њених чланова. Стабс је развио приступ изучавању дискурса у коме колокације играју централну улогу (Мекенри & Харди, 2012: 81), и тврди да колокације уобличују културолошки важне концепте и да пружају емпиријски доказ који је неоспорив (Стабс, 1996: 44, 169, 174). Стога Астон и Бернارد (1998: 14) потврђују да типичне колокације, које умеју да делују неутрално, могу открити укорене културне предрасуде. Тако дају Стабсов пример колоката високе учесталости речи *Welsh* или *Irish*, који учвршћују националистичке стереотипе. Стабс (1996: 186) је, проучавајући реч *nationalist*, закључио да она има претежно негативну прозодију јер колоцира са речима као што су *demagogue*, *disrupt*, *extreme*, *extremists*, *fanaticism*, итд. Када се употребљава уз речи којим се означавају националност, негативна прозодија се на те речи преноси.

Ц. Чанел (2003: 41-43) је на примеру енглеске речи *fat* показала да она има евалуацију која је културолошки мотивисана, културолошки „договорена” међу припадницима британске културне заједнице. Језички обрасци обухватају одређене друштвене вредности и погледе на свет (Стабс, 1996: 158). Изучавањем језика, у нашем случају колокација, могуће је открити културне вредности једне друштвене заједнице које се крију иза језичких образаца, њене стереотипе, неравноправности међу друштвеним категоријама и њену идеологију. Стабс

---

¹⁰³ “Our language on the one hand shapes the way we perceive the world we live in and, in particular, our social world; but, at the same time, through its rich potential for creating new meanings, it allows us to act upon and shape that world.” Преузето са: <http://ihjournal.com/michael-halliday-an-appreciation>. Веб страни приступљено: 10.03.2015.

¹⁰⁴ Резимирајући тадашње стање у лингвистици, Синклер (1991: 1) каже да је постало популарно гледати унутра, ка уму, а не споља, ка друштву. Исто је говорио и Халидеј (1978: 56-57) – *перспектива унутар организма* (енгл. *intra-organism perspective*) или психолингвистичка перспектива посматра језик као нешто што се догађа у глави, и под утицајем је Чомског. *Перспектива између организама* (енгл. *inter-organism perspective*) усмерена је ка томе шта се дешава између људи, односно ка томе да говорници међусобно разговарају, чиме се лингвистика смешта у област социологије.

(1996: 61) се придружује увреженом мишљењу о језику као одразу друштва, спомињући тврдњу Дебре Камерон о језику који не само да манифестује ставове друштва, тиме и појединца, већ и активно учествује у њиховом креирању. Јеврић и Радосављевић (2013) су анализом пословица у енглеском и српском језику показали како се употребом језика стварају стереотипи о женама у датим културама, и како се језиком намеће родна идеологија која додељује женама и мушкарцима одређене улоге и норме понашања.

И Халидеј дотиче тему спреге језика и његовог друштвено-културолошког садржаја. У уводу у збирку радова *Језик као друштвена семиотика: друштвена интерпретација језика и значења* (Language as a Social Semiotic: The Social Interpretation of Language and Meaning, 1978: 2), Халидеј описује социјалну семиотику као интерпретацију језика унутар друштвено-културног контекста, где су друштвена реалност или култура структуре значења, а језик један од семиотских система који сачињава културу, те да се свакодневним актима значења успостављају и преносе заједнички системи вредности и знања.

Пажљивим прегледом једних од усмерења корпусне лингвистике ка којем би могла да иде, Стабс се бави поменутиим замислима, и врши анализу значења културолошки важних речи. Тако седмо и осмо поглавље *Речи и фраза* посвећује речима и изразима који су од нарочитог културолошког значаја. У седмом поглављу Стабс се бави примерима из дискурса у коме су изражени евалуативни морални погледи о различитим групама људи. Имамо четири студије случаја. Код прве имамо етикете за различите друштвене групе, нпр. *ethnic* и *racial*. У другој студији случаја Стабс анализира текст који говори о потреби да *бринемо о наслеђу* нације. Трећа студија случаја фокусирана је на стандарде образовања, наиме на конотације фраза као што су *proper language* и *proper behaviour*. Последња, четврта студија случаја бави се бајком *Црвенкапа*, која је послужила за ширење културних вредности, и за коју аутор тврди да је била утицајна у успостављању вредности које би деца, а нарочито девојчице требало да поседују. Стабс закључује да стереотипи не произилазе ни из чега већ да се стално конструишу и јачају описима који циркулишу у друштвеном свету. Систем вредности једне заједнице се ствара и одржава, барем делом, поновном употребом појединих фраза у текстовима (Стабс, 2002: 166). У осмом поглављу Стабс анализира

позајмљенице у енглеском језику и промене у њиховом значењу кроз време из корпуса и речника састављених на основу корпуса. Он инсистира на проучавању односа између језика и културе, јер види језик као интегрални део друштвене активности и ставља акценат на друштвена и културолошка значења изражена језиком, а та се значења стално мењају (Стабс, 2002: 5). Наше познавање језика, објашњава Стабс (2002: 3), није познавање само појединачних речи већ и предвидивости њихових комбинација, као и знање о култури које те комбинације укључују. Стабс (2002: 73) напомиње да је несвесно познавање колокација код говорника матерњег језика кључ њиховог течног језика. Тиме је и за учење страних језика познавање колокације од кључне важности. Стабс (2002: 96) каже: „Колокације су централни део комуникативне компетенције.” Тиме је појава речника колокација допринела бољем савлађивању језика.

3. ТЕОРИЈСКО-МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР

3.1. Енглески корпус

Корпусна лингвистика не води порекло из шездесетих година 20. века, иако су управо тада модерни, електронски корпуси почели да добијају своје обресе. Састављање корпуса враћа нас у време када компјутери нису постојали, те је прикупљање корпуса обављано ручно. Садржај *преелектронских корпуса* (енгл. pre-electronic corpora) Мејер (2009: 1-14) је свео на неколико тематских целина:

- Корпуси произишли из рада на Библији. Године 1737. Александар Круден објављује регистар речи Библије краља Џејмса са учесталим колокацијама и фразама, под називом *Комплетан регистар речи Светог писма* (A Complete Concordance to the Holy Scriptures) (Стабс, 2007: 1; Мејер, 2009: 1). Међутим, Мајкл Макарти и Ен О'Киф (2010: 3) наводе податак да су чак у 13. веку, библијски учењаци ручно бележили кључне речи из Библије. Тако спомињу име Антонија Падованског који се сматра аутором такозване *Concordantiae Morales*, Регистра речи Библије. У питању је латинска верзија Библије из 4. века. Значајна су још два датума. Кардинал Хуго од Светог Кара је 1230. уз помоћ 500 доминиканских монаха у манастиру Св. Џејмс у Паризу припремио индекс речи тог истог превода Библије (Бромли, 1997: 757), и година 1890. када излази *Свеобухватан регистар речи Библије* (Exhaustive Concordance of the Bible) Џејмса Стронга. Макарти и О'Киф (2010: 3) позабавили су се етимолошким пореклом латинске речи *concordantia*, која садржи реч *cum* – у значењу *са*, и речи *cor* – у значењу *срце*. Намера је била да се Библија представи као дело у којем се крије целовитост једне божанске идеологије. Утвић (2013: 182) подсећа да „назив *конкорданца* потиче од латинског *concordo*, *concordare*, *concordavi*, *concordatus*, са значењем *слагати (се)*”.
- Корпуси произишли из дела великих аутора. Године 1790. Самјуел Аска издао је *Индекс изузетних насуса и речи које користи Шекспир, тако уређен да истиче различита значења на која се речи примењују* (An Index

to the Remarkable Passages and Words Made Use of by Shakespeare; Calculated to Point out the Different Meanings to Which the Words Are Applied). Стабс (2007: 1) истиче да сам наслов дела сугерише прву појаву теорије о томе да је значење употреба.

- Граматике настале на корпусима, каква је, нпр. *Модерна граматика енглеског језика заснована на историјским начелима* (A Modern English Grammar on Historical Principles, 1909-1949) данског лингвисте Отоа Јесперсена. Јесперсен је у кутијама за ципеле слагао папире на којима је записивао примере из енглеске књижевности којима је илустровао правописне, морфолошке и синтаксичке карактеристике енглеског језика.
- Корпуси на основу којих су састављани речници. Речник енглеског језика Самјеула Џонсона из 1755. године, био је производ рада на папирном корпусу, односно папира на којима су бележени примери употребе речи у периоду од 1560. до 1660. године (Макарти & О'Киф, 2010: 4). Значајна је и информација да је *Оксфордски енглески речник* до 1880. године прикупио преко три милиона значења речи на папиру (ibid.).

Појава рачунара омогућила је прелаз на електронске корпусе, мада је њихова употреба у почетку била поприлично ограничена. Рачунари су били изузетно скупе, велике и ретке машине, па су еминентни универзитети постали центри развоја корпусне лингвистике јер су једини могли да их приуште. Због масовне продукције компјутера и њихове шире доступности, као и тога да су лаки за коришћење, данас је могуће приступити већини корпуса од куће. Њихова претрага знатно је убрзана и стога олакшава рад лингвистима који улажу мање напора од својих претходника који су корпусе морали да прикупљају мануелно¹⁰⁵.

Поделу на електронске врсте корпуса можемо извршити на основу ових критеријума:

- универзитети на којима су настали,
- теме које обрађују,

---

¹⁰⁵ Једна од потешкоћа која се може јавити јесте та што нису сви корпуси доступни за коришћење. Због заштићеног материјала, приступ неким корпусима је ограничен или се наплаћује.

- регионални корпуси, односно корпуси подељени по регионима где се енглески говори као матерњи језик.

Браун корпус (Brown Corpus)

Назван по Универзитету Браун, у Провиденсу, на Роуд Ајленду, саставили су 1964. Винтроп Нелсон Франсис и Хенри Кучера. Састоји се од око милион речи, узетих из 500 америчких текстова објављених 1961. године, сврстаних у 15 различитих категорија текстова, од политичких, спортских, друштвених, до романа, приповедака, есеја и сл¹⁰⁶.

Ланкастер-Осло-Берген корпус (Lancaster-Oslo-Bergen Corpus, или скраћено LOB Corpus)

Као резултат сарадње између Универзитета у Ланкастеру, Универзитета у Ослу и Норвешког рачунарског центра за хуманистику (Norwegian Computing Centre for the Humanities) у Бергену¹⁰⁷, године 1976. настаје британска верзија *Брауновог корпуса*. Приликом састављања коришћени су исти принципи као при сакупљању његовог америчког пандана, па поново имамо корпус од око милион речи, односно 500 британских текстова по две хиљаде речи, са идентичном поделом текстова. Аутори су Џефри Лич, Стиг Јохансон и Кнут Хофланд¹⁰⁸. Оба корпуса у оригиналним верзијама нису била етикетирана врстама речи (тзв. *parts-of-speech tagging*), већ је етикетирање унето касније. Деведестих година прошлог века јављају се модерне и унапређене верзије ова два корпуса, *Фрајбург-ЛОБ корпус британског енглеског (Freiburg-LOB Corpus of British English, тј. FLOB)* и *Фрајбург-Браун корпус америчког енглеског (Freiburg-Brown Corpus of American English, или Frown)*, који обрађују језик из 1991. и 1992. године, тим редом. Центар рада на овим корпусима био је Универзитет у Фрајбургу, Немачка.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Детаљније на: <http://www.helsinki.fi/varieng/CoRD/corpora/BROWN/index.html>.

¹⁰⁷ У развоју корпуса веома важну улога игра скандинавска струја. Градови као што су Осло, Берген и Лунд постају станица креирања корпуса, у којима са британским истомишљеницима сарађују Хофланд, Свартвик, Стиг Јохансон, и други еминенти аутори.

¹⁰⁸ Детаљније на: <http://www.helsinki.fi/varieng/CoRD/corpora/LOB/index.html>.

¹⁰⁹ Преузето са: <https://goo.gl/jHxihV> и <https://goo.gl/ftIRZx>. Веб страни приступљено: 01.11.2014.

Лондон-Лунд корпус усменог енглеског језика (London-Lund Corpus of Spoken English¹¹⁰, или LLC)

Године 1959. енглески лингвиста Рандолф Кверк започиње пројекат *Преглед употребе енглеског језика* (Survey of English Usage) на Универзитетском колеџу у Лондону. Идеја је била да се сакупи материјал зарад емпиријског истраживања граматике енглеског језика¹¹¹. Корпус који је сачињавао усмени говор¹¹² – са сто усмених текстова, сваки са око пет хиљада речи – године 1975. је компјутеризован на Универзитету у Лунду, Шведска, захваљујући Свартвику. Данас је овај подухват познатији под називом *Лондон-Лунд корпус*^{113, 114}.

Британски национални корпус (British National Corpus, или BNC)

Британски национални корпус обухвата текстове у писаној форми (90% целокупног корпуса) и усмени говор (преосталих 10%, тј. око десет милиона речи). Укупан обим је нешто испод сто милиона речи. Рад на корпусу започет је 1991. године, када је почео са радом конзорцијум који сачињавају издавачке куће Оксфорд, Лонгман и Ларус Кингфишер Чејмберс, универзитети Окфорд и Ланкастер, и Британска библиотека. Основна замисао била је да се енглески језик прикаже у што ширем погледу¹¹⁵.

Други значајнији корпуси овог типа су *Отворени Амерички национални корпус* (Open American National Corpus, или OANC)¹¹⁶, *Аустралијски корпус енглеског језика* (The Australian Corpus of English, или ACE)¹¹⁷, *Велингтон корпус*

---

¹¹⁰ Један од критеријума поделе корпуса врши се и на основу тога да ли корпус обрађује писани текст или усмени говор.

¹¹¹ На основу овог корпуса 1985. године објављена је чувена *Свеобухватна граматика енглеског језика* (A Comprehensive Grammar of the English Language, Quirk et al.).

¹¹² Поменути корпус је мешавина података у писаној и усменој форми.

¹¹³ Детаљније на: <http://www.helsinki.fi/varieng/CoRD/corpora/LLC/> и <http://www.ucl.ac.uk/english-usage/about/history.htm>.

¹¹⁴ По узору на *Браун корпус* и *Лондон-Лунд корпус*, Сидни Гринбаум покреће *Међународни корпус енглеског језика* (International Corpus of English, или ICE) који обухвата преко двадесет земаља, са циљем да на једном месту окупи корпусе енглеских говорних подручја ради компаративног истраживања. Више о пројекту на: <http://www.ucl.ac.uk/english-usage/projects/ice.htm> и <http://ice-corpora.net/ice/>.

¹¹⁵ Детаљније на: <http://www.natcorp.ox.ac.uk/>.

¹¹⁶ Детаљније на: <http://www.anc.org/>.

¹¹⁷ Детаљније на: <http://clu.uni.no/icame/manuals/ACE/INDEX.HTM>.

писаног новозеландског енглеског (The Wellington Corpus of Written New Zealand English)^{118, 119}, Колхатур корпус индијског енглеског (The Kolhapur Corpus of Indian English)¹²⁰.

Банка енглеског језика (Bank of English)

Банка енглеског језика (испрва познат као *Бирмингам корпус*) је корпус настао осамдесетих година прошлог века, радом Синклера који се налазио на челу пројекта COBUILD¹²¹, отпочетог на Универзитету у Бирмингаму, уз подршку издавача Колинс. Садржи 650 милиона речи и најобимнији је језички корпус на свету. *Банка енглеског језика* је подгрупа *Колинс корпуса* – базе података која броји 4,5 милијарди речи и сачињава га писани и говорни језик^{122, 123}.

Захваљујући *Банци енглеског језика* поље лексикографије је доживело корените промене. Године 1987. изашао је први речник заснован на корпусу у издању издавачке куће Колинс Кобилд – *Речник енглеског језика (Collins COBUILD English Language Dictionary)*. Синклер објашњава да приликом састављања речника главни извор грађе за лексикографе јесу други речници, ставови говорника о њиховом језику, и опсервације о језику у употреби (Синклер, 1991: 37). Ови елементи одговарају следећим описима језика: постојећим описима језика, интроспекцији говорника матерњег језика, и тексту, односно језику у употреби. Полазне информације треба увек да дођу из трећег чиниоца, а да се тек у каснијим фазама прикупљања података могу користити прва и друга компонента (Синклер, 1991: 39). Објављивање новог речника из корена је изменило постулате лексикографије, што се рефлектује на редефинисање значења речи. Што се тиче микроструктуре речника, промене су следеће:

---

¹¹⁸ Детаљније на: <http://corp.hum.ou.dk/itwebsite/corpora/corpmn/WELLMAN/INDEX.HTM>.

¹¹⁹ Убрзо се јавља и верзија корпуса са усменом продукцијом – *Велингатонски корпус новозеландског усменог енглеског језика (The Wellington Corpus of Spoken New Zealand English)*.

¹²⁰ Детаљније на: <https://goo.gl/iNPaOp>, <https://goo.gl/MPI8UG> и <https://goo.gl/P0pFXx>.

¹²¹ Cobuild је скраћеница за Collins Birmingham University International Language Database.

¹²² Детаљније на: <https://goo.gl/GuDckm> и <https://goo.gl/uP3WFN>.

¹²³ Критика која се може упутити на рачун *Банке енглеског језика* јесте да корпус није доступан јавности, већ да се он може користити само ако је истраживач физички присутан на универзитету.

- Информације о учесталости, на пример, омогућили су му да значења рангира по значају и корисности за особу која учи (стога најзаступљеније значење треба ставити прво).
- Корпус истиче колокате (речи које иду заједно), информације које су само површно обрађене у претходним речницима.
- Под његовим вођством, Синклеров тим је такође развио стил дефинисања пуним реченицама, који не само да је кориснику приближио смисао речи, већ је показао ту реч у граматичком контексту¹²⁴.

Други, за овај рад не тако битни критеријуми поделе корпуса, укључују *паралелне* и *мултилингвалне* *корпусе*¹²⁵, *тематске* *корпусе*, *корпусе везане за усвајање и учење језика*, *дијахроне* *корпусе* који омогућавају праћење и анализу промене језика кроз време, какав је, на пример, *Хелсинки корпус текстова на енглеском* (Helsinki Corpus of English Texts)¹²⁶, *специјализоване* *корпусе* (енгл. specialized corpora) код којих је избор материјала сведен на, рецимо, академски дијалект, као код *Мичиген корпуса академског говорног енглеског* (Michigan Corpus of Academic Spoken English, или MICASE)¹²⁷ и друго¹²⁸.

Када спомињемо специјализоване корпусе морамо поменути и постојање *општих* *корпуса* (енгл. general corpora) код којих не постоје ограничења у виду избора материјала већ је њихов циљ да буду што општији, односно свеобухватнији. *Банка енглеског језика* је типичан пример за ову врсту корпуса, што се да закључити само на основу његовог обима. Синклер је био мишљења да се што већи корпус одражава на његов квалитет, пружајући простор за бољу и прецизнију анализу језика (Ханстон & Франсис, 2000: 16). Главна одлика *општих* *корпуса* јесте балансираност – уравнотеженост између избора текстова. *Референтни корпус* (енгл. reference corpus) је синоним за општи корпус.

¹²⁴ Преузето са: <http://www.mycobuild.com/about-john-sinclair.aspx>. Веб страни приступљено: 12.11.2014.

¹²⁵ Разлика између ове две врсте корпуса јесте у томе што код паралелних корпуса имамо исте текстове преведене на различите језике, док се код мултилингвалних корпуса узимају различити текстови на различитим језицима, а критеријум поређења јесте заједничка тематика.

¹²⁶ Детаљније на: <http://www.helsinki.fi/varieng/CoRD/corpora/HelsinkiCorpus/>.

¹²⁷ Детаљније на: <http://www.helsinki.fi/varieng/CoRD/corpora/MICASE/index.html>.

¹²⁸ За темељну листу корпуса, погледати: <http://www.helsinki.fi/varieng/CoRD/corpora/index.html>.

Као тенденцију новијег времена, код неких лингвиста имамо употребу атипичних корпуса као што су, на пример, сви подаци доступни на интернету који се третирају као један велики корпус^{129, 130, 131}, употреба речника као корпуса, архива текстова као корпус, и сл. (Линдквист, 2009: 20-22). За Синклера ове врсте корпуса нису прави корпуси јер нису састављени са циљем да буду предмет лингвистичке анализе¹³².

---

¹²⁹ На енглеском се користи термин *web*, тј. *web corpus*, или *интернет корпус*.

¹³⁰ Код Линдквиста (2009: 188) постоји и *интернет као извор корпуса* (енгл. *web for corpus*) где се интернет користи као извор креирања новог корпуса.

¹³¹ Мекенри и Харди (2012: 7) кажу да је *интернет као корпус* налик *мониторинг корпусу* по томе што и један и други имају као полазну тачку велику збирку података која стално расте. О томе шта су *мониторинг корпуси*, погледати стр. 25.

¹³² Детаљније у: Синклер (2005: 1-16).

3.2. Српски корпус

Када говоримо о српском језику, постоје два рачунарска корпуса – *Корпус савременог српског језика*¹³³ на Математичком факултету Универзитета у Београду и *Корпус српског језика*. Историја развоја корпуса у Србији (тада Југославији) почела је 1978. године, када је одржана Прва југословенска конференција о компјутерској обради лингвистичких података. Једна од првих предлога био је да се по узору на већ постојеће програме направи српски еквивалент програма за генерисање конкорданци – то је AURORA. Године 1981. под покровитељством Министарства за науку Републике Србије, а под ауторством Душка Витаса¹³⁴, инициран је пројекат Математичка и рачунарска лингвистика, чија је сврха било креирање корпуса савременог српског језика. Настанак корпуса довео је до сарадње са многим водећим именима корпусне лингвистике, међу којима се нарочито истичу Тојберт и Морис Грос. Иако раст и развој корпуса у Србији прати неуједначена финансијска подршка одговорних државних институција, сарадња са Европском унијом у оквиру пројеката *Језичке индустрије* и *TELRI III* помогла је да се Србија укључи у токове европских дешавања у корпусној лингвистици и да унапреди изглед и функцију српског корпуса. Корпус је званично постао доступан за претраживање на интернету 2002. године и тренутно броји 113 милиона речи. У оквиру *Корпуса савременог српског језика* на Математичком факултету Универзитета у Београду, постоје пет различитих корпуса:

- 1) неетикетирани корпус савременог српског језика (NETK) / корпус савременог српског језика SrpKor2003,
- 2) изборна криза 2000. године (неетикетирани текстови Политике),
- 3) Хенингов етикетирани корпус српскохрватског,
- 4) неетикетирани корпус Вукових пословица,

---

¹³³ Подаци о корпусу преузети са: <http://korpus.matf.bg.ac.rs/prezentacija/istorija.html>. Веб страни приступљено: 25.01.2015.

¹³⁴ Душко Витас је професор Математичког факултета Универзитета у Београду, на Катедри за рачунарство и информатику, и учествовао је на бројним пројектима који се тичу језика. Детаљније на: <http://poincare.matf.bg.ac.rs/~cvetana/LT-pregled.html>.

5) корпус савременог српског језика SrpKor2013¹³⁵.

Милош Утвић¹³⁶ је развио десетак подсистема у оквиру датог корпуса.

Пројекат *Корпус српског језика*¹³⁷ започет је 1957. године од стране Ђорђа Костића на Институту за експерименталну фонетику и говорну патологију у Београду, а 1996. године корпус је добио свој дигитални облик и броји око 12 милиона речи. Састоји се из пет сегмената:

- 12. – 17. века,
- 18. век,
- Вук Стефановић Караџић,
- 19. век,
- савремени језик (проза, поезија, дневне новине, наука, политика и надреализам)¹³⁸.

У време када је настао, *Корпус српског језика* морао је да буде, услед техничке неразвијености, ручно обележен, и то за граматички статус, број графема и слогова, фонолошку структуру, почетак и крај реченица и пасуса. Рад на корпусу наставио је Костићев син, Александар Костић. Његова употреба углавном је усмерена ка истраживањима која се тичу промена у језику, наиме он не садржи савремени српски језик.

Мане корпуса српског језика тичу се најпре њихове *репрезентативности* (representativeness)¹³⁹, јер ни један ни други не садрже говорни језик. Оба корпуса у почетку је пратила савременост и ажурираност у смислу што је до њихове појаве дошло врло брзо након првих помака у токовима светске лингвистике.

---

¹³⁵ За детаљан опис ових корпуса, посетити: <http://korpus.matf.bg.ac.rs/prezentacija/korpusi.html>.

¹³⁶ Милош Утвић је доцент за ужу научну област Библиотека информатика на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Детаљније на: <http://www.fil.bg.ac.rs/lang/sr/katedre/bibliotekarstvo-i-informatika/zaposleni/milos-utvic/>.

¹³⁷ Подаци о корпусу преузети са: <http://www.serbian-corpus.edu.rs/indexns.htm>. Веб страни приступљено: 25.01.2015.

¹³⁸ За детаљан садржај овог корпуса, посетити: http://www.serbian-corpus.edu.rs/ns/map/full_map.htm.

¹³⁹ Подробније о *репрезентативности*, погледати стр. 32-33.

3.3. Хипотетичко-истраживачки оквир

Хипотетичко-истраживачки оквир нашег истраживања заснива се на претпоставци да фреквентност колоката говори о типичним значењским особинама лексема уз које ти колокати често иду, како су нам већ објаснили Ферт (1957: 11), Синклер (1991: 17) и Стабс (2002: 16, 221). Исто тако, поређењем енглеског и српског језика можемо стећи дубљи увид у језичке особености које су одраз различитих култура у којима се ти језици развијају и мењају, чиме проверавамо Стабсове (1996) ставове о спрези између језика, културе и друштва.

Као што смо објаснили у уводном делу, пошто предмет проучавања јесу колокације са именицама које означавају људска бића, предложено истраживање има за основу именице узете из *Британског националног корпуса* (British National Corpus), *Collins COBUILD English Dictionary for Advanced Learners* (2001), *Корпуса савременог српског језика на Математичком факултету Универзитета у Београду* и *Речника српскохрватскога књижевног језика 1-6* (1967, 1971, 1973, 1976).

Циљ истраживања предложеног рада је, поновићемо, контрастирање колокација са именицама које означавају људска бића у енглеском и српском језику, ради утврђивања фреквентности колоката и њихове улоге у значењу речи. Циљ нам је, такође, да на основу контрастирања колокација утврдимо сличности и разлике које се у тим језицима јављају.

Методолошки приступ у овом раду одређен је предметом и циљем истраживања, и обухвата неколико различитих приступа. Први приступ јесте колокацијска анализа којом се врши семантичка анализа језика, односно врши се проучавање значења речи путем колокација.

Други приступ јесте употреба корпусне лингвистике као методе (Лич, 1992: 105). Последњи приступ јесте контрастивна анализа. С обзиром на то да корпус обухвата колокације у енглеском и српском језику, овај приступ је потребан како би се утврдиле сличности и разлике које се у поменутиим језицима јављају.

У складу са једним од Синклерових (2004: xxvii) принципа да, што је распон већи то је мањи значај испитиваних колоката, ограничићемо наше

истраживање тако што ћемо анализирати четири речи с леве стране чвора и четири са десне стране чвора, -4 и +4. Истраживање, дакле, обухвата *контактне* и *оквирне колокације*. Анализирана лексема биће генерисане путем опције *кључна реч у контексту*. Одабир речи ћемо сузити на лексичке речи, док ће функционалне речи бити узете у разматрање једино ако се процени да могу бити релевантне за анализу. Посебан акценат биће дат придевима, како то саветују Анатол Стефанович и Грајс (2009: 933-935), јер тако елеминишемо многе функционалне речи које често не могу да нас корисно информишу о лингвистичком профилу чвора. Аутори објашњавају да проучавањем односа између придева и именица, учимо о синтакси и семантици придевске модификације именица. То подразумева анализу придева у атрибутомском и апозитивном положају, као и анализу придева у предикату¹⁴⁰. Прилози који стоје испред тих придева биће узети у обзир ако се процени да они модификују значење придева тако што га значењски мењају. Тако ћемо занемарити конструкције *врло добар*, *јакло лоша*, али не и *елегантно обучен* или *морално покварена*. Зато смо српски електронски корпус подесили да генерише 500 конкорданци, док другу половину конкорданци чине колокати из *Речника српскохрватскога књижевног језика*.

Противно Синклеровом (1991: 41-42, 173-174) савету, определили смо се за лематизацију енглеског корпуса, те смо вршили претрагу именица у *Британском националном корпусу* и речнику *Collins COBUILD English Dictionary for Advanced Learners* (2001) у једнини и у множини. Лиси Питс (2013: 146) је применила лематизацију на свој корпус, јер у естонском језику постоји чак 28 флективних наставака за именице, а ту је и проблем граматичке хомонимије. Сара Ђезуато (2003) се такође определила за лематизацију. *Корпус савременог српског језика* је лематизован, а претрага именица у једнини и множини вршена је у *Речнику српскохрватскога књижевног језика 1-6* (1967, 1971, 1973, 1976).

Након што смо путем кључне речи у контексту претражили именице у енглеском и српском језику, извршили смо попис генерисаних колоката, груписали их на основу значења у семантичка поља, и затим анализирали.

---

¹⁴⁰ Линдквист (2009: 73) истиче да код анализе колоката, распон не мора да буде исти са леве и са десне стране, што зависи од тога какву реч проучавамо – коју врсту речи или коју функцију речи у реченици.

Колокати су груписани тако што су најпре придеви у атрибутском положају којих има знатно више од придева у апозитивном положају, или у предикату, сврстани у семантичка поља, док су придеви у предикату приказани детаљније, са целим контекстом. Налази о лексемама обједињују семантичка поља обе врсте придева. Релевантни глаголи, именице и сл. такође су дати у пуном контексту и груписане су тематски, и по могућству анализом придодати неком од утврђених семантичких поља.

Колокати су груписани у семантичка поља која су категоризовали неколико аутора у својим истраживањима. Гордана Штасни (2013) бави се номинацијом човека позитивним и негативним карактерним особинама, именовањем човека према интелектуалним својствима (номинацијом човека са развијеним и умањеним умним способностима), и именовањем човека према физичком изгледу, са основним естетским категоријама (лепо и ружно). Примећујемо да се ове категорије манифестују двојако, у виду антонимије. Семантички садржај ових категорија представљају диференцијалне семе које носе неку информацију о човеку, док је *људско биће* архисема или интегрална сема. Анализа колоката С. Ђезуато (2003) произвела је следеће групације: *физичка привлачност, физички изглед, узраст, породични и лични односи, покрет жена, религија, групације људи*. Посебан одељак посвећен је атрибутским придевима: *стања или услови искусена од стране њихових референата, област њиховог порекла, стална својства, особине понашања, физичке или емоционалне карактеристике, чланство у групи или категорији; жена у улози жртве у прошлости или садашњности, ментална или емоционална нестабилност, недостатак контроле у њиховом понашању, ограничена интелектуална способност, друштвено маргинализован љубавни живот или ниско квалификован професионални положај, физичке особине и непрототипичност одређених друштвених улога које играју*. Подела придева Бориса Хлебеца (1974: 439) је на: позитивне особине, неутралне особине и негативне особине. Придеви у курзиву могу бити сврстани у категорију супротну од оне у којој стоје, ако контекст у ком се налазе није довољно јасан. Наша модификована верзија приказаних категорија следи:

- семантичко поље којим се означава спољашњост дели се на две категорије: *физичка привлачност* и *физички изглед*, унутар којих постоји лексички сет – поларитет позитиван и негативан, и неутралне за другу категорију,
- *узраст*, и поларитет млад и стар,
- семантичко поље карактера дели се на две категорије: *карактер* и *интелигенција*¹⁴¹, и поларитет позитиван и негативан,
- *емоционално стање*, и поларитет позитиван и негативан,
- *вредносни систем* – вредности које постоје унутар једног друштва, дакле вредности из угла једне заједнице, и поларитет позитиван и негативан,
- *љубавна веза и брак*, и поларитет бити/не бити у браку,
- *деца и родитељство*, и поларитет имати/немати децу,
- *материјална ситуација*, и поларитет богат и сиромашан,
- *здравље*, и поларитет позитиван и негативан,
- *смрт и умирање*, и поларитет жив и мртав, и
- *остало* – укључује речи чији особени семантички садржај није могуће сврстати ни у једну од наведених категорија.

Почетни избор семантичких поља који улази у предмет анализе оставља простор за његово проширење с обзиром на то да ће се у току прикупљања корпуса избор колоката бити разматран у складу са добијеним конкорданцама.

У наредном делу рада приказани су резултати истраживања колокација са именицама које означавају људска бића у енглеском и српском језику. У првом поглављу (4.1.) приказана је анализа колокација именице *human being*, њених синонима *human*, *person* и *personality*, и њихови српски еквиваленти *човек*, *чељаде*, *лице*, *особа* и *личност*. Ова подела настала је на основу критеријума Бернардине Петровић (2005: 126) (Г. Штасни (2013: 27) додаје још две лексеме, *персона* и *појединац*).

У другом поглављу (4.2.) приказана је анализа колокација именице *woman*, њених сродних речи, и њихови српски еквиваленти; у трећем (4.3.) анализа колокација именице *man*, њених сродних речи, и њихови српски еквиваленти; у

¹⁴¹ Према дефиницији речи *карактер* из *Речника српског језика* Г. Штасни (2013: 92) убраја интелектуалне особине појединца у ширу семантичку интерпретацију појма *карактер*.

четвртом (4.4.) анализа колокација именица *child* и *дете*; у петом (4.5.) анализа колокација именица *girl*, *девојчица*, *boy* и *дечак*; у шестом (4.6.) анализа колокација именица *daughter*, *кћерка*, *ћерка*, *son* и *син*, и у седмом (4.7.) анализа колокација именица *sister*, *сестра*, *brother*, и *брат*.

4. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Лексема *људско биће* јесте хипероним или архисема која у свој оквир уврстава широк низ хипонима или сема. Г. Штасни (2013: 13) као архисему узима лексему *живо биће* а човека као референта именица – *nomina attributiva*. *Човек, чељаде*^{142, 143}, *лице, особа* и *личност* су лексеме које ступају у парадигматске односе синонимије и антонимије, примећује Г. Штасни (2013: 22-27), и упркос томе што свака од њих има особени семантички садржај, њихово значење је генеричко и укључује лица оба пола.

Особени семантички садржај доводи до секундарних значења лексема која су у примарном значењу идентична. Г. Штасни дошла је до следећих разликовних категорија код именица као и различитог опсега датих лексема на основу њиховог значења наведених у *Речнику српскога језика*: лексема *чељаде* је функционалностилски обележена, док се секундарна значења лексеме *лице* углавном везују за предмете као референте, нпр. „предња страна зграде окренута улици; изглед, облик, карактеристичне одлике, обележје; права, боља страна нечега (тканине)”. Лексема *особа* има ужу екстензију у односу на лексему *човек*, лексема *личност* има спецификовано значење, у односу на лексему *човек*, која има опште значење. Дакле, користећи критеријуме компонентне анализе, она налази заједничку архисему и готово идентичан семски састав: ‚одрасло људско биће’ + ‚друштвено биће’ + ‚биће способно да мисли’ + ‚говори’ + ‚ствара’. Ауторка закључује да су секундарне семантичке реализације семантичке компоненте које носе информацију о високим моралним, духовним својствима човека.

У енглеском језику имамо архисему *human being*. *Human being* узимамо као архисему јер она има неутралније значење, ако је поредимо са лексемом *human creature*, означава оног који бивствује. *Human being* не ступа у синонимску релацију са идентичним лексемама као у српском језику. Узећемо да лексема *човек* одговара лексеми *human*, иако се и реч *man* која је по природи полисемична,

---

¹⁴² Занимљиво је погледати Хлебецов рад *Where Boys, Girls and Children Come From* (2012) о етимолошкој повезаности речи *child* и *чељаде*, на <https://www.questia.com/library/journal/1G1-304842813/where-boys-girls-and-children-come-from>. Веб страни приступљено: 01.07.2015.

¹⁴³ Реч *чељаде* се у савременом српском језику сматра застарелом.

може превести као *човек*, лексему *man*, ипак, узимамо као енглеску верзију српске речи *мушкарац*. Лексема *чељаде* означава људско биће, које може бити мушко или женско. Тако *Речник српскохрватскога књижевног језика 6* (1976: 858) дефинише лексему *људско биће* као: „Људско биће, човек, особа уопште мушка или женска, одрасла или дете.” *Енглеско хрватски или српски рјечник* (1990: 242) нуди као превод речи *creature*¹⁴⁴ – *чељаде*, док у *Енциклопедијском речнику – српско енглески* (2010: 1268) превод речи *чељаде* је *soul*, док је за множину дата именица *folk*. Лексема *лице* такође не кореспондира са речју *face* – на основу значења у речнику *Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners* (2001: 1147-1148). Лексема *особа* кореспондира са лексемом *person*: „A person is a man, woman, or child.” Реч *личност* одговара речи *personality* која у поменутом речнику има три значења: „Your *personality* is your whole character and nature”, „If someone has a *personality* or is a *personality*, they have a strong and lively character”, „You can refer to a famous person, especially in entertainment, broadcasting, or sport, as a *personality*”. Компарацијом хиперонима са референтом *човек* и њихових синонима добићемо увид у њихов међусобни значењски однос.

4.1. Лексема *human being* и њени колокати

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутску функцију и који стоје испред именица *human being*:

физички изглед – позитивне: full-sized

– неутралан: naked, whitest

– негативан: little, miniature, small, small-limbed

карактер – позитиван: amiable, autonomous, balanced, caring, civilized, competent,

ethically conscious, decent, fully developed, generous, genuine,

imaginative, independent, loving, mature, nice, pragmatic,

¹⁴⁴ Термин *human creature* није у широј употреби, како нам показује претраживач *Google*: <https://goo.gl/ruQm4b> и <https://goo.gl/sgOUYy>. Веб страни приступљено: 01.07.2015. *Human creature* има хришћанску асоцијацију, људи су створења, божји створови, означава оно што је створено од стране Бога.

rational, reasonable, reflective, responsible, well rounded, self-sufficient, sensible, warm

– негативан: aggressive, authoritative, charmless, less complete, defenceless, degenerate, desperate, egocentric, fallen, fallible, immature, sinful, stunted, vulnerable, weak, worse

узрост – млад: колукати нису генерисани

– стар: old

интелигенција – позитиван: intelligent

– негативан: колукати нису генерисани

емоционално стање – позитиван: fulfilled, happy, jolly

– негативан: beleaguered, degraded, shattered, suffering, wretched

вредности систем – позитиван: complete, comprehensive, contemporary, entire,

extraordinary, fastest, fine, flawless, fleshed-out, free, full, gilded, glorious, greatest, impressive, ignorant, normal, only, perfect, physical, promising, real, recognizable, successful, super, unified, unique, useful, valid, well read¹⁴⁵, wonderful

– негативан: acceptable, anonymous, average, complex, ordinary, poor, regular, imperfect, simple, subnormal, unbearable, worthless

пол – female

– male

здравље – позитиван: healthy, certifiably sane

– негативан: disturbed, frail, sick, wounded

смрт и умирање – жив: ephemeral, live, living

---

¹⁴⁵ Корпус бележи појаву изостављања цртица код неких сложеница.

– мртав: unborn

религија – baptized

остало – active, anesthetised, battered, developable, developing, earthbound, emerging, evolving, individual, integrated, particular, potential, prehistoric, separate, single, tired

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *human being*: *capable, clearly-focused, creative, endowed, imaginative, scornful*, и *vibrant*.

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *human beings are able, human beings are almost infinitely adaptable, human beings are amazingly adaptive, human beings are capable, human beings are comparably polymorphic, human beings are complex, human beings are conservative, human beings are different, human beings are endlessly ingenious, human beings are entirely capable, human beings are fallible, human beings are incapable, human beings are naturally unselfish, human beings are personal, human beings are purposive, human beings are religious, human beings are so curious, human beings were basically good, human beings were born sociable, human beings were unconscious*, и *human beings who are unfortunate*.

Колокатима се прави дистинкција између људи и животиња – *an animal or human being, a human being and an animal, human being from other animals*, описују се људска права – *the rights of a full human being, right of a human being, one's rights as a human being*, смрт и умирање (уз придеве *live* и *living*) – *human being will never die, human being who will never die*, пол (уз придеве *female* и *male*) – *a woman is a human being, as a woman and as a human being, a man can represent any human being the man himself – as a human being*.

Табела 3. Пример најфреквентнијих придева уз лексему *human being* у Британском националном корпусу.

	☐	CONTEXT	FREQ
1	☐	OTHER HUMAN BEING	20
2	☐	FELLOW HUMAN BEING	14
3	☐	NORMAL HUMAN BEING	14
4	☐	MALE HUMAN BEING	13
5	☐	REAL HUMAN BEING	9
6	☐	INDIVIDUAL HUMAN BEING	6
7	☐	UNIQUE HUMAN BEING	5
8	☐	PARTICULAR HUMAN BEING	5
9	☐	ORDINARY HUMAN BEING	5
10	☐	AVERAGE HUMAN BEING	5

Семантичко поље *пол* именице *human being* дато је колокатима *male* и *female*, а претрага корпуса путем опције фреквенцијска листа даје колокације *male human being* на четвртном месту, и *female human being* на 77. месту. Поред колоката *male*, у првих десет најучесталијих придевских колоката имамо и једну именицу – *fellow* у функцији атрибута, док лексему *other* нисмо узимали у разматрање, што важи за све лексеме које претражујемо. Иако се налази на првом месту по учесталости, у питању је заменица која врши функцију атрибута, те стога значењски није релевантна. Остали придеви на фреквенцијској листи – њих осам – генерисани су и путем опције кључна реч у контексту.

Видимо да је људско биће превасходно описано као потпуно, складно и целовито, како нам *вредносни систем* то показује, у карактерном смислу као изграђено, интелектуално и морално. То је пожељна слика *људског бића*.

4.1.1. Лексема *људско биће* и њени колокати

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутску функцију и који стоје испред именице *људско биће*:

карактер – позитиван: осећајно, потпуно, топло, целовито

– негативан: колокати нису генерисани

узраст – млад: младо

– стар: колокати нису генерисани

вредносни систем – позитиван: колокати нису генерисани

– негативан: (дубоко) грешно

пол – андрогино

смрт и умирање – жив: живо

– мртав: колокати нису генерисани

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *људско биће*: колокати нису генерисани.

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *људско биће је нарочито опасно*.

Придевом *андрогино* указује се на важност концепта *пола*. Концепт *пола* заједнички је и за генерисане примере *свако је људско биће – жена*, и *људско биће мушког пола*. Ако упоредимо колокате са именицом *људско биће* и колокате са именицом *human being*, видимо да еквивалент придева *андрогино* у енглеском *androgynous* недостаје. Ако га претражимо у корпусу, од именица које означавају људска бића, он колоцира са *boys* и *women*.

Поређењем колоката са *human being* и колоката са *људско биће* видимо да се они у потпуности не подударају. Придеви који се не поклапају су *млад* и *опасно*, чији су еквиваленти у енглеском *young* и *dangerous*. Колокације *young human being* и *dangerous human being* претрага именице *human being* није генерисала, као ни претрага придева *young* и *dangerous*.

Енглески корпус формира дупло више семантичких поља за лексему *human being*, него што то чини српски корпус. Тако се поље *религија* јавља само у енглеском, путем придева *baptized*. То потврђује и фреквенцијска листа која даје колокацију *baptized human being* на 92. месту по учесталости, али само са једним резултатом. Придев *крштено* у српском корпусу ће у највећем броју колоцирати

са именицом *име*, што нам показује кључна реч у контексту. Корпус не бележи употребу колокације *крштено људско биће*.

Контекст у којем се лексема *људско биће* често јавља јесте онда када се прави разлика између живих бића, тј. човека и животиње: *о младим људским бићима и животињама, као да пред собом имају људско биће а не коња, оне које људско биће чини анималним*. Концепт људских права такође се чини важним, *као људско биће које има право, као и смрт и умирање, да се људско биће разболи и умре, и када умре људско биће*. Овако мали број колоката у српском језику слика пожељно људско биће са карактеристикама превасходно позитивним и афирмативним. Најфреквентнији придеви уз лексему *human being* из Табеле 3 нису пронађени у српском корпусу.

4.1.2. Лексема *human* и њени колокати

Лексема *human* у корпусу се најчешће јавља као придев, у конструкцијама *human behaviour, human being, human body, human freedom, human history, human life, human nature, human race, human rights, human recourses*, и сл. а ређе као именица. Зато ова лексема као именица креира мали број семантичких поља.

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутску функцију и који стоје испред именице *human*:

физички изглед – позитиван: tall, smiling

– неутралан: колокати нису генерисани

– негативан: big, huge, miniature

карактер – позитиван: good, humble, rational, sensible

– негативан: short-tempered, thoughtless, unsuspecting, unwary

интелигенција – позитиван: highly intelligent

– негативан: daft

узраст – млад: young

– стар: колокати нису генерисани

емоционално стање – позитиван: *happiest*

– негативан: *helpless*

вредносни систем – позитиван: *different, earthly, modern, ordinary, real, sentient, social, true-seeming*

– негативан: *average, deified, lower-grade, mere, mutant, only, primitive, savage, typical, unwanted*

здравље – позитиван: *healthy*

– негативан: *blind, brain-damaged, infertile*

смрт и умирање – жив: *living, surviving*

– мртав: колокати нису генерисани

остало – *busy, death-dealing, early, enormous, indigenous, individual, land-bound, particular, rouble-paying, royal, slow-moving, smuggled, seriously wounded*

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *human*: *eager* и *strange*.

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *humans are also prone, humans are capable, humans are concerned, humans are human, humans are inadequate, humans are inquisitive, humans are less well-developed, humans are more important, humans are often aggressive, humans are responsible, humans are selfish, humans are susceptible, humans are largely unaware, humans were able, humans were eager, humans were lonely*.

Претрагом лексеме *human* путем опције фреквенцијска листа видимо да се од првих десет најчесталијих колоката са резултатима претраге кључна реч у контексту поклапа само придев *individual*:

Табела 4. Пример најфреквентнијих придева уз лексему *human* у Британском националном корпусу.

	☐	CONTEXT	FREQ
1	☐	OTHER HUMAN	124
2	☐	NORMAL HUMAN	90
3	☐	BASIC HUMAN	67
4	☐	INDIVIDUAL HUMAN	39
5	☐	ORDINARY HUMAN	39
6	☐	ONLY HUMAN	38
7	☐	FELLOW HUMAN	37
8	☐	FUNDAMENTAL HUMAN	34
9	☐	INTERNATIONAL HUMAN	22
10	☐	NATURAL HUMAN	21

Од осталих колоката који се налазе на листи најфреквентнијих колокација *average human* је на 21. месту а *mere human* на 54. месту. Колокати генерисани путем кључне речи у контексту показали су да, очекивано, што је мањи број колоката, то је мања шанса за њихово преклапање са колокатима генерисаних путем опције фреквенцијска листа. Провера колоката у наставку анализе показује у којој мери је то случај са осталим именицама.

Честе су колокације којим се прави дистинкција између људи и животиња – *human and an animal, human and dolphin, human and bovine resources*, што одговара дефиницији именице *human*: „You can refer to people as humans, especially when you are comparing them with animals and machines” (*Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners*, 2001: 765). Последњи пример, *human and bovine resources*, демонстрира нам учестали образац са два придева: *human skeletal muscle, human, social and political affairs, human intellectual independence, human and down-to-earth*, или именицу која претходи придевима: *resources both human and technical, reasons both human and procedural*.

Од карактерних црта код лексеме *human* вреднују се доброта и разум – *good, rational, sensible*, а критикује се необазривост – *thoughtless, unsuspecting, un wary*. Вредносни систем често прави разлику између правих, цивилизованих људи *earthly, real, sentient, social, true-seeming*, с једне стране, и *mutant, primitive, savage*, с друге стране. Лексему *human* можемо окарактерисати као лексему општег, ширег значења.

4.1.3. Лексема *човек* и њени колокати

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутску функцију и који стоје испред именице *човек*:

физичка привлачност – позитиван: леп

– негативан: ружан

физички изглед – позитиван: елегантан

– неутралан: безбрк, раскошно одевен, тамни

– негативан: мали

карактер – позитиван: добар, мек, одважан, храбар

– негативан: алкав, ауторитетан, осетљив, примитиван, слаб

интелигенција – позитиван: паметан

– негативан: приглуп

узраст – млад: млад

– стар: стар

вредносни систем – позитиван: знаменит, обичан, утицајан

– негативан: безимен, непознат

материјална ситуација – богат: богат

– сиромашан:

љубавна веза и брак – бити у браку: колокати нису генерисани

– не бити у браку: неожењен, разведен

остало – туђ

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *човек*:

физичка привлачност – позитиван: леп

– негативан: колокати нису генерисани

физички изглед – позитиван: висок, витак, наочит, насмешен, повисок, снажан, стасит

– неутралан: блед, крвав, црвен

– негативан: гојазан, запуштен, крт, крупан, мали, мршав, надувен, погрбљен, прљав, сићушан, скрушен, слабији, сув

карактер – позитиван: *говорљив*, даровит, зрео, исправан, обдарен, озбиљан, пријатан, речит, сигуран, способан, сталожен, сур¹⁴⁶

– негативан: живчан, користољубив, мрк, најнеотпорнији, опасан, плашљив, погрешљив, подао, порочан, прост, развратан, срдит

интелигенција – позитиван: интелигентан, мудар, паметан

– негативан: глуп

узраст – млад: млад

– стар: постарији, стар

емоционално стање – позитиван: весео, задовољан, жив, расположен

– негативан: изгубљен, испреплашиван

вредносни систем – позитиван: обичан, образован

– негативан: неприкладан, несвесан, несолидан, несређен, омражен

материјална ситуација – богат: доста имућан

---

¹⁴⁶ У значењу *сиров, груб* (*Речник српскохрватскога књижевног језика 6*, 1976: 98).

остало – буднији, дужан, књижеван, напијен, нерешен, спреман

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *човек је старији, човек је био чист, уредан, човек је био пијан, човек био престављен, човек што је био млад, човек беше риђ, човек је послован, човек је као озарен, човек увек био искрен, човек је грамжљив, човек је тако мален и ситан, човек је смртан, човек је поштен, човек да је лакомислен, човек је постао тежак, људи нису глупи.*

Именица *човек* броји највише придева код категорије *физички изглед и карактер*. Категорија *физички изглед* допуњена је именицама – *човек грбава носа, човек плавих очију, човек у плавом сакоу, човек у зеленој кошуљи, човек у сламном шеширу, човек растом крупан*, итд. Категорија *карактер* обухвата неколико врлина: речитост – *говорљив, речит, слаткоречив*, храброст и самопоуздање – *храбар, одважан, сигуран, сталожен*, поштење – *искрен, поштен, исправан*, уредност – *чист, уредан*, и таленат – *даровит, обдарен*. Мане су алкавост – *алкав, прљав*, примитивност – *примитиван, прост*, одсуство морала – *порочан, развратан*, и незгодан карактер – *живчан, мрк, тежак, срдит*. Ако сагледамо именице, карактер човека је претежно позитиван – *човек финих манира, човек племенитог духа, човек узор света, човек изузетно меког срца, човек ведре нарави, човек од интегритета*, и сл.

Често се среће дескрипција човека као бића или животиње – *човек је једино живо биће, човек је био беспомоћно биће, човек је једина животиња, животиња што се зове човек*. Редни број *први* описује важност првенства у одређеној области, нпр. *први човек који је летео космосом*, или описују човека на челу неке организације – *први човек македонског парламента, први човек те фирме*, итд, док колокација *други човек* указује на уочену промену човекове личности, нпр. *Никон је постао други човек*.

Ако колокације из Табеле 4 претражимо у српском корпусу, видимо да долази до подударана већине колокација. Број појављивања тих колокација је већи у српском јер српски електронски корпус врши лематизацију, тј. групише

именице у свим падежима у једнини и множини, а придеве у позитиву групише са истим придевом у компаративу и суперлативу. Стога придеве у компаративу и суперлативу нећемо издвајати као посебан сегмент у табелама које следе.

Табела 5. Придеви уз лексему *човек* у српском корпусу који кореспондирају са Табелом 4.

други човек	696
обичан човек	448
једини човек	177
нормалан човек	106
природан човек	31
поједини човек	7

4.1.4. Лексема *person* и њени колокати

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутску функцију и који стоје испред именице *person*:

физичка привлачност – позитиван: *body-beautiful*

– негативан: колокати нису генерисани

физички изглед – позитиван: *elegant, fit, tall*

– неутралан: *black, red, white*

– негативан: *fat*

карактер – позитиван: *affectionate, calm, determined, fair-minded, friendly, good, good-natured, independent, kind, loving, new, nice, outgoing, reasonable, talented, understanding, unselfish, upright*

– негативан: *aggressive, controlling, difficult, dull, jealous, nervous, odd, prickly, selfish, emotionally sensitive, untrusting, vulnerable, weaker, wicked*

интелигенција – позитиван: intelligent

– негативан: колокати нису генерисани

узрост – млад: young

– стар: elder, elderly, old

емоционално стање – позитиван: happier, loved, lucky, rejoicing

– негативан: deluded, depressed, helpless, lonely, unfortunate,
worried

вредности систем – позитиван: adorable, best, *changed*, common, contemporary,

different, educated, eminent, famous, favourite, fine,

honourable, important, innocent, key, leading, lovely,

magnificent, modern, normal, only, ordinary, powerful,

presentable, principal, professional, proper, qualified, real,

reputable, right, suitable, unique, useful, wonderful

– негативан: average, blackened, dangerous, inexperienced,

fictional, oppressed, typical, unacceptable, unenlightened,

unsuitable, virtual, wrong

љубавна веза и брак – бити у браку: married

– не бити у браку: single

стручни термин – defined, law-abiding, legal, liable, natural, non-natural

пол – колокати нису генерисани

– male

материјална ситуација – богат: rich, well-to-do

– сиромашан: poor/poorest

здравље – позитиван: healthy, non-disabled

– негативан: deaf, disabled, mentally distinct, disturbed, physically handicapped, infected, injured, chronically sick, small

смрт и умирање – жив: dying, living

– мртав: dead

остало – abused, accompanying, arrested, artistic, authorised, bereaved, called, desolate, detained, different, discounting, distant, elected, enslaved, exempt, hobbled, homeless, hunted, individual, insured, local, missing, named, obvious, ordinal, particular, pre- and post-retired, right handed, qualifying, self-employed, visibly sighted, specific, starving unemployed, working

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *person*: *aggrieved, alive, alone, capable, caring, concerned, guilt-ridden, qualified, ready, responsible, skilled, unwashed, wiser*.

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *person is always competent, person is always consistent, person is better able, person is eligible, person is responsible, person was older, people are dismayed, people are encouraged, people are financially better off, people are ignorant, people are innately possessive, people are responsible, people are very unhappy, people are unclear, people were able, people were afraid, people were better off, people were dead, people were interviewed, people who are concerned, people who are exempt, people who are mentally handicapped, people who have become remote*.

Колокати лексеме *person* груписани у категорију *карактер* описују је као нежну и доброћудну – *affectionate, caring, friendly, good-natured, kind, outgoing*, моралну – *fair-minded, upright*, способну – *better able, capable, competent*, одлучну – *consistent, determined*, и разумну – *reasonable, understanding*. Негативни придеви приказују нервозну природу особе која жели моћ – *aggressive, controlling, jealous, nervous*, и њен осетљив карактер – *emotionally sensitive, weaker*. Вредносни систем богатији је својствима које представљају врлине особе, а семантичком пољу је

особено то што садржи колокате који праве разлику између стварних и нетелесних особа – *real, fictional, virtual*.

Поље *стручни термин* убраја колокате из области права, нпр. *any person charged with, a person commits trespass, the witness knows the person concerned, overseas person exemption*, и сл., а за поље *здравље* такође можемо рећи да ту спадају стручни термини јер се јављају у контексту здравствене заштите (*person is severely incapacitated, person is totally dependent*). *Person* се јавља у новинским чланцима (који чине Британски национални корпус): *a person was being questioned, appeal to the person to come forward, tax on the ordinary person, the first person in Britain to be imprisoned*. Колокација *first person* најчешће стоји у позитивном контексту.

Као код лексеме *human being*, од првих десет најфреквентнијих придевских колоката који иду испред именице *person*, девет је генерисала претрага кључна реч у контексту. Овде је изузетак колокат *other*:

Табела 6. Пример најфреквентнијих придева уз лексему *person* у *Британском националном корпусу*.

	☐	CONTEXT	FREQ
1	☐	OTHER PERSON	757
2	☐	ONLY PERSON	402
3	☐	YOUNG PERSON	261
4	☐	ELDERLY PERSON	205
5	☐	SINGLE PERSON	191
6	☐	OLD PERSON	176
7	☐	RIGHT PERSON	113
8	☐	DISABLED PERSON	108
9	☐	PARTICULAR PERSON	85
10	☐	OLDER PERSON	76

Претрага корпуса помоћу опције фреквенцијска листа дала је колокацију *male person* на 92. месту по учесталости, а колокација *female person* поново није генерисана, те имамо поклапање ових резултата са резултатима претраге кључна реч у контексту где такође немамо колокацију *female person*.

4.1.5. Лексема *особа* и њени колокати

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутску функцију и који стоје испред именице *особа*:

физички привлачност – позитиван: лепа

– негативан: ружна

карактер – позитиван: *ексцентрична*, лака

– негативан: лоша

узраст – млад: млада

– стар: стара

вредносни систем – позитиван: дивна, драга, *другачија*, корисна

– негативан: неподобна

пол – женска

– мушка

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *особа*: *агресивна, алергична, глупа, зависна, значајна, једноставна, културна, млада, мудра, нежна, ненавикнута, несигурна, несрећна, обдарена, осетљива, способна, спремна, стара, удата*.

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *особа бити врло љута, особа није свесна, особа је гојазна, особа није алергична*.

Колокати лексеме *особа* који се изнова јављају јесу *мушка* и *женска*. На пример, именица женског рода *амазонка* (*Речник српскохрватског књижевног језика 1*, 1967: 72, 134) описана је као разборита *женска особа*, или именица *балканка* као сирова, примитивна *женска особа*. Колокација *прва особа* потенцира важност првенства у неком домену.

Колоката из области права овде нема, док у енглеском имамо колокат *legal*. У српском уместо речи *особа* употребљава се именица *лице*, нпр. *војно лице*, *техничко лице*, *цивилно лице* (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 3, 1969: 219). Лексема *лице* употребљава се и у граматички, нпр. *прво лице множине*, што одговара енглеској лексеми *person*. Пример *on his person* показује нам да је значење лексеме *person* – *тело*.

Лексема *особа* често се појављује у контексту *здравља* – *особа јачег имунитета*, *особа са желудачним поремећајем*, *особа која има повишен крвни притисак*, *особа алергична на полен*, *особа са инвалидитетом*, и сл. Претрага именице *особа* често генерише примере у којима се именица *особа* јавља у множини, а не у једнини, због граматичке категорије падежа: *мноштво особа*, *скуп особа*, *неколико стотина особа*, *висок проценат особа*, *19 одсто особа*, *30 одсто особа*. *Особа* се често спомиње у множини у новинским чланцима (који су део српског корпуса), када се говори о страдању људи, нпр. *десет особа је страдало*, *200 особа киднапованих*, *деветнаест особа је погунило*, *500 особа које су погубљене*, итд. *Особа* је такође човек са репутацијом – *особа врло високог угледа*, *особа на високом положају*, *особа високог рода*, *особа са интегритетом*.

Поред придева *гојазна*, *физички изглед* описан је колокацијама попут: *особа свеже боје лица*, *особа проседе косе*, *особа ниска раста*, и сл. Категорија *физичка привлачност* илустрована је придевом *лепа*.

Семантичка поља која конституишу лексему *особа* значењски су врло различита. Узевши у обзир и контекст у оквиру којег се лексема јавља, можемо закључити да лексема *особа* има врло уопштено значење. Г. Штасни (2013: 25) долази до истог закључка али то чини заменом лексеме *особа* са лексемом *човек* која је могућа у већини случајева.

Ако колокације из Табеле 6 претражимо у српском корпусу, видимо да долази до подударана следећих колокација:

Табела 7. Придеви уз лексему *особа* у српском корпусу који кореспондирају са

Табелом 6.

једна особа	1369
стара особа	703

друга особа	543
млада особа	344
једина особа	128
одређена особа	114
права особа	11

4.1.6. Лексема *personality* и њени колокати

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутску функцију и који стоје испред именице *personality*:

карактер – позитиван: affable, artistic, astute, attractive, big, bright, bubbly, charismatic, charming, comfortable, *commanding*, compelling, considerable, cosmopolitan, creative, clearly defined, discrete, dynamic, easy-going, ebullient, *eccentric*, enduring, engaging, enthusiastic, exuberant, feeble, friendly, forceful, forthright, good, happy-go-lucky, independent, innovative, interesting, irrepresible, jovial, kind, lively/livelier, mercurial, moral, musical, nice, non-judgmental, outgoing, pleasant, positive, powerful, quirky, self-controlled, social, sparkling, sparky, striking, strong, timid, tough, understanding, unusual, vibrant, vigorous, vivacious, warm, warm-hearted

– негативан: addictive, aggressive, anxious, awkward, babbling, combustible, complex, authoritarian, bad, bullying, defensive, demonic, disintegrated, dominant, dominating, elusive, evil, fiery, forceful, fragile, hostile, idiosyncratic, immature, intimidating, manipulative, mocking, nasty, overpowering, prejudiced, simpler, stern, unpredictable, unquiet, vulnerable, weaker, wild

интелигенција – позитиван: intelligent

– негативан: колокати нису генерисани

узрост – млад: колокати нису генерисани

– стар: senior

вредносни систем – позитиван: adorable, best, biggest, contemporary, delightful, *different*, difficult, distinct, distinctive, essential, exceptional, famous, fascinating, fine, formidable, glamorous, great/greatest, impressive, known, largest, leading, lesser, little, lovely, major, marvellous, notable, original, outstanding, popular, principal, prominent, relevant, remarkable, right, significant, special, striking, terrific, top, true, unique, valued, well-known, wonderful

– негативан: controversial, dubious, fake, imaginary, mythical, ordinary, pseudo-macho

емоционално стање – позитиван: buoyant, mellow, relaxed, sunny, untroubled

– негативан: sullen

стручни термин – abnormal, autonomous, balanced, basic, changing, clashing, collective, complete, complex, conflicting, contrasting, defective, definite, developed, developing, disassociated, disintegrating, disparate, disturbed, diverse, dual, entire, epileptic, extrovert, fresh, completely formed, incompatible, individual, integrated, legal, matching, multiple, new, non-neurotic, non-overlapping, normal, obsessional, obsessive-compulsive, old, oral, paranoid, perverted, predisposed, pre-morbid, psychotic, ruptured, schizotypal, self-isolating, split, two-fold, unstable, varied, various, varying, well-integrated, whole

живо биће – човек: female, human

– животиња: feline, leonine

религија – divine, religious, secular

остало – apparent, authorial, black, cultural, cricketing, international, likely, local, named, national, particular, political, pre-war, public, respective, rival, sheer, specific

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *personality*: *capable, concerned, conformable* и *magnetic*.

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *personality was awesome, personality was divine, personality was magnetic, personality was so special, personalities are capable, personalities are concerned, personalities are different, personalities are diverse and extreme, personalities were as variable, personalities were mediocre, personalities were too small*.

Семантичко поље *вредносни систем* броји колокате који чине значење лексеме *personality* позитивним, а оно је употпуњено позитивним придевима из поља *карактер*, па је *личност* отворена, енергична, шармантна и јака. Колокације са именицама које употпуњују ову слику су: *the force of his personality was undeniable* или само *force of personality, personality of the year, personality cult* или *cult of personality*.

Стручни термин је семантичко поље које употпуњују сложенице: *personality change, personality characteristics, personality clash/clashes, personality development, personality disorder, personality factors, personality tests, personality traits, personality types*; учестале именице у норманском генитиву су: *aspect of personality, change of personality, kind of personality, lack of personality, part of the personality*.

Именице које иду испред *personality* креирају колокације које се често могу чути у популарној култури: *film personality, media personality, pop personality, racing personality, radio personality, radio show personality, sports personality, talents personality, television personality, TV personality*. Издвојила се и група атрибута *female* и *human* којој су супростављени животињски парњаци – *feline* и *leonine*. Ако енглески корпус претражимо помоћу опције фреквенцијска листа, колокација *human personality* налази се на другом месту по учесталости, а *female personality* на 52. месту. Исти је случај и са претрагом именице *personality* која путем кључне

речи у контексту и фреквенцијске листе није произвела колокацију *male personality*. У категорији *религија* колокација *divine personality* се јавља у нашој инцијалној претрази, и поново се јавља на 38. месту фреквенцијске листе. У категорији *остало* имамо колокат *black*. Контекст колокације *black personality* је посредно везан за *физички изглед*, наиме говори нам о карактеру детета које треба да се развије у складу са културом којој припада. Опција фреквенцијска листа поменути колокацију *black personality* не генерише.

Од првих десет најфреквентнијих придевских колоката који иду испред именице, девет је генерисала претрага кљчна реч у контексту. Изузетак је колокат *corporate*:

Табела 8. Пример најфреквентнијих придева уз лексему *personality* у *Британском националном корпусу*.

	☐	CONTEXT	FREQ
1	☐	LEGAL PERSONALITY	40
2	☐	HUMAN PERSONALITY	35
3	☐	INDIVIDUAL PERSONALITY	30
4	☐	CORPORATE PERSONALITY	19
5	☐	WHOLE PERSONALITY	17
6	☐	SPLIT PERSONALITY	16
7	☐	STRONG PERSONALITY	15
8	☐	MULTIPLE PERSONALITY	14
9	☐	DOMINANT PERSONALITY	12
10	☐	DIFFERENT PERSONALITY	10

4.1.7. Лексема *личност*¹⁴⁷ и њени колокати

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибуцкску функцију и који стоје испред именице *личност*:

карактер – позитиван: достојанствена, друштвена, дубока, духовна, загонетна,
 замишљена, занимљива, јака, меродавна, морална, необично
 потпуна, робустна, озбиљна, отпорна, поверљива, поетична,

¹⁴⁷ У српском језику се може чути и енглеска реч *personality* тј. *персоналити* која означава особу са занимљивим и несвакидашњим карактером, нпр. *Он/Она има персоналиту*. На њену употребу се, пак, не гледа са одобравањем због кршења норми око усвајања позајмљеница, те је њена употреба ограничена искључиво на домен популарне културе.

позитивна, приватна, сањива, свестрана, складна, сложена, смешна, снажна, способна, стабилна, сталожена, субјективна, харизматична, космополитски широка

– негативан: ђаволска, мрачна, мрка, негативна, несигурнија, опасна, противуречна, ђудљива

вредносни систем – позитиван: богата, важна, веродостојна, виђенија, виђена, висока, водећа, врснија, главна, *другачија*, засебна, знаменита, значајна, званична, идеална, изразита, изражена, интегрална, истакнута, историјска, истурена, јавна, једина, легендарна, компактна, крупна, маркантна, моћна, најауторитативнија, најважнија, најистакнутија, најмилија, најпогоднија, невиђена, нова, огромна, оделита, омиљена, отмена, погодна, подесна, поуздана, права, позната, привлачна, проминентна, руководећа, сакросантна, славна, службена, тајанствена, угледна, утицајна, фантастична, централна, цењена, чувена, чудесна

– негативан: безначајна, идеализована, језива, незванична, неодређена, неписмена, непозната, прелазна, привремена, пропала, сабласна, страшна, чудна

емоционално стање – позитиван: колокати нису генерисани

– негативан: несрећна, увређена

уметност – апстрактна, главна, гротескна, драмска, епизодна, женска, жива, измишљена, грубо карикирана, литерарна, митска, митолошка, споредна, средишна/средишња, стварачка, стварна, уметничка, фиктивна

стручни термин – властита, душевна, епикурејска, формирана,

изграђена, подвојена, добро прилагођена, лепо развијена, правилно развијена, сопствена, хиљадуструка, целовита

живо биће – човек: човекова, човечја

– животиња: колокати нису генерисани

религија – црквена

остало – војничка, дневна, краљевска, политичка, правна, романескна,
свакодневна, хидроскопска

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице личност: *вредна, изузетна, необразована, несигурнија, особена, сензибилна, снажна, способнија, тајанствена, умешнија, хладна.*

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *личност била непријатна, личност није хумана.*

Семантичко поље које броји највише колоката јесте *вредносни систем*, у који су увршћени придевски колокати који описују човекову репутацију и уваженост. Позитивни колокати приказују именицу *личност* као особу са изузетно важним утицајем и моћи. *Карактер* садржи велики број придева којим се описују позитивне црте човекове личности, те можемо закључити да лексема *личност* има изразито позитивно значење. Њима се истиче „унутрашњи, духовни и морални, квалитет човека” (Штасни, 2013: 26), што показују придеви *дубока, компактна, морална, свестрана, складна, способна, снажна*, итд., којим човек завређује поштовање и уважавање у друштву. Ове особине *карактера* надјачавају негативне. Колокације са именицама су такође претежно позитивне: *личност с пуно шарма, личност знаменитог дара, личност на врло високом положају, припада личности од високог ранга и положаја, личност без лица и без гласа, личност са нешто мање утицаја, личност слабашиног карактера.*

Личност се такође употребљава у стручној терминологији, у доменима педагогије, психологије и психијатрије, па и у домену права – *правна*. Колокација *друга личност* наговештава промену човекове личности или њен дојам у односу на његову праву личност. Поља *физичка привлачност* и *физички изглед* имају

незнатан број колоката. Исто је и са *емоционалним стањем* које не броји ни један позитиван и само два негативна придева – *несрећна* и *увређена*.

Ако колокације из Табеле 8 претражимо у српском корпусу, видимо да долази до подударања следећих колокација:

Табела 9. Придеви уз лексему *личност* у српском корпусу који кореспондирају са Табелом 8.

јака личност	68
поједина личност	57
правна личност	7
целокупна личност	7
доминантна личност	4
вишеструка личност	3
другачија личност	3
цела личност	3
индивидуална личност	2

Када упоредимо семантичка поља која чине колокати са именицом *personality* и колокати са именицом *личност*, семантичко поље које није заједничко овим именицама јесте *уметност*. Ликови из књижевности називају се личностима, па тако имамо колокације *личност у роману*, *личност ове крваве драме*, *личности из грчке митологије*, и др. Колокати лексеме *personality* показују нам да се ова лексема не употребљава у уметничко-књижевном дискурсу, нпр. за главни лик или споредни лик у роману нећемо рећи *main* или *supporting personality* већ *main* или *supporting character*. Претрага именице *character* путем кључне речи у контексту даје нам поменуте колокације, као и *central character*, *fictional character*, и сл., које припадају сфери уметности. Семантичко поље *интелигенција* такође није заједничко именицама *personality* и *личност*, јер је енглески корпус генерисао колокат *intelligent*, док српски корпус није генерисао колокат *интелигентна*. Ипак, претрага придева *интелигентна* дала је колокацију *интелигентна личност*.

4.1.8. Закључак

Именице које означавају људска бића у енглеском и српском језику бележе велику подударност. Колокати лексема *human being* и *људско биће* показали су да значење ових именица претежно позитивно, да је њихова употреба у контекстима који наглашавају добре особине човека, и уопште његову целовитост и складност. Именице *human* и *човек*, *person* и *особа* имају опште, генеричко значење. *Особа* се често јавља у множини у традиционалној или електронској штампи, док је у енглеском то *people* (ређе *persons*). Код именица *personality* и *личност* постоји разлика у употреби у уметничко-књижевном контексту где се у српском језику синоним за *лик* користи именица *личност*, док се у енглеском језику у потребљава лексема *character*.

Изостанак појединих семантичких поља код појединих лексема, као што је случај са пољем *интелигенција* код лексеме *личност*, или пољем *пол* код лексеме *особа*, не значи да такве категорије не постоје у српском језику и да се оне не користе за дескрипцију датих именица, што би требало да говори о њиховој колокабилности. Претрага српских еквивалената генерисаних енглеских придева управо је демонстрирала да те категорије постоје и у српском језику. С друге стране, изостанак поља може да, што смо уочили на примеру семантичког поља *уметност* код лексема *personality* и *личност*, укаже на разлике у језику.

Поред претраге придева, досадашња анализа показала је да претрага лексема путем опције фреквенцијска листа такође значајна, јер за последицу има непоклапање резултата са резултатима претраге кључна реч у контексту, што доприноси темељнијој анализи.

4.2. Лексема *woman* и њени колокати

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутску функцију и који стоје испред именице *woman*:

физичка привлачност – позитиван: beautiful, bonny, fairish, handsome, pretty, sexiest, sexy, stunning
– негативан: ugly, unattractive

физички изглед – позитиван: able-bodied, elegantly dressed, stylishly dressed, elegant, fancy, lean, jolly-looking, slender, slim, smiling, sturdy, tall
– неутралан: black, blonde, brown, brown-haired, dark-haired, full-grown, naked, pinafores, red-haired, unpowdered, veiled, white, white-haired
– негативан: big, dumpy, fat, funny looking, gaunt, little, pinched, plump, scrawny, small, stocky, tired-looking

узраст – млад: young, youngish
– стар: elderly, grown, *middle-aged*, old, senior

карактер – позитиван: *anonymous*, capable, determined, easy-going, ethical, friendly, funny, far gentler, good, honest, independent, innocent, kindly, level-headed, mature, nice, noble, avid outdoors, passionate, pious, *private*, positive, *reserved*, self respecting, tough, *unassuming*, watchful, well-meaning
– негативан: aggressive, bad, callous, crazy, domineering, *eccentric*, fallen, frivolous, hellish, horrible, impertinent, jealous, loose, lunatic, mad, militant, silent, silly, unresponsive, unsympathetic, unthinking

интелигенција – позитиван: intelligent, wise
– негативан: daft, dumb, stupid

емоционално стање – позитиван: колокати нису генерисани

– негативан: angry, anxious, disconsolate, neurotic, sad, weeping

вредносни систем – позитиван: changed, desirable, *different*, educated, emblematic, fascinating, fastest, formidable, great, high-profile, honorary, ideal, modern, normal, no ordinary, only, outstanding, physical, powerful, real, remarkable, renowned, respectable, right, well-educated, well-known

– негативан: difficult, inferior, poor

сексуалност – хетеросексуалност: колокати нису генерисани

– хомосексуалност: homosexual

љубавна веза и брак – бити у браку: married

– не бити у браку: eligible, separated, single, unmarried

деца и родитељство – имати децу: pregnant

– немати децу: *postmenopausal*

материјална ситуација – богат: rich/richest, wealthy

– сиромашан: poor

здравље – позитиван: healthy, sprightly

– негативан: arthritic, brain-dead, crippled, deaf, enfeebled, frail, incontinent, psychotic, sick

смрт и умирање – жив: колокати нису генерисани

– мртав: dead, murdered

остало – battered, busy, clandestine, continental, different, elected, homeless, hunger-pinched, international, kneeling, lower-class, middle-class, new, non-consenting, non-exposed, radical, unarmed, working-class, worshiping,

working

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *woman*: *attractive, aware, dead, happy, inexperienced, political, self-conscious, weary*.

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *woman is physically mature, woman is psychologically inferior, woman is so skinny, woman looked relieved, woman may be glad, woman was still beautiful, woman who is terrified, woman who is unused to, women are emotional and highly strung, women are faithful, women are glad, women are reluctant, women are worthy, women were able, women were glad, women were largely uneducated, women were less offended, women were married, women who are obsessed, women who feel guilty*.

4.2.1. Лексема *жена* и њени колокати

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибуцкy функцију и који стоје испред именице *жена*:

физичка привлачност – позитиван: бујна, згодна, красна, лепа, наочита,

прекрасна, привлачна, слатка

– негативан: ружна

физички изглед – позитиван: висока, витка, најнегованија, негована, раскошно

одевена, свежа, складна

– неутралан: бела, боса, гола, забрађена, мрка, нага, плава,

полугола, смеђа, тамнокоса, седа, седокоса, црна

– негативан: брката, буљава, велика, великонога, врљоока, гојазна,

голема, грудата, дебела, знојава, изборана, кошчата,

кратковратна, краткоглава, крупна, кршна, мајушна, мала,

малена, малска, мршава, носата, омалена, омања, оседела,

повијена, погибљена, пониска, прерушена, прљава, пуна,

рошава, ситна, спарушена, сува, трбушаста, утегнута

узрaст – млад: млада

– стар: времешна, изанђала, матора, постара, постарија, средовечна, стара, старовита

карактер – позитиван: брижна, ваљана, добра, духовита, душевна, енергична, зрела, императивна, искусна, јака, једноставна, мека, мирна, нежна, озбиљна, ојака, осетљива, отресита, племенита, побожна, поуздана, поштена, присна, пристојна, силна, снажна, срдачна, стидна, тиха, топла, храбра, часна, чедна, честита, широкогруда

– негативан: блудна, брбљива, груба, ђаволаста, *ексцентрична*, зла, јавна, језична, кокетна, лака, неверна, недуховна, неразумна, ослаба, охолита, оштра, распусна, пакосна, плашљива, покварена, *понизна*, поплашена, *послушна*, посрнула, похотљива, приговорљива, припроста, прометљива, самотна, свачија, слаба, срдита, тешка, трапава, хистерична

интелигенција – позитиван: интелигентна, мудра, паметна, умна

– негативан: глупа, плиткоумна

емоционално стање – позитиван: весела, вољена, заљубљена, *замишљена*, љубљена, разнежена

– негативан: збуњена, жалосна, ломна, несретна, несрећна, ојађења, преплашена, понесрећна, раскукана, скрхана, скршена, успаљена, уцвељена

вредносни систем – позитиван: битна, боља, ватрена, дивна, елегична, знана, идеална, изванредна, мила, мистична, најбожанственија, најпознатија, недужна, необична, неодољива, образована, поетична, позната, понајбоља, потпуна, права, сувремена, супериорна, *тајанствена*, уочљива, фина, цела, чаробна, школована

– негативан: јадна, најгора, незнана, немоћна, непозната,

несхваћена, никаква, обична, одвратна, опасна, чудна

љубавна веза и брак – бити у браку: властита, законита, једина, недоступна, нова,
рођена, туђа, удата

– не бити у браку: бивша, невенчана, остављена, разведена,
слободна

деца и родитељство – имати децу: благословена, трудна

– немати децу: колокати нису генерисани

материјална ситуација – богат: најбогатија

– сиромашан: бедна, сирота, сиротињска

здравље – позитиван: држећа, здрава

– негативан: болешљива, болесна, болешљива, измучена, немушта,
онесвешћена, ћорава, шепава

смрт и умирање – жив: полумртва

– мртав: покојна

остало – гладна, господска, заклана, запослена, јучерашња, напита, пијана,
смрзнута, старозаветна

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *жена*:

физичка привлачност – позитиван: лепа

– негативан: колокати нису генерисани

физички изглед – позитиван: висока, мекопутна, чиста

– неутралан: гола, нага, обучена, одевена, тмаста¹⁴⁸

---

¹⁴⁸ У значењу *тамнопута* (*Речник српскохрватскога књижевног језика б*, 1976: 225).

– негативан: безбојна, буљава, врљоока, дебела, жута, задружна¹⁴⁹,
зајапурена, кељава¹⁵⁰, коштуњава, жврљава¹⁵¹, крупна, мала,
мршава, ниска, оронула, отромбољена, прерушена, ситна,
слаба, трбата¹⁵², усахла, утегнута, црноока

узраст – млад: млада

– стар: пристара, стара

карактер – позитиван: боља, вредна, добра, искусна, непорочна, безгранично
одана, *расцвокотана*, уредна, часна

– негативан: зелена, зла, неваљала, неспособна, неука, презла, пресна¹⁵³

интелигенција – позитиван: мудрија, паметна

– негативан: глупа

емоционално стање – позитиван: вољена

– негативан: избежумљена, нервозна, преплашена, тужна

вредносни систем – позитиван: дивна, права

– негативан: кисела¹⁵⁴

љубавна веза и брак – бити у браку: удата

– не бити у браку: слободна

деца и родитељство – имати децу: благословена

– немати децу: колокати нису генерисани

здравље – позитиван: здрава

---

¹⁴⁹ У значењу *дебела* (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 2, 1967: 110).

¹⁵⁰ У значењу *безуба* (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 2, 1967: 697).

¹⁵¹ У значењу *кржљава* (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 2, 1967: 19).

¹⁵² У значењу *трбушаста* (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 6, 1976: 268).

¹⁵³ У значењу *досадна* (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 4, 1971: 984).

¹⁵⁴ У значењу *јадна* (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 2, 1967: 713).

– негативан: болесна

смрт и умирање – жив: жива

– мртав: мртва

остало – безимена, гладна, жедна, задихана, заинтересована, заробљена, пијана, сама, сама самцата, траповесна¹⁵⁵, убрашњена

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *жена била је постарија, жена била сигурна, жена била тако заносна, жена је млада, жена је смртна, жена не само лепушката, жена је сувише млада, жена није толико намирисана, жена му је ниска, жена му је опасна, жена му је чемерикаста*¹⁵⁶, *жене су поткупљиве, жена му пуначка, жене су биле румене, жене све језичније, жена је сасвим седа, жена је хитра, мршава.*

Када упоредимо семантичка поља која чине колокати са именицом *woman* и колокати са именицом *жена*, примећујемо да они имају високу подударност, са извесним варијацијама у њиховом садржају. У оба језика поља *карактер* и *вредносни систем* имају највећи број колоката, а *физички изглед* је једино поље које садржи неутралну категорију због придева као што су *dark, red-haired, бела, боса*. Опција фреквенцијска листа даје колокације *dark-haired woman* на 36. месту, и *dark woman* на 85. месту. Онда када није било могуће разумети значење придева на основу контекста, њих смо сврстали у семантичка поља на основу њихових дефиниција у речницима¹⁵⁷. Овај принцип задржали смо и доследно га примењивали кроз читаву анализу.

Поље *вредносни систем* садржи придеве који о жени, у оба језика, говоре у претежно позитивном светлу, наглашавајући њен идеал, изванредност и савршенство. Придеви у семантичкој групи *карактер* детаљни су при опису карактерних особина жена, и исто тако су у оба језика бројнији у позитивном у односу на негативни скуп. Занимљиво је да рад Г. Штасни (2013: 66) потврђује да

¹⁵⁵ У значењу *буовна* (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 6, 1976: 265).

¹⁵⁶ У значењу *пуна чемере, једа* (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 6, 1976: 859).

¹⁵⁷ За енглески и српски језик користили смо *Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners* (2001), *Речник српскохрватскога књижевног језика 1-6* (1967-1976) и *Речник српскога језика* (2011), тим редом.

су у лексичком систему српског језика продуктивније именице којим се денотира човек према негативним карактерним особинама јер су позитивне особине особине прототипа који се подразумева и не доказује. До истог закључка дошла је Радмила Жугић (1997: 135) анализом дијалекатског материјала српског језика, али са фокусом на придеве. Тиме је било очекивано да и овај приступ језику да исте резултате. Придевским колокатима (не само придевским, нпр. *жена лабавог морала*) се у српском указује на морални суноврат жена – *блудна, јавна, лака, неверна, распусна, посрнула, похотљива, прометљива*, њихову злу, рђаву природу – *ђаволаста, зла, охолита, пакосна, срдита, тешка*, и причљивост – *расцвокотана, брбљива, језична, приговорљива* (то потврђују и следећи примери – *нареди жени да увуче језик, жена зла језика, жена која се воли свађати*). Позитивне особине, међу којима се издвајају благост и смерност – *брижна, мека, мирна, нежна, стидна, тиха, топла* (њима можемо придодати придеве који описују жену као *понизну* и *послушну*, којим се жена ставља у субординирани положај, она се управља према мушкарцу), јак, чврст карактер – *јака, ојака, силна, снажна, храбра*, поштење – *непорочна, безгранично одана, поштена, часна, честита*, генеришу више придева. У енглеском је такође акценат на жениној моралној суноврати – придеви *fallen* и *loose*, али и на безобзирном карактеру – *callous, impertinent* и *unsympathetic*, и нестабилној, плаховитој нарави – *crazy, frivolous, jealous, lunatic, mad, silly*. Бројније су, а тиме и значајније, особине зрелости – *determined, independent, mature, tough*, поштења – *honest* и *innocent*, нежности и смирености – *far gentler, kindly, level-headed*, друштвености – *easy-going, friendly, positive*, и афинитета према приватности – *anonymous, private, reserved, unassuming*. Опција фреквенцијска листа произвела је следеће карактерне црте: *mad woman* на 29. месту, *silly woman* на 53. месту, *mature woman* на 67. месту, *fallen woman* на 71. месту, *determined woman* на 74. месту, *honest woman* на 78. месту, и *independent woman* на 88. месту по учесталости.

При проучавању придева који означавају људске особине Рајна Драгићевић (2010: 84-88) издваја придеве *добар* и *леп* као прототипичне али и *зао, искрен, паметан, поштен, храбар*. Резултати њене анализе показали су да придеви *добар* и *леп* имају највише значења (полисемични су) у поређењу са другим анализираним придевима, да су десемантизовани, централни,

синонимни¹⁵⁸ и да представљају једну од језичких универзалија¹⁵⁹. Ауторка закључује да се њихова централност темељи на уважавању и високом вредновању одређених особина у једној култури. Овим се може објаснити и доминантност позитивних придева о карактеру жена у нашој анализи. Исто тако, Р. Драгићевић каже да се духовне особине рангирају повољније од физичких, што објашњава категорије *физичке привлачност* и *физичког изгледа* које, по правилу, у нашој анализи у оба језика броје мање речи.

Од позитивних придева имамо преклапања следећих колоката: *beautiful*, *pretty* – *лепа*, *fairish* – *лепушкаста*, и *handsome* – *згодна*, *наочита*. Ови резултати поклапају се са резултатима претраге фреквенцијска листа, где је колокација *beautiful woman* на шестом месту, *pretty woman* на 20. месту, *attractive woman* на 21. месту, и *handsome woman* на 56. месту по учесталости. Претрага придева *бујна* и *слатка* у енглеском корпусу генерише нам *voluptuous woman* и *a woman may be sweet*, али их фреквенцијска листа не генерише. Придев *sexiest* у српском није генерисао колокацију *најсексипилнија жена*, док је придев *sexu* у српском дао колокацију *секси жене*. Придев *bonny* употребљава се у шкотском дијалекту. Опција фреквенцијска листа није генерисала колокације *voluptuous woman*, *sweet woman*, *sexiest woman* и *bonny woman*. Претрага колоката *привлачна* у енглеском корпусу дала је колокацију *attractive woman*. Претрага колоката *заносна* у енглеском корпусу дала је – *ravishing Chinese woman*. Колокат *stunning* одговарао би придевима *beautiful* и *attractive*. У оба језика категорија *физички изглед* обухвата придеве семантичке садржине којим се описују делови тела који су, како то тврди Г. Штасни (2013: 116) „упадљиви јер су истуренији и већих димензија од нормалног” – *big*, *dumpy*, *буљава*, *носата*. Опција фреквенцијска листа генерише колокације *big woman* на 28. месту, и *dumpy woman* на 87. месту по учесталости.

Опис жена у енглеском и српском језику дат је и путем предлошко–падежних синтагми у атрибутској функцији: *woman dressed in white*, *woman in a dark overall*, *woman in a navy dress*, *woman in trousers*, *woman with a disagreeable face*, *woman with brass-coloured hair*, *woman with high cheekbones*,

---

¹⁵⁸ У Речнику синонима (2008: 151) одредница *доброта* функционише као хипероним за *морал*, *пристојност*, *чистоћу*, *чедност*, итд., што је у складу са налазима Р. Драгићевић.

¹⁵⁹ Управо придеви *good* и *bad* јесу класификовани као семантичке универзалије или семантички примитиви који заједно формирају групу *евалуатори* (Годард & Вјежбицка, 2014: 12).

woman with long red hair, жена под велом, жена у белој кецељи, жена у белом, и др.

У српском једном језику категорија *деца и родитељство* није дала колокате којим се описују жене без деце: У енлеском је то *postmenopausal*. Такође имамо *female births per woman*, *woman giving birth*, *woman give birth to*, *жена родиће му још*, *моја жена га је родила*, *ова жена му је родила два сина*, *жена која је дојила дете*, *жене дојиле децу*. Категорија *емоционално стање* је у оба језика знатно продуктивнија у свом негативном поларитету – оба лексикона пружају разнолике, непрототипичне придеве којим се наглашава несрећа и незадовољство жена, као што то чине именице и глаголи – *a woman cried*, *woman crying*, *caused a woman to cry*, *плач жена*, *плачеви жена*, *стаде плакати жена*. Поједини придеви унутар семантичког поља *емоционално стање* између себе остварују парадигматски однос синонимије, што је карактеристика уочљива и код осталих семантичких група.

Унутар поља *љубавна веза и брак* поједини колокати се поклапају *married* – *удата*, *single* – *слободна*. Међу најучесталијим придевима који иду испред именице *woman*, *married* се налази на четвртом месту, а *unmarried* на 95. месту. Колокат *single* је на 18. месту. Неки придеви у српском указују нам на то да се под лексема *женом* заправо мисли на *супругу* – *бивша*, *законита* и *невенчана*. Зато енглески корпус не производи колокације *ex-woman*, *lawful woman* и *common-law woman*. Изузетак је придев *разведена* који, претрагом у енглеском корпусу, производи колокацију *divorced woman*. Применом исте методе, придев *остављена* производи колокацију *deserted woman*. Претрага придева *separated* у српском корпусу није дала колокацију *растављена жена*. Штавише, електронски корпус уопште не бележи реч *растављена*. Не бележи је ни *Речник српскохрватскога књижевног језика 5* (1973: 441), ни *Речник српскога језика* (2011: 1115-1116). Бележи глагол *растављати се*, и именицу *растављеница* – *она која се раставила*, *развела*, *распуштеница*. Претраживач *Google* бележи поменути колокацију¹⁶⁰. Колокат *недоступна* није генерисан у енглеском, те нема колокације *unavailable woman*, нити је опција фреквенцијска листа производи. Опција фреквенцијска листа генерисала је колокације *lawful wife* на 36. месту, *separated wife* на 81. месту,

¹⁶⁰ Доступно на: <https://goo.gl/UmYLRT>. Веб страни приступљено: 09.08.2015.

и *divorced woman* на 86. месту по учесталости. Није произвела колокацију *deserted woman*, али је зато претрага лексеме *wife* произвела колокацију *abandoned wife* на 92. месту по учесталости. Девет колоката са фреквенцијске листе покалапа се са нашом претрагом. Изузетак је колокат *other*:

Табела 10. Пример најфреквентнијих придева уз лексему *woman* у *Британском националном корпусу*.

	☐	CONTEXT	FREQ
1	☐	YOUNG WOMAN	964
2	☐	OLD WOMAN	778
3	☐	OTHER WOMAN	263
4	☐	MARRIED WOMAN	175
5	☐	OLDER WOMAN	163
6	☐	BEAUTIFUL WOMAN	134
7	☐	ELDERLY WOMAN	125
8	☐	POOR WOMAN	88
9	☐	ONLY WOMAN	85
10	☐	MIDDLE-AGED WOMAN	76

Ако колокације из Табеле 10 претражимо у српском корпусу, видимо да долази до подударања следећих колокација:

Табела 11. Придеви уз лексему *жена* у српском корпусу који кореспондирају са Табелом 10.

млада жена	1196
лепа жена	487
друга жена	482
стара жена	317
једина жена	178
удата жена	138
јадна жена	80
средовечна жена	54
сиромашна жена	19

Колокат *poor* се на српски преводи као *јадан* или *сиромашан*, па смо зато вршили претрагу и једног и другог придева.

Еквиваленти придева *властита* или *рођена*, *ничија* и *туђа жена* у енглеском би били: *one's own wife*, *nobody's wife* и *somebody else's wife*. Овде можемо споменути још једно значење које придеви *властита*, *рођена*, *ничија* и *туђа* носе а то је припадност. Генерисани придеви *једина* и *нова* подударају се са колокатима *new* и *only*, али значење колоката *new* и *only* није везано за семантичко поље *љубавна веза и брак*: „The new man and the new woman are totally related to the new society”, и „The only woman Paheri ever liked”.

Посебну категорију у енглеском и српском језику чине придеви којим се означава националност: *American woman*, *Asian woman*, *Australian woman*, *British woman*, *London woman*, *албанских жена*, *азијских жена*, *њујоршких жена*, *руска жена*, *турских жена*. Редни бројеви који претходе лексемама у енглеском и српском, поред тога што говоре о могућности поновног ступања у брак – *прва*, *друга*, стављају акценат на жене које су прве представнице свог пола у одређеној професији – *first woman commander*, *first woman Pro-Vice-Chancellor*, *прва жена редитељ*, *прва жена професор*, и сл. Тако именице које са именицама *woman* и *жена* стоје у апозицији указују на професију указују на професију – *woman pilot*, *woman Prime Minister*, *woman doctor*, *жена бабица*, *жена креаторка*, *жена преводилац*, *жена песник*, итд. Имамо и следеће примере: *жена је вештица*, *жена јесте благо*, *жена је ђаво*, *жена курва*, *жена обична намигуша*, *жена не/роткиња*, *жена пијаница*, *жена сељанка*, *туђинка*, које су превасходно негативне. У српском језику именицама можемо описати биолошку и друштвену улогу жене – *жена мајка*, *жена моја невеста* или *жена супруга*, *жена родитељ*, или њихово емоционално стање – *жена срећница* и *жена усамљеница*. Учестали контекст у коме се испитиване лексеме јављају у оба језика јесте и питање права жена – *woman's right to say no*, *woman's fundamental right*, *woman's right to choose*, *equality between man and woman*, *жена власништво свог мужа*, *жена феминистикиња*, *жена равноправна са мушкарцем*, *начело еманципације жена*, *да ли је жена равноправна према мушкарцу или је инфериорна*, и др. У српском језику се издвајају још две категорије, удварање – *освајање жена*, *освајању жена*, *удварати женама*, те у оба језика насиље према женама – *battered*, *killing a 19-year-old woman*, *which killed a woman*, *he killed the woman*, *није тукао жену*, *поче жену тући*, *тучемо жене*.

Лексеме *woman* и *жена* често се јављају са лексемама сродног значења: *woman and a man, woman and a mother, woman and child, жена, деце и стараца, муж и жена, мушкараца и жена, жена с децом*, и др. У српском језику груписањем именица са именицама сродног значења прави се дистинкција између жена и мушкараца, с тиме што се мушкарци убрајају у групу *људи*, али не и жене – *група жена и људи, човек и жена, жена као и човек*. Семантичко поље *смрт и умирање* у енглеском и српском допуњено је колокацијама као што су: *the woman died, a woman died, woman, who died, жена је умрла, једна жена која умире*, итд.

Анализа значења лексема *woman* и *жена* путем колокација показала је да најзначајнија семантичка поља које колокати конституишу јесу: *физичка привлачност, физички изглед, карактер, систем вредности, деца и родитељство, и емоционално стање*. Бити жена значи бити предмет дивљења због физичке привлачности. Жени се диве зато што је мајка, али је критикују због преосетљивости – отуда колокати који у оба језика означавају њену патњу и тугу. Женски карактер у енглеском и српском деле сличности – снагу карактера, чистоту срца и искреност. Исквареност и злоба, одлике које деле прикривену везу између жене и ђавола, нађене су у српском – придеви *đavolasta, oholita, pakosna, zla*, али знатно мање у енглеском језику – *hellish*¹⁶¹. То потврђује фреквенцијска листа која колокат *hellish* не генерише.

4.2.2. Лексема *wife* и њени колокати

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутску функцију и који стоје испред именице *wife*:

физичка привлачност – позитиван: beautiful, pretty

– негативан: колокати нису генерисани

физички изглед – позитиван: bejewelled, quietly elegant, tight-waisted, youthful

– неутралан: black

– негативан: fat, little, plump, spotty, square-bodied, wee

¹⁶¹ Веза између жене и ђавола установљена је у пословицама у српском, али не и у енглеском језику. Видети Јеврић и Радосављевић (2013).

узрaст – млад: elderly, *nubile*, young

– стар: older

карактер – позитиван: ambitious, charity conscious, devoted, dutiful, faithful, good, artistically loving, passionate, personable, philanthropic, supportive, standby, talented

– негативан: adulterous, arrogant, dependent, foolish, fragile, horrid, hysterical, obedient, pretentious, stingy, unfaithful

емоционално стање – позитиван: колोकати нису генерисани

– негативан: bored, ever-bored, distrought, suitable, unhappy, tragic

вредносни систем – позитиван: beloved, peerless, super, wonderful

– негативан: bloody, dependent, fucking

љубавна веза и брак – бити у браку: *extra*, lawful, last, *monogamous*, new, *nubile*, polygynous, *potential*, present, senior

– не бити у браку: common-law, divorced, estranged, former, sometime

деца и родитељство – имати децу: pregnant

– немати децу: колोकати нису генерисани

материјална ситуација – богат: колोकати нису генерисани

– сиромашан: penurious, poor

здравље – позитиван: колोकати нису генерисани

– негативан: sick

смрт и умирање – жив: колोकати нису генерисани

– мртав: dead, departed

религија – clerical

остало – active, battered, bruised, deserted, different, earlier, expatriate, foreign, homeless, house-bound, law-abiding, local, middle-class, missing, non-working, over-sexed, provincial, spurned, suburban, successive, trade-fallen, unspecified, various, wage-earning, working, working-class

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибуцкун функцију и који стоје испред именице *wife*: *abandoned, accustomed, aged, clothed, spoiled*.

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *wife is persistently flighty and difficult, wife is socially acceptable, wife is unable, wife was horrified, wife was pregnant, wife was stuck-up, wife was very nervous, wife who is intelligent, wives are boring, wives are perfect, wives are quite open, wives are too bloody old, wives were bound, wives were chic, wives were commonly difficult, wives were literate, wives were prepared, wives were richer, wives were tolerant, wives were unhappy, wives were willing, wives who are convinced, wives who are unable*.

4.2.3. Лексема *супруга* и њени колокати

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибуцкун функцију и који стоје испред именице *супруга*:

физичка изглед – позитиван: витка

– неутралан: плавокоса, препланула

– негативан: крупна, крхка, мала

узраст – млад: млада

– стар: старија

карактер – позитиван: амбициозна, брижна, добра, доброћудна, довитљива, одана, одрешита, пажљива, пожртвована, примерна, савесна, чедна

– негативан: *горда*, луда, неверна, послушна, потчињена

емоционално стање – позитиван: пресрећна, радосна, срећна

– негативан: несрећна, неутешна

вредносни систем – позитиван: дивна, драга, изврсна, љубљена, права,
професионална, савршена, успешна

– негативан: јадна, никаква

љубавна веза и брак – бити у браку: будућа, венчана, законита, нова, последња,
споредна

– не бити у браку: бивша, невенчана, некадашња

деца и родитељство – имати децу: трудна

– немати децу: колокати нису генерисани

здравље – позитиван: здрава

– негативан: полуобамрла

смрт и умирање – жив: жива

– мртав: погинула, покојна

религија – небеска

остало – видовита, годишња, окултна

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *супруга*: *запослена* и *неверна*.

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *супруга била болесна*, *супруга била хрома*, *супруга била је силно љубоморна*, *супруга је жива и здрава*.

Колокати са лексемама *wife* и *супруга* су бројчано мањи у односу на колокате са лексемама *woman* и *супруга*, а разлог лежи у томе што се између лексема *woman* и *wife*¹⁶², и *супруга* и *жена* често остварује однос синонимије¹⁶³,¹⁶⁴. Семантичка поља *карактер* и *љубавна веза и брак* у оба језика садрже највише придева. *Карактер* жена описан је колокатима: *obedient* и *dutiful*, или *послушна*, *потчињена*, *примерна*, *чедна*. Можемо рећи да су то карактерне вредности за које у модерно доба нема простора, али да те вредности још увек живе, барем у неким сегментима друштва, и да се заправо приписују женама као сугестија друштва или мушкараца да те црте личности прикаже пожељним или чак основим, типичним елементима женске природе. Колокат *obedient* налази се на 74. месту листе најчесталијих придевских колоката који иду испред именице, али га фреквенцијска листа не генерише уз лексему *husband*. У енглеском и српском језику је посебна пажња посвећена моралу жена који је, у односу на *супруга*, односно сведен на лојалност и оданост *супругу*, те имамо колокате: *devoted*, *faithful*, *unfaithful*, *одана*, *неверна*. Колокати у енглеском потврђени су опцијом фреквенцијска листа која ставља колокацију *devoted wife* на 17. место, а *unfaithful wife* на 47. место по фреквентности. Колокација *faithful husband* налази се на 19. месту. У оба језика уобичајени су и придеви којим се акцентује доброта и доброћудност. Тако је у енглеском колокат *good* на четвртом месту, колокат *loving* на 13. месту, а *supportive* 84. месту по фреквентности.

Семантичко поље које недостаје у српском је *физичка привлачност*. Претрага придева *beautiful* и *pretty* у српском – *лепа*, произвела је следећи пример – *супруга* – *врло лепа жена*. Опција фреквенцијска листа ставља колокацију *beautiful wife* на 10. место, а *pretty wife* на 76. место по фреквентности. Поређењем

¹⁶² Према дефиницији речи *woman* из речника *Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners* (2001: 1800): „Some people refer to a man’s wife, lover, or girlfriend as his *woman*.” Њена употреба припада неформалном дискурсу.

¹⁶³ У *Речнику синонима* (2008: 181, 595) у одредницу *жена* увршћени су следећи синоними: *госпођа*, *дама*, *женско*, *котула*, *женска*, *сукња*, *леди*, *лепиши пол*, *баба*, као прво, основно значење речи, док друго значење *жене* јесте *супруга*, *сапутница*, *љуба*, *госпођа*, *брачни друг*, *животна сапутница*, *лепиша половина*, *баба*. Под одредницом *супруга* стоји само једно значење: *жена*, *госпођа*, *сапутница*, *љуба*, *брачни друг*, *животна сапутница*, *лепиша половина*, *баба*. Позивајући се на Р. Драгићевић, Г. Штасни (2013: 24) однос између примарног значења једне и секундарног значења друге лексеме (на примерима речи *чељаде*, *особа*, *личност* – *лице*) назива *контекстуалном* или *неправом синонимијом*. Типична или *права синонимија* остварива је између лексема чија се примарна значења подударују (*човек* – *чељаде* – *особа* – *личност*).

¹⁶⁴ Синонимија је код овог примера лексема знатно чешћа у српском језику.

колоката са именицом *wife* и колоката са именицом *супруга*, примећујемо да се семантичко поље *религија* јавља у оба језика. Ако *heavenly*, као еквивалент колоката *небеска*, претражимо у енглеском корпусу, колокација *heavenly wife* неће бити генерисана. Опција фреквенцијска листа га такође не креира. Од именица које означавају људска бића, претрага колоката *heavenly* уз помоћ кључне речи у контексту показала је да се он најчешће јавља уз лексеме *brother* и *father*. Претрага лексема *brother* и *father* показаће да ли се ови налази поклапају.

Било је за очекивати да поље *љубавна веза и брак* ређа колокате којим се денотира брачни статус жена, где је у оба језика остављен простор и за жене које нису у законитом, официјалном браку али чија веза има све карактеристике једне брачне заједнице: *common-law* и *невенчана*. Опција фреквенцијска листа није генерисала колокацију *common-law wife*. Ако *common-law* претражимо путем опције кључна реч у контексту добићемо колокацију *common-law wife* која се јавља 18 пута, док се колокација *common-law husband* јавља пет пута. Енглески корпус придев *common-law* заправо категоризује као именицу, те га стога нема у резултатима претраге путем опције фреквенцијска листа. За ову групу колоката се може рећи да они денотирају не само жену већ и мушкарца, јер садрже колокате *extra*, *last*, *senior*, *последња*, *споредна*. Њихова појава може се објаснити текстовима који чине корпусни материјал, а који као подлогу имају културу у којој многоженство није неуобичајено.

Поређењем колоката са именицом *wife* и колоката са именицом *супруга*, примећујемо да колוקати *будућа* и *венчана* немају своје еквиваленте у генерисаним конкорданцама енглеског корпуса. Међутим, претрага колоката *future* даје нам колокацију *future wife*. Колокација *married wife* није семантички прихватљива¹⁶⁵, док колокација *споредна супруга* највероватније стоји у супротности са *главна супруга*, и њој би могао да одговара генерисани придев *extra*. Придев *senior* би одговарао придеву *старија*, с тиме што српски колокат припада категорији *узраст*. Претрага придева *старија* није генерисала колокацију *старија супруга*, коју бисмо могли значењски да сврстамо у поље *љубавна веза и брак*. Ако колокате *отуђена* и *садашња*, као еквиваленте колоката *estranged* и *present*, претражимо у српском корпусу, колокације *отуђена супруга* и *садашња*

¹⁶⁵ Занимљиво је да опција *листа* не генерише колокацију *married wife*, док генерише колокацију *married husband* на 72. месту по учесталости, са два резултата.

супруга неће бити генерисане. *Google* их, очекивано, генерише¹⁶⁶. Колокат *estranged* је на трећем месту листе најфреквентнијих придевских колоката. Колокат *future* је на петом месту, а *senior* на 79. месту. *Divorced wife* је на 21. месту. Колокације *extra wife* и *last wife* путем опције фреквенцијска листа нису генерисане.

Од првих десет најфреквентнијих придевских колоката који иду испред именице, осам је генерисала претрага кључна реч у контексту. Изузетак су колокати *future* и *dear*:

Табела 12. Пример најфреквентнијих придева уз лексему *wife* у *Британском националном корпусу*.

	☐	CONTEXT	FREQ
1	☐	YOUNG WIFE	97
2	☐	NEW WIFE	71
3	☐	ESTRANGED WIFE	62
4	☐	GOOD WIFE	49
5	☐	FUTURE WIFE	34
6	☐	PREGNANT WIFE	34
7	☐	DEAR WIFE	24
8	☐	DEAD WIFE	19
9	☐	LITTLE WIFE	19
10	☐	BEAUTIFUL WIFE	18

Ако колокације из Табеле 12 претражимо у српском корпусу, видимо да долази до подударања следећих колокација:

Табела 13. Придеви уз лексему *супруга* у српском корпусу који кореспондирају са

Табелом 12.

будућа супруга	63
млада супруга	58
нова супруга	20
покојна супруга	20
добра супруга	14
трудна супруга	13

¹⁶⁶ Доступно на: <https://goo.gl/QRRBGP> и <https://goo.gl/X9cWVC>. Веб страни приступљено: 15.08.2015.

драга супруга	3
мала супруга	1
отуђена супруга	1

Као и код супруга, у оба језика налазимо на могућност успостављања поновне брачне везе *first wife, second wife, third wife, супруга број четири* или *друга супруга*, мотив насиља *battered* и *bruised*, као и мотив напуштања супруге или супруга, придеви *deserted, spurned* и *abandoned*, затим *his wife left him, wife had left him, your wife leaves you, супруга ме напустила, напустила га супруга*.

Следећи примери надомешћују недостатак категорије о биолошкој функцији супруге – деца и родитељство – *супруга сачека трудове, супруга није имала трудове, супруга роди нас деветоро*. У енглеском поред придева *pregnant*, имамо: *wife had given birth, wife who died giving birth, wife had gone into labour*. Колокат *pregnant* налази се на шестом месту најчесталијих атрибутичких придева који иду испред именице *wife*. Анализом лексеме *супруга* уочена је појава да корпус, због граматичке категорије падежа, заправо генерише лексему *супруг*, као што је случај са колокацијама *растанак супруга, узмемо у заштиту једног супруга* или *сахранила и супруга и обојицу синова*.

Wife and children, wife and daughter, wife or husband, супруга, две кћери и син, супруга са децом, супруг и супруга су неки од примера груписања именица сродног значења. *Смрт и умирање* доноси колокације као што су: *wife died, wife has died, wife who died, умрла му је супруга* или *супруга је преминула*.

4.2.4. Лексема *mother* и њени колокати

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутичку функцију и који стоје испред именице *mother*:

физичка привлачност – позитиван: *beautiful*

– негативан: колокати нису генерисани

физички изглед – позитиван: колокати нису генерисани

- неутралан: black, bobbed, white
- негативан: blood-stained, little

узрост – млад: school-age, teenage, young
– стар: *ageing*, elderly, old

карактер – позитиван: adoring, all-protective, best, devoted, dominant, doting, evolving, good, intellectual, highly-motivated, nice, sainted
– негативан: adulterous, anguished, bad, discouraging, hysterical, lazy, manipulating, parasitical, pushy, reluctant, sarcastic

интелигенција – позитиван: колукати нису генерисани
– негативан: dimwitted

емоционално стање – позитиван: *surprised*
– негативан: brooding, concerned, dejected, dependent, desperate, disgruntled, distraught, grieving, irritable, lone, sorrowing, woeful, worried

вредносни систем – позитиван: dear, better educated, famous, fantastic, *formidable*, grand, natural, normal, only, proper, real, well-informed
– негативан: incapable, inexperienced, unfit

сексуалност – хетеросексуалност: колукати нису генерисани
– хомосексуалност: lesbian

љубавна веза и брак – бити у браку: married
– не бити у браку: divorced, separated, separating, single, unmarried, widowed

деца и родитељство – имати децу: biological, breastfeeding, expectant, first-time, foster, full-time, future, new, nursing, *potential*, pregnant,

surrogate

– немати децу: *relinquishing*

материјална ситуација – богат: колокати нису генерисани

– сиромашан: (economically) inactive, poor

здравље – позитиван: healthier

– позитиван: agoraphobic, deaf, diabetic, drug-abusing, hyperglycaemic, invalid, normoglycaemic, sick

смрт и умирање – жив: колокати нису генерисани

– мртав: dead

религија – divine

остало – bereaved, busy, different, socially disadvantaged, employed, evacuated, full-time, harassed, howling, individual, isolated, middle-class, missing, non-insular, non-migrant, non-smoking, phallic, rural, snoring, urban, work-worn, working, working-class

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *mother: concerned, least fitted* и *hard*.

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *mother is blonde, mother is musical, mother is prepared, mother is terrified, mother was able to, mother was appalled, mother was concerned, mother was happy, mother was highly critical, mother was infertile, mother was mentally retarded, mother was old enough, mother was quite elderly, mother was right, mother was torn, mothers are also oppressed, mothers are difficult, mothers are happier, mothers are important, mothers are possessive, mothers are reluctant, mothers are single, mothers are very good, mothers are very similar, mothers were able, mothers were encouraged, mothers were more angry, mothers were often anxious*.

4.2.5. Лексема *мајка* и њени колокати

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутску функцију и који стоје испред именице *мајка*:

физичка привлачност – позитиван: лепа

– негативан: колокати нису генерисани

физички изглед – позитиван: висока

– неутралан: бела

– негативан: дебела

узраст – млад: млада

– стар: стара

карактер – позитиван: брижна, добра, мила, милена, нежна, разборита, узорна

– негативан: безобзирна, мрсна¹⁶⁷, неискусна

емоционално стање – позитиван: весела, пресрећна, радосна

– негативан: депресивна, жалосна, забринута, јадна,

намучена, несретна, несрећна, сирота, тужна

вредносни систем – позитиван: дивна, драга, незаборавна, права, стварна, сушта

– негативан: неписмена, проклета, црна, чудна

материјална ситуација – богат: колокати нису генерисани

– сиромашан: сиротињска

деца и родитељство – имати децу: биолошка, бременита, будућа, рођена,

самохрана, туђа

– немати децу: нерођена

---

¹⁶⁷ У значењу *сувише слободан, непристојан, вулгаран* (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 3, 1969: 444).

здравље – позитиван: здрава

– негативан: костоболна, полуслепа

смрт и умирање – жив: жива

– мртав: умирућа, покојна, мртва, умрла

религија – часна

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *мајка*: *божеја, болесна, весела, дирнута, жива, задовољна, искуснија, једина, милостива, опчињена, покојна, рада*.

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *мајка била врло тужна, мајка је била толико нервозна, мајка буде срећна, мајка му стара, мајка је биле престрашена, мајка му је очајна, мајка беше ћутљива, мајке која би пристрасна*.

Поређењем колоката са *mother* и колоката са *мајка* видимо да се они у потпуности не подударaju. У овом делу анализе значајно је неколико поља. *Карактер* мајке у енглеском и српском језику првенствено је усредсређен на улогу жене као неговатељице: *adoring, all-protective, devoted, doting, брижна, добра*¹⁶⁸. Налази који се односе на карактер мајке у енглеском језику потврђени су опцијом фреквенцијска листа која даје колокацију *devoted mother* на 27. месту, а колокацију *doting mother* на 62. месту по фреквентности. На исти начин, на лествици *вредносног система* налазе се: *natural mother* на петом месту, и *proper mother* на 75. месту. Идентични колокати се јављају путем кључне речи у контексту, те имамо *natural, proper*, и у српском *права, сушта*, којим се глорификује биолошка улога жена као њихова типична, природна особина. Колокату *natural* одговара и колокација *природна мајка*, која је генерисана претрагом придева *природна*. Детаљнија анализа придева који припадају овој

---

¹⁶⁸ У *Речнику синонима* (2008: 311) четврто, фигуративно значење одреднице *мајка* јесте: *заштитница, помагачица, мати*. Основном значењу припада група синонима: *родитељка, матер, мати, рођеница, мама, дада, матера*. *Баба* је такође фигуративно значење, док се *свекрва, матер, мати, мама* користе за означавање мужевљеве мајке.

категорији показује да придевима *real* и *proper* одговарају српски придеви *стварна*, *права* и *сушта*. Колокација *real mother* налази се на 10. месту по фреквентности. *Dear* се поклапа са придевом *драга*, *only* са *једина*. Дивна одговара придеву *great* који претрага именице *mother* није генерисала, али се јавља када у корпусу претражимо придев *great*, те тада добијемо колокацију *great mother*. Колокација *great mother* налази се на деветом месту, *dear mother* на 12. месту, и *only mother* на 56. месту по фреквентности.

Претрага придева *незаборавна* у енглеском – *unforgettable* – не генерише колокацију *unforgettable mother*, док је претрага колокације *unforgettable mother* помоћу претраживача *Google* показала да је она није честа¹⁶⁹. Исто можемо рећи и за придеве *чудна* – *strange*¹⁷⁰. Претрага придева *damned* у енглеском дала нам је пример *his mother would be damned*. Претрага придева *illiterate* дала нам је примере *his mother was illiterate*, *his illiterate natural mother*. Истим методом претрага придева *unfit* даје *мајка неподобна*. За придеве *fantastic* и *formidable* нису генерисани одговарајући парњаци у српском корпусу. Фреквенцијска листа не генерише колокације *unforgettable mother*, *strange mother*, *damned mother*, *illiterate mother*, *unfit mother*, *fantastic mother* и *formidable mother*. Емоционално стање мајке је у оба језика превасходно тужно и депресивно, о чему сведоче не само придеви већ и глаголи у српском језику – *мајка плаче*, *мајка је плакала*, *мајка плакала*. Фреквенцијска листа генерише *distraught* на 22. месту, *lone* на 18. месту, *grieving* на 41. месту, *worried* на 74. месту, *sorrowing* на 95. месту, и *surprised* на 97. месту.

Семантичко поље *деца и родитељство* у једном и другом језику остварује висок степен сличности. У енглеском језику јавља се придев *surrogate*, док српски корпус не генерише колоскат *сурогат*, што можемо разумети као одраз недовољно развијеног сегмента здравственог система који би подржао тај вид остваривања материнства. Али, ако у српском корпусу претражимо реч *сурогат*, колокација *сурогат мајка* ће се јавити више пута. У истој категорији налази се и придев *foster*, с тиме што у српским језику ово значење не бисмо исказали придевом већ

---

¹⁶⁹ Доступно на: <https://www.google.com/#q=%22unforgettable+mother%22>. Веб страни приступљено: 15.08.2015.

¹⁷⁰ Доступно на: <https://www.google.com/#q=%22strange+mother%22>. Веб страни приступљено: 15.08.2015.

именицом *хранитељка*. Опција фреквенцијска листа није произвела колокацију *surrogate mother*, док је колокација *foster mother* на другом месту по фреквентности. Од придева који су се јавили у српском, али не и у енглеском, имамо најпре придев *будућа*. Његова претрага у енглеском корпусу није дала колокацију *future mother*, али имамо *expectant mother*, што потврђује фреквенцијска листа која не генерише колокацију *future mother*, док је *expectant mother* на 28. месту по фреквентности. Придев *рођена* одговарао би примеру *birth mother* коју енглески корпус производи, или примеру *one's own mother*. Придев *туђа* одговарао би енглеском *sobody else's mother*. Придев *нерођена* одговарао би енглеском *adoptive mother*, што претрага придева *adoptive* генерише. Фреквенцијска листа такође генерише колокацију *adoptive mother* на 31. месту по фреквентности. *Нерођена мајка* може означавати и маћеху. У оба језика су чести контексти: *baby's birth and its mother's*, *кад га је мајка родила*, *мајка са бебом у наручју*. Придев *breastfeeding* би у српском кореспондирао са глаголом *дојити*, који је генерисан претрагом гладола: *седела је млада мајка и дојила дете*, *мајка је доји*, итд.

Придев *single* у пољу *љубавна веза и брак* одговара придеву *самохрана* у пољу *деца и родитељство*. Опција фреквенцијска листа сврстава колокацију *single mother* на шесто место по фреквентности. Недостатак колоката у српском корпусу који би кореспондирала са придевом *unmarried* надомештен је претрагом придева *неудата*, која производи колокацију *неудата мајка*. Колокације *married mother* и *unmarried mother* биће даље анализирани у одељку са лексемом *father*.

Семантичко поље *религија* у српском убраја придеве – *часна* и *божја*. У енглеском корпусу ова категорија није генерисана путем придева, а контрастирање са енглеским језиком дало би именицу *nun*, и *God's mother* или *mother of God*. Креирање ове категорије у енглеском обављају примери као што су *Mother Abbess*, *Mother Francis*, и узречице *Mother of Christ* и *Mother of God*.

Категорије које недостају у српском језику, *физичка привлачност* и *физички изглед*, надомешћује претрага придева *лепа*, чиме добијамо примере *моја мајка је била веома лепа жена*, *њена мајка*, *исто тако лепа*. Претрага придева *blood-stained* у српском корпусу дала је колокацију *крвава мајка*. Применом исте методе придев *little*, у српском мала, није произвео колокацију *мала мајка*, док би

колокат *blonde*, у српском *плава*, пре био дат путем именичке синтагме, нпр. *мајка плаве косе*. Опција фреквенцијска листа даје колокације *little mother* на 19. месту, и *beautiful mother* на 43. месту по фреквентности. Колокат *blonde* фреквенцијска листа није генерисала. Колокат *blood-stained* такође није генерисан, али зато је генерисана колокација *bloody mother* на 75. месту. Пошто опција фреквенцијска листа не даје контекст, није јасно да ли је значење колоката *bloody* „прекривена крвљу”, или припада категорији *вредносни систем*, као код лексема *husband* и *brother*.

Од првих десет најфреквентнијих придевских колоката који иду испред именице, осам је генерисала претрага кључна реч у контексту. Изузетак је колокат *great*:

Табела 14. Пример најфреквентнијих придева уз лексему *mother* у *Британском националном корпусу*.

	☐	CONTEXT	FREQ
1	☐	OLD MOTHER	96
2	☐	FOSTER MOTHER	95
3	☐	YOUNG MOTHER	91
4	☐	WIDOWED MOTHER	58
5	☐	NATURAL MOTHER	48
6	☐	SINGLE MOTHER	44
7	☐	GOOD MOTHER	42
8	☐	POOR MOTHER	41
9	☐	GREAT MOTHER	30
10	☐	REAL MOTHER	30

Ако колокације из Табеле 14 претражимо у српском корпусу, видимо да долази до подударана следећих колокација:

Табела 15. Придеви уз лексему *мајка* у српском корпусу који кореспондирају са

Табелом 14.

самохрана мајка	273
млада мајка	73
добра мајка	60
стара мајка	53
јадна мајка	25

дивна мајка	7
сиромашна мајка	7
природна мајка	3
права мајка	1

У енглеском и српском језику колокације *Mother Earth*, *mother tongue*, *mother of pearl*, *мајка књижевности*, *мајка земља*, *мајка домовина*, *мајка отаџбина* нам откривају полисемичну природу лексема *mother* и *мајка*. Груписање именица сродног значења и *смрт* и *умирање* имају следеће образце – *mother and father*, *mother and baby*, *mother and daughter*, *мајка и син*, *мајка и дете*, *мајка и ћерка*, *отац*, *мајка*, *баба*, *деда*, и сл., и *mother died*, *mother dies*, *mother had died*, *мајка је умрла*, *пошто му је мајка умрла*, *мајка ускоро мрети*, *мајка је умрла*, итд.

4.2.6. Закључак

Лексеме *wife*, *mother*, *супруга* и *мајка* секундарна су значења лексеме *жена* којим се маркира њихова друштвена/брачна, односно биолошка функција. Компарацијом лексема *woman* и *жена* уочава се одсуство контекста причљивости, удварања и повезаности са ђаволом у енглеском језику. Компарацијом лексема *mother* и *woman*, *мајка* и *жена*, може се подвући паралела по питању *емоционалног стања* којим се код биолошке улоге жена наставља наглашавање женске осетљивости, жалости и очаја.

Разлике у језику манифестују се изостанком поједних категорија, нпр. семантичког поља *религија* код лексема *mother* и *wife*. Категорија *сексуалност* јавља се само у енглеском језику код лексема *woman* и *mother*. Насупрот томе, изостанак појединих колоката код појединих лексема, као што је случај нпр. са придевима *divorced* лексеме *woman*, придевом *future* лексеме *wife*, придевом *great* лексеме *mother*, придевом *природна* лексеме *мајка*, итд. не значи да се тим придевима не описују именице у енглеском или српском језику, што би требало да говори о њиховој колокабилности. Претрага еквивалената генерисаних придева и опција фреквенцијска листа су демонстрирале супротно. Претрагом лексема

мане корпуса постају видљиве, што видимо на примерима колокација *растављена жена*, *отуђена супруга* или *садашња супруга*, које само *Google* креира. Наредна анализа омогућиће поређење категорија које са испитиваним лексемама стоје у антонимској релацији.

4.3. Лексема *man* и њени колокати

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутску функцију и који стоје испред именице *man*:

физичка привлачност – позитиван: *attractive, sexiest*

– негативан: колокати нису генерисани

физички изглед – позитиван: *able-bodied, big, big-framed, elegant, larger,*

manly, masculine, strong, strong-armed, tall

– неутралан: *bearded, black, cloth-capped, dark, encouraging, fair,*

masked, middling, tallest, uniformed, unsmiling, white

– негативан: *gaunt, hollow, little, small*

карактер – позитиван: *ambitious, best, cheerful, confident, dependable, faithful,*

funny/funniest, good, hard, honest, innocent, mildest, nice, keen

outdoors, tough, well-bred

– негативан: *arrogant, boorish, gambling, guilty, idle, reclusive, unstable*

интелигенција – позитиван: *clever, intelligent, wise*

– негативан: колокати нису генерисани

узраст – млад: *teenage, young*

– стар: *grown, middle-aged, old, senior*

емоционално стање – позитиван: *luckiest*

– негативан: *emotionally disturbed, guilty, sullen, unluckiest*

вредносни систем – позитиван: *best, chief, dear, distinguished, fashionable, fastest,*

great, independent, influential, leading, lovely, mighty, only,

outstanding, regular, right, self-educated

– негативан: *hypothetical, last, ordinary, secret*

сексуалност – хетеросексуалност: *bisexual*

– хомосексуалност: *gay, homosexual*

љубавна веза и брак – бити у браку: колокати нису генерисани

– не бити у браку: *available, divorced, single*

материјална ситуација – богат: *rich, wealthy*

– сиромашан: *poorer*

здравље – позитиван: *healthy*

– негативан: *deafened, sick, wheelchair-bound, wounded*

смрт и умирање – жив: колокати нису генерисани

– мртав: *dead*

остало – *armed, business, chosen, different, inner, homeless, hungry, hymn-singing, literary, local, mounted, non-smoking, specially-selected, public, temporary, urban, working, working-class, wounded*

Атрибутски придеви су и *Asian man, Ethiopian man*, итд.

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *man*: *concerned, dead, happy, old, responsible, responsible* и *superfluous*.

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *man is dead, man is drunk, man is rude, man is still asleep, man looked faintly amused, man looked pale and frightened, man was close-shaved, man was young, man who is asleep, man who was responsible, men are all useless, men are happy, men are less likely, men are lucky enough, men are more adept, men are not gentle, men were brave*.

Иако нам се може чинити да је могуће да низу енглеских синонима *human being, human, person* и *personality* придодемо именицу *man*, у већини генерисаних конкорданци именица *man* значи *мушкарац*, те је зато контрастирамо са лексемом *woman*. Изузетак су конкорданце где имамо *the science of man, God gives man*

control over, the whole of man and all human history, и сл., где *man* значи *човек*. Тада колокати као што су *gives, of*, итд. не подлежу анализи.

4.3.1. Лексема *мушкарац*¹⁷¹ и њени колокати

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутск у функцију и који стоје испред именице *мушкарац*:

физичка привлачност – позитиван: згодан, леп, лепо развијен, најлепши, наочит,
стасит

– негативан: ружан

физички изглед – позитиван: висок, дотеран, упадљиво дотеран,
елегантан/елегантни, елегантно попуњен, кршан, нагиздан¹⁷²,
пристојно одевен, снажан

– неутралан: гарав, колмован¹⁷³, наг, најбељи, плавокос,
светлосмеђи, смеђ, тамнопут, црн, црнокуси, црномањаст

– негативан: брадат, буцмаст, вратат, глават, дебео, жгољав,
замусан, знојав, косат, кошчат, крупан, мали, маљав, мршав,
онижи, прљав, пуначак, усукан, шишкав¹⁷⁴, шкрбав

узраст – млад: млад

– стар: времешнији, постарији, средовечни, стари

карактер – позитиван: великодушан, дарежљив, зрео, одлучан, одрастао,

---

¹⁷¹ У *Речнику српскохрватскога књижевног језика* реч *мушкарац* често се јавља унутар именичких одредница као што су: *гаравко, мршавко, слинавко, усуканик, шепртља*, и сл. тако што се њихово значење описује придевом од којег је та именица изведена. Налази Г. Штасни (2013: 48) показују да су творбени деривати са придевом у творбеној основи најпродуктивнији. Изучавајући именице мотивисане придевом (у питању је анализа атрибутских именица – *nomina attributiva*), ауторка користи поделу придева на: примарно просте (нпр. *чист*), секундарно просте (*добар, поштен*), префиксално-суфиксалне (*безазлен*), сложене (*радознао*), сложено-суфиксалне (*великодушан, милосрдан*) и сраслице (*знатижељан*).

¹⁷² У значењу *упадљиво дотеран* (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 3, 1969: 248).

¹⁷³ У значењу *коврџав* (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 2, 1967: 787).

¹⁷⁴ У значењу *здепаст* (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 6, 1976: 966).

озбиљан, племенит, шармантан
– негативан: брљав, брљив, морално покварен, опасан, похотљив,
неискусан, неспретан, неразуман, неук, тврдосрдан¹⁷⁵, тмуран,
ушкопљен¹⁷⁶

интелигенција – позитиван: интелигентан, паметан
– негативан: глуп

емоционално стање – позитиван: вољени, љубљени
– негативан: љут, изиграни, напуштен, обесхрабрани,
самозадовољан

вредносни систем – позитиван: најбољи, највећи, редак, прави, правцати, савршен
– негативан: најчуднији, недовољно образован, непознати,
обичан, просечан

љубавна веза и брак – бити у браку: ожењен
– не бити у браку: нежењен, неожењен, разведен, слободан

здравље – позитиван: здрав, потентан
– негативан: болестан

остало – данашњи, домаћи, старозаветни, уморан

Атрибутски придеви су и *амерички мушкарац* и *грчки мушкарац*, и сл.

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *мушкарац*: *анониман, дебљи, скромног изгледа, крупан и проћелав, духовно непотпун, нестрпљивији, потребан, равнодушан, спреман, необично преплануо, млад, ћутљив и уморан.*

---

¹⁷⁵ У значењу *неосетљив, немилосрдан, окрутан* (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 6, 1976: 159).

¹⁷⁶ У значењу *слаб, млитав* (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 6, 1976: 646).

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *мушкарац био хладан, мушкарац буде оданији, мушкарац је просто различит, мушкарац био је савршен, мушкарац је био ошишан, мушкарац је невидљив, мушкарац је рационалан, мушкарац је растресен, мушкарац је снажнији, мушкарац је ту неповредив.*

Поређењем колоката са *man* и колоката са *мушкарац* видимо да се они у потпуности не подударају. Категорија *сексуалност* јавља се само у енглеском језику. Код мушкарца у енглеском и српском језику су важне следеће категорије: *карактер, физички изглед, емоционално стање и вредносни систем.* Карактер мушкараца у енглеском језику одликује самоувереност, амбициозност, али лепо васпитање и леви манири. Од особина које су негативно приказане издвајају се ароганција и неучтивост – придеви *arrogant, boorish* и *rude* – али их фреквенцијска листа у првих сто најчесталијих придева не генерише. У српском језику фокус је на одлучности и зрелости – *зрео, одлучан, одрастао, озбиљан, великодушности – великодушан, дарежљив, племенит,* и шарму – *шармантан.* Од негативних црта у српском језику истичу се морална поквареност мушкарца, његова похотљива природа и тмурна, мрачна страна његове личности које могу да изазову страх и зазирање *морално покварен, опасан, похотљив, тврдосрдан, тмуран, хладан.* Потецинарају се и недостатак искуства и одсуство сналажљивости, спретности и умешности као непожељне карактерне црте мушкарца – *неискусан, неспретан, неук.*

Вредносни систем помоћу кључне речи у контексту у оба језика приказује мушкарца као правога и савршеног. Од позитивних колоката опција фреквенцијска листа нам даје идентичне колокације: *great man* на 11. месту, *best man* на 13. месту, *right man* на 28. месту, и *leading man* на 76. месту. Од негативних колоката имамо *ordinary man* на 31. месту. Постоје специфични атрибути којим се објашњава шта то мушкарац у ствари чини да би заслужио такав епитет, а то су вредновање образовања, академског или самоуког: *self-educated* и *недовољно образован.* *Интелигенција* мушкарца описана је придевима *intelligent, интелигентан* и *паметан,* а претрага придева *smart* и *clever* коју вршимо због придева *паметан,* производи колокације *smart man* и *clever man.* Претрага

најучесталијих атрибутских придева који стоје испред именице *man*, дала је колокације *intelligent man* на 60. месту, и *clever man* на 74. месту.

Иако било која именица којом се денотира људско биће може бити описана атрибутима којим се илуструје физички изглед, када погледамо број придева, за категорије *физичке привлачности* и *физичког изгледа* може се рећи да су важније код жена. То значи да се изгледу мушкарца у друштву не придаје исти значај. Свакако, и овде можемо наћи валоризацију физичких особина које сачињавају мушкарца у енглеском и српском језику, која се првенствено односи на снагу и чврстину које указују на његово добро здравље, нпр. *able-bodied*, *manly*, *кршан* и *снажан*. Фреквенцијска листа не генерише *able-bodied* и *manly*. У оба језика постоји још једна додатна особина а то је елегантност у одевању: *elegant*, *дотеран*, *упадљиво дотеран*, *елегантан/елегантни*, *нагиздан*. *Физичка привлачност* у енглеском броји само два придева – *attractive* и *sexiest*. У српском су многи придеви синонимни, а њихова претрага у енглеском корпусу даје исте могуће колокације: *scrawny young man*, *good-looking man*, *handsome man*, *beautiful man*. Претрага придева *најсексипилнији* даје колокацију *најсексипилнији мушкарац*. Од колоката који су добијени путем опције кључна реч у контексту, налазимо подударност са придевима *tall* на 17. месту, *small* на 29. месту, и *bearded* на 57. месту. Придев *handsome* је на 30. месту, али га кључна реч у контексту није произвела.

Кључна реч у контексту генерисала је девет од десет придевских колоката који се налазе на фреквенцијској листи, а изузетак је колокат *poor*:

Табела 16. Пример најфреквентнијих придева уз лексему *man* у *Британском националном корпусу*.

	☐	CONTEXT	FREQ
1	☐	YOUNG MAN	2646
2	☐	OLD MAN	2346
3	☐	OTHER MAN	322
4	☐	DEAD MAN	306
5	☐	LITTLE MAN	295
6	☐	BIG MAN	287
7	☐	GOOD MAN	255
8	☐	POOR MAN	253
9	☐	WHITE MAN	198
10	☐	OLDER MAN	196

Ако колокације из Табеле 16 претражимо у српском корпусу, видимо да долази до подударања следећих колокација:

Табела 17. Придеви уз лексему *мушкарац* у српском корпусу који кореспондирају са Табелом 16.

млад мушкарац	180
други мушкарац	123
стар мушкарац	118
бео мушкарац	17
мали мушкарац	6
мртав мушкарац	5
велики мушкарац	4
добар мушкарац	2
јадни мушкарац	1
сиромашан мушкарац	1

У оба језика *физички изглед* дат је и путем предлошко–падежних синтагми у атрибутској функцији – *man in a clerical collar, man in cleanish overalls, man in a raincoat, man in the blue suit, man with a dark moustache, man with rougher hands, man with white hair, мушкарац са шеширом, мушкарац с брадом, мушкарац с огромним стопалима, мушкарац у мајици, мушкарац у елегантном оделу, мушкарац у панталонама, мушкарац у светлоплавом оделу*, итд.

Анализа лексема *man* и *мушкарац* путем колокација и путем њихове категоризације у семантичка поља показала је да бити мушкарац у оба језика значи имати квалитете као што су сигурност у себе, решеност, апсирација, пристојно и фино опхођење које карактеришу великодушност и шарм. Отуда не изненађује што приказу мушкарца у оба језика можемо придодати елеганцију. У енглеском језику мушкарцу се замера на ароганцији и грубом понашању, док је у српском критика упућена на рачун, чини се, озбиљнијих обележја на које околина не може гледати са благонаклоношћу. Од правога мушкарца се у оба језика очекује и поседовање искуства које резултира способношћу и знањем, као и задовољавајућа физичка грађа. Груписање именица сродног значења је: *man and a*

woman, man or woman, мушкарац и жена, мушкарац и девојка, и мушкарац, жена, дете, и сл.

4.3.2. Закључак

Анализа жене и мушкарца у енглеском и српском језику доноси подударање свих семантичких поља, али се сами колокати разликују. Тако колокати лексема *man* и *мушкарац* код поља физички изглед наглашавају снагу мушкарца, док су код жена такве карактеристике одсутне. Наши налази подударају се са налазима С. Ђезуато: „У области физичког изгледа колокати речи МУШКАРАЦ истичу идеју ‚величине‘ док колокати ЖЕНЕ истичу ‚укупни квалитативни ефекат‘, као да сугеришу да је визуелни утицај на друге важнији код жена него него мушкараца.”¹⁷⁷ Једно поље – *деца и родитељство* – одсутно је код лексема *man* и *мушкарац*. Бити жена значи бити мајка али то не значи да, због одсуства ове категорије долазимо да закључка да бити мушкарац не значи нужно и бити отац. Мушкарац се не може описати придевима *pregnant* или *трудна*, али може придевима *prospective* и *будући*, који заправо не модификују лексема *man* и *мушкарац*, већ *father* и *отац*. Претрага придева *prospective* даје нам колокације *prospective father*, *prospective mother*, *prospective parent*, док нам претрага придева *будући* даје *будући Аџин отац*. Категорија *сексуалност* јавља се само код именица *woman* и *man*.

Изучавање језика и његовог значења путем колоката повлачи за собом питања ван домена семантике. Питање утицаја језика на стварање културних модела и идеологија у једном друштву, улога жене и мушкарца могу да буду јасни показатељи друштвене прерасподеле родних улога. *Љубавна веза и брак*, на пример, у српском језику има више придева за поларитет *бити у браку* код *жене* а више за поларитет *не бити у браку* код *мушкарца*, што се може разумети као директна порука друштва женама и мушкарцима. Поље *љубавна веза и брак* у енглеском код мушкарца броји само један колокат – *available* – који фреквенцијска листа не производи. Код жене у енглеском језику кључна речу

---

¹⁷⁷ “In the domain of physical appearance the collocates of MAN stress the notion of ‘size’ while those of WOMAN that of ‘overall qualitative effect’, as if to suggest that a person’s visual impact on others is more relevant to women than men” (Gesuato, 2003: 253).

контексту даје *married*, *single* и *separated*. Ако се у корпусу претраже енглески еквиваленти српских придева, добијамо колокације *married man*, *unmarried man*, *divorced man* и *single man*. Фреквенцијска листа даје *married* на 15. месту, док колокате *unmarried* и *divorced* не генерише. Колокат *single* је на 52. месту.

Уочљиво је да је, када поредимо корпус лексема *man* и *мушкарац* и њихових колоката са целокупним корпусом којим се денотирају жене, први анализирани корпус увелико бројнији. Објашњење за такво стање не можемо наћи у области семантике, али би областима феминизма и феминистичке критике или родних студија могли да понуде објашњење, а то је да књижевне и текстове друге природе више пишу мушкарци него жене, па је због тога већи акценат на женама.

4.3.3. Лексема *husband* и њени колокати

За разлику од енглеског, у српском језику постоје две речи којим се обележава мушкарац који је ожењен, а то су *супруг* и *муж*. У српском језику није обичај да се лексема *мушкарац* користи за супруга, нпр. мој мушкарац. У енглеском језику њена употреба је, попут лексеме *woman*, неформална: „Some people refer to a woman’s husband, lover, or boyfriend as her *husband*” (*Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners*, 2001: 940).

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибуцку функцију и који стоје испред именице *husband*:

физичка привлачност – позитиван: *handsome*

– негативан: колокати нису генерисани

физички изглед – позитиван: *able-bodied*, *cleansed*, *heavily built*

– неутралан: *blue-suited*, *florid-faced*

– негативан: *scratched*

узраст – млад: *young*

– стар: *aged*, *middle-aged*, *old*

карактер – позитиван: affectionate, better, bold, bullish, doting, flamboyant, good, loving, proud, steady, supportive
– негативан: abusive, adulterous, brutal, brutish, bullying, conniving, cruel, deceiving, dependent, dissolute, dominant, domineering, errant, evil, hen(-)pecked, impatient, jealous, lousy, no-good, possessive, precious, selfish, subterfuge, timorous, uncooperative, unfaithful, unsympathetic, untidy, violent

интелигенција – позитиван: колокати нису генерисани
– негативан: dull-witted

емоционално стање – позитиван: колокати нису генерисани
– негативан: bored, heart-broken

вредности систем – позитиван: exemplary, graduate, lovely, powerful, wonderful
– негативан: bloody, boring, downtrodden, less experienced
pathetic, repugnant, rotten, stereotypical, strange

љубавна веза и брак – бити у браку: estranged, last, latest, new, *potential*, *prospective*
– не бити у браку: divorced, former, future, widowed

материјална ситуација – богат: rich
– сиромашан: poor

смрт и умирање – жив: *mortal*
– мртав: deceased, late

здравље – позитиван: колокати нису генерисани
– негативан: alcoholic, ailing

остало – absent, boar-driven, bereaved, earning, fully employed, foreign, local, missing, particular, respective, snoring, sporty, unskilled, various, wage-

earning, working

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *husband*: *asleep, healthy, jealous, respectful, safe and unsuccessful*.

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *husband is prepared, husband is strong, husband looked exhausted, husband was alive, husband was capable, husband was dead, husband who is committed, husbands are less disappointed, husbands are much older, husbands are present, husbands are professional, husbands are puzzled, husbands are scruffy, husbands are unable, husbands are unemployed, husbands are unsteady, husbands are drunken or idle, husbands were incapacitated, husbands were likewise vulnerable, husbands were not necessarily poor, husbands were unfaithful, husbands were unwilling*.

4.3.4. Лексема *супруг* и њени колокати

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутску функцију и који стоје испред именице *супруг*:

физичка привлачност – позитиван: колокати нису генерисани

– негативан: ружан

узраст – млад: млади, млађани, малолетни

– стар: старији

карактер – позитиван: брижан, веран, добар, одан, пажљив, тихи, узоран

– негативан: неверан

емоционално стање – позитиван: насмешени, срећан

– негативан: несрећни, неутешни, преварени, преплашени

вредносни систем – позитиван: необично драги, најдражи, ретки

– негативан: тајни, филмски

љубавна веза и брак – бити у браку: будући, законит, новопечени, тадашњи

– не бити у браку: бивши, невенчани, несудђени

смрт и умирање – жив: колокати нису генерисани

– мртав: покојни

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *супруг*: *старији, помало љубоморан, покојни*.

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *супруг овде је био леп, супруг био старомодан*.

4.3.5. Лексема *муж* и њени колокати

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибуцкву функцију и који стоје испред именице *муж*:

физичка привлачност – позитиван: леп, слатки

– негативан: колокати нису генерисани

физички изглед – позитиван: велик, збојит, крепак

– неутралан: бели

– негативан: дебео, мали, подбуо, џепни

карактер – позитиван: бистроумни, добар, искусни, љубазан, највреднији,

најкроткији, неразметљиви, одлучнији, озбиљан, пажљив,

попустљиви, примеран, самоуверен, угледан, узоран, честити

– негативан: заблудели, злочести, лош, изузетно љубоморан,

мрачан, неверан, неспособни

узрaст – млад: млади

– стар: стари

емоционално стање – позитиван: љубљен, најзаслужнији, најсрећнији

– негативан: јадни, преварени

вредносни систем – позитиван: дивни, драги, изврсан, погодан, учен, поглавит¹⁷⁸

– негативан: обичан

љубавна веза и брак – бити у браку: будући, венчани, законит,

последњи, рођени, сопствени

– не бити у браку: ванбрачни, бивши, некадашњи, несуђени,

пређашњи

материјална ситуација – богат: богат

– сиромашан: убог

здравље – позитиван: здрав, жив

– негативан: болесни

смрт и умирање – жив: мртав

– мртав: покојни, преминули

религија – свети

остало – провиденцијални¹⁷⁹

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *муж*: *болестан*, *бос*, *жив*,

---

¹⁷⁸ У значењу *угледан* (*Речник српскохрватскога књижевног језика 4*, 1971: 524).

¹⁷⁹ У значењу *који је провидношћу, судбином одређен, одабран за што, који види унапред* (*Речник српскохрватскога књижевног језика 5*, 1973: 141-142).

занесеначки изгубљен, импотентан, љубоморан, љут, млад, осоран, ружан, смеђ, тарији, ћонав, врло ћутљив, штедан.

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *муж био млад, леп, муж био тако љубазан, муж је блажен, муж је био пажљив, муж је још био жив, муж је пунолетан, и муж ми је примитиван.*

Придеви који сачињавају поље *карактер* лексеме *husband* дају следеће карактеристике – доброта и брижност – *affectionate, better, committed, doting, good, loving, steady, supportive*, али значајније, насилништво и суровост – придеви *abusive, bullying, conniving, cruel, deceiving, evil, jealous* – допуњени су љубоморном, посесивном природом супруга. Ове карактерне црте потврђене су путем опције фреквенцијска листа. Колокација *good husband* налази се на шестом месту по учесталости, *loving husband* на 12. месту, и *doting husband* на 62. месту. Колокација *jealous husband* налази се на деветом месту по учесталости, *brutal husband* на 18. месту, *cruel husband* 55. месту, *dominant husband* на 58. месту, *domineering husband* на 60. месту, и *possessive husband* на 81. месту. Овакву слику употпуњују и колокати које кључна реч у контексту није генерисала: *devoted husband* на осмом месту, *caring husband* на 56. месту *ever-loyal husband* на 65. месту; и *violent husband* на 28. месту, *irate husband* 40. месту, *outraged husband* на 78. месту.

Придеви којим се описују емоције *супруга* садрже придева *преварени* којим се описује и жена, и преиспитује се њен морални интегритет, чиме се алудира на морално посрнуће жена. Код лексема *husband* и *супруг*, у пољу љубавна веза и брак, поред придева можемо сврстати и редне бројеве *first, second, third, четврти, први и трећи, други, средњи*, итд. који, откривају постојање могућности поновног заснивања брачних заједница. Као код лексеме *жена* придеви *рођени* и *сопствени* указују на припадност.

Груписање лексема *husband* и *супруг* са лексемама које су са њима у непосредном сродству је: *husband and a father, husband and children, husband and daughter, husband and wife, супруг, ћерка или зет, супруг и супруга, супруг, беба и ја, супруг и отац*. Један од учесталих глагола даје следеће колокације: *husband died, husband dies, husband had died, husband's death, умро супруг, преминуо супруг, супруг умро*, што *смрт* и *умирање* категоризује као константу лексема које

означавају људска бића. Колокације са глаголом *помагати*, *husband may help occasionally*, *помаже сунруг*, *помогне сунруг*, али и *with the help of husband*, *with husband's help*, *од велике помоћи сунруг*, одговарају карактеристикама сунруга као доброг и пажљивог. Још два контекста треба споменути. Први је контекст физичког насиља над женама, *husband killed his wife*, *left my husband because of his cruelty*, *husband kills his wife*, *тврди да ју је сунруг претукао*, *јер ју је сунруг малтретирао*, итд., а други је концепт напуштања сунруге, *husband left for another woman*, *her husband left her*, *my husband left me*, *пошто је сунруг напусти*, *сунруг је напушта*.

Главне карактерне особине карактера *муџа* јесу одлучност, зрелост, вредноћа, пажљивост и честитост. Од негативних карактеристика муџу се приписују злоба, љубомора, неверност. Ту је и постојање његове мрачне стране, као код *мушкарца*. Код лексеме *муџ* бележимо категорију *физички изглед*. Физичке карактеристике које не би требало муџ да поседује јесу везане за пропорције – придеви *мали*, *цепни*, *дебео*, *подбуо*. Оно што муџ треба да поседује јесте снага. Опција фреквенцијска листа показује нам да је колокација *handsome husband* на 15. месту по фреквентности. Такође, колокација *little husband* се налази на 41. месту, па је критика упућена муџу у српском упућена и у енглеском језику. Претрага колоката *леп* и *слатки* у енглеском, *beautiful*, *sweet* или *cute*, није дала колокације *beautiful husband*, *sweet husband* или *cute husband*. Претрага колоката *слатки* није произвела колокацију *слатки сунруг*. Од негативних придева код *емоционалног стања*, као код *сунруга*, поново имамо придев *преварени* са јасним асоцијацијама. Кључна реч у контексту није дала придев *преварени* у енглеском језику, али зато јесте опција фреквенцијска листа, где се колокација *cuckolded husband* налази на 21. месту по учесталости.

Од првих десет најфреквентнијих придева, два нису генерисана опцијом кључна реч у контексту – *dear* и *devoted*:

Табела 18. Пример најфреквентнијих придева уз лексему *husband* у Британском националном корпусу.

	■	CONTEXT	FREQ
1	■	LATE HUSBAND	90
2	■	NEW HUSBAND	90
3	■	ESTRANGED HUSBAND	35
4	■	FUTURE HUSBAND	33
5	■	DEAD HUSBAND	27
6	■	GOOD HUSBAND	26
7	■	YOUNG HUSBAND	18
8	■	DEVOTED HUSBAND	15
9	■	JEALOUS HUSBAND	9
10	■	DEAR HUSBAND	8

Ако колокације из Табеле 18 претражимо у српском корпусу, видимо да долази до подударања следећих колокација са именицама *супруг* и *муж*:

Табела 19. Придеви уз лексеме *супруг* и *муж* у српском корпусу које кореспондирају са Табелом 18.

покојни супруг	48	покојни муж	66
будући супруг	30	будући муж	39
млад супруг	9	добар муж	27
добар супруг	7	нов муж	18
одан супруг	4	млад муж	8
нов супруг	2	мртав муж	8
драг супруг	2	драг муж	1
мртви супруг	1	љубоморан муж	1
		одан муж	1

Придева у пољу *љубавна веза и брак* има много, у оба поларитета, и у оба језика. Лексеми *муж* претходи више придева него лексеми *супруг*, која је стилски формалнија, па је тиме мање у употреби. Значајна колокација коју је кључна реч у контексту произвела у енглеском језику јесте *divorced husband*, на 59. месту.

Мотив физичког насиља мушкарца према жени понавља се код лексеме *муж*, и он није усмерен само према жени са којом је мушкарац у емотивној и

сексуалној вези, већ уопште, према особама женског пола које постоје у његовом окружењу: *муж малтретира, туче, муж да бије, муж туче жену, муж малтретирао твоју мајку, муж је дигао на њу руку*, и сл. Ту су и сталне категорије, груписање именица сродног значења – *муж и жена, муж или деца, муж, жена и двоје деце, муж и синови*, и *смрт и умирање – муж преминуо, муж и када је умро, муж јој умире, муж напречац умро*.

4.3.6. Закључак

Компарацијом лексема *husband*, *супруг* и *муж* примећујемо да енглеска лексема има више негативних придева *карактера*, док српске имају више позитивних. Лексема *муж* доноси нам категорију *религија*, те колокација *свети муж* значи *свети човек*, тј. *светац* (у енглеском *holy husband* означава мужа – верника). Претрага колоката *holy* произвела је најчесталије колокације са именицама које означавају људска бића, а то су *holy man* и *Holy Father* (претрага лексеме *man* путем кључне речи у контексту није произвела колокацију *holy man*). Претрага придева *свети* даје нам исте колокације – *свети човек, свети отац* и *свети оче*. Претрага колокација *holy husband, свети муж* и *свети супруг* помоћу претраживача *Google* дала нам је резулте за све три колокације, иако њихов број није велик¹⁸⁰.

Поређење лексема *wife, husband, супруга, супруг* и *муж* доноси једно семантичко поље као разлику међу лексемама – *деца и родитељство* – које се јавља код лексема *wife* и *супруга*. Понављање дистинктивног обележја жена – способност рађања деце – неумитно се намеће као вертикала која прожима све досадашње женске категорије. Портретисање жена у контексту физичког насиља такође се понавља. Поље *љубавна веза и брак* и број појављивања колоката *divorced* испред лексема *wife* и *husband* показују нам да су жене чешће дефинисане брачним статусом него мушкарци.

---

¹⁸⁰ Доступно на: <https://goo.gl/ZzC5VG>, <https://goo.gl/Xhh2OU> и <https://goo.gl/Hz8zOc>. Веб страни приступљено: 17.09.2015.

4.3.7. Лексема *father* и њени колокати

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутску функцију и који стоје испред именице *father*:

узраст – млад: teenage, young

– стар: колокати нису генерисани

карактер – позитиван: benign, better, doting, flamboyant, good, innocent, loving, patient, proud, quiet

– негативан: aggressive, errant, fraudulent, indulgent, irresponsible, nagging, respectful, selfish, unloving, vociferous

емоционално стање – позитиван: колокати нису генерисани

– негативан: grieving, hapless, irate, weeping, worried

вредносни систем – позитиван: beloved, dear, distinguished, fantastic, grand, great, professional, real

– негативан: fucking, poor, unknown, wretched

љубавна веза и брак – бити у браку: *estranged*

– не бити у браку: divorced, lone, single

деца и родитељство – имати децу: biological, expectant, genetic, non-custodial, prospective, surrogate

– немати децу: колокати нису генерисани

материјална ситуација – богат: richer, wealthy

– сиромашан: колокати нису генерисани

здравље – позитиван: колокати нису генерисани

– негативан: sick, sociopathic

смрт и умирање – жив: dying, surviving

– мртав: deceased, late

религија – људски: human

– нељудски: almighty, earthly, heavenly, holy, primal, principal, transcendent

остало – absent, actual, conciliar, control, current, different, dispossessed, drunken,

early, founding, individual, itinerant, managerial, manual, masonic,

respective, unemployed

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *father*: *drunk*.

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *father had been married, father had been right, father is as concerned, father must have been very proud, father was famous, father was more angry, father was still alive, father was still awake, father was unconscious, father was unemployed, father was very quiet, fathers are always right, fathers are fascinated, fathers are not responsible, fathers are often desperately fearful, fathers are older, fathers are still determined, fathers are particularly prone, fathers were promiscuous, fathers who are jealous, fathers who are most ignorant, fathers who are sympathetic, fathers who were errant*.

4.3.8. Лексема *отац* и њени колокати

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибуцкву функцију и који стоје испред именице *отац*:

физички изглед – позитиван: колокати нису генерисани

– неутралан: пљунути, седокоси, црвенкоси, чити¹⁸¹

– негативан: шиљоглави

узраст – млад: млад

---

¹⁸¹ У значењу *исти* (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 6, 1976: 885).

– стар: остарели, подмлађени, стари

карактер – позитиван: брижан, красан, поносан, примеран, узоран

– негативан: лош, рђав, *строги*, уплашени, ћутљив

емоционално стање – позитиван: весели, заљубљен, радостан, сретан, срећни

– негативан: жалосни, забринути, завађени, збуњен, јадни, несрећни, очајан, преварен, тужни

вредносни систем – позитиван: једини, прави, правцати, препуки, пуки, сав¹⁸²,

сушти, тајанствени, читав

– негативан: безвредни, проклети

деца и родитељство – имати децу: адоптивни, заједнички, рођени, самохрани,

сопствени

– немати децу: колокати нису генерисани

материјална ситуација – богат: богат

– сиромашан: сиротињски

здравље – позитиван: колокати нису генерисани

– негативан: болестан

смрт и умирање – жив: жив

– мртав: покојни

религија – благородни, вишњи, духовни, преподобни, пречасни, свети, црквени

остало – зачитан, слободан¹⁸³

---

¹⁸² У значењу *целокупан*.

¹⁸³ У контексту од *пореза слободан*.

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *отац*: *богат, вечито болешљив, висок, жив, изненађен, једини, крупан, луд, љут, млад, мртав, невин, помало погрбљен, добро расположен, радостан, сахрањен, способан, стар, тих*.

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *отац био веома забринут, отац био још веома млад, отац био слаб, немоћан, отац је био доста чудан, отац је био озбиљан, отац је био рањен, отац је био строг, отац је болестан, отац је већ био веома стар*.

Кључна реч у контексту осликава карактер оца у енглеском језику позитивније него у српском, са нагласком на његову добру и нежну природу, и поносно држање – *benign, better, doting, good, living, patient, proud, quiet*. Ову слику афирмише фреквенцијска листа која даје колокације *good father* на шестом месту, *loving father* на 12. месту, и *proud father* на 14. месту по учесталости. Слика је такође допуњена придевима из *вредносног система* о његовој величини и значају. Од придева који припадају пољу *вредносни систем*, шест се јавља на фреквенцијској листи: *real* на другом месту, *dear* на осмом месту, *beloved* на 24. месту, *famous* на 29. месту, *great* на 38. месту, и *grand* на 45. месту. У српском језику придеви из *вредносног система* упућују нас да оно што чини *правог, пуког, читавог* и *суштог оца* јесу превасходно црте његовог карактера – брижност, узорно и примерено понашање, озбиљност. Критеријуми који чини *оца* лошим јесу строгаћа, немање храбрости и одсуство чврстог карактера, односно ћутљивост. *Емоционално стање* оца у српском језику садржи придеве који описују оца као јадног, несрећног и неутешивога. Оваква слика може носити призив приказаче очева из народне књижевности као старих и изнемоглих људи, унесрећених тешким животом и злом судбином, што могу да потврде придеви из категорије *узраст* – *остарели, стари* и *старији*. У енглеском имамо три придева: *angry, concerned, grieving, hapless, irate, weeping*, и *worried*, од којих је само један потврђен опцијом фреквенцијска листа, а то је *angry*, на 35. месту по фреквентности. Кључна реч у контексту није произвела колокат *unhappy* који се налази на 21. месту по учесталости, нити колокат *happy* на 67. месту.

Категорија *религија* јавила се због полисемичне природе лексеме *father* – *almighty, earthly, heavenly, holy, primal, principal, transcendent* (додаћемо и *Father*

Christmas, Father Petre, Father William). Опција фреквенцијска листа потврдила нам је већину ових придева, па најчесталији атрибутички придеви који иду испред именице дају следеће колокације: *heavenly father* – на првом месту, *primal father* – на петом месту, *holy father* – на седмом месту, *almighty father* – на 11. месту, и *earthly father* – на 62. месту. И у српском је *отац* полисемична реч – *благородни, вишињи, духовни, преподобни, пречасни, свети, црквени*, са значењем *хришћански свештеник*. Енглески корпус генерисао је колокацију *human father*, док претрага придева *људски* није генерисала колокацију *људски отац*. Колокације *human father* нема када се претраже најфреквентнији придеви помоћу опције фреквенцијска листа, што говори о неважности датог колоката.

Категорија *религија* показује нам да једна од функција који придеви врше јесте да указују на полисемичну природу именица. Полисемична природа именица креира колокације *father of modern photography, father of modern linguistics, отац медицинске науке* – означава мушкарца који је нешто први отпочео или изумео.

Категорија *љубавна веза и брак* не јавља се у виду придевских атрибута, али зато се јавља у виду придева у предикату – *father had been married*, или путем глагола – *our father married her, when I married his father, then she married my father, отац се оженио, отац поново оженио*. Међу најчесталијим придевима који иду испред именице *mother, unmarried* се налази на 15. месту, а *married* на 90. месту. Код именице *father* колокат *married* је на 48. месту, а *unmarried* на 33. месту. Од првих десет најфреквентнијих придева, један није генерисан опцијом кључна реч у контексту – *old*:

Табела 20. Пример најфреквентнијих придева уз лексему *father* у *Британском националном корпусу*.

	☐	CONTEXT	FREQ
1	☐	HEAVENLY FATHER	54
2	☐	REAL FATHER	47
3	☐	LATE FATHER	45
4	☐	OLD FATHER	38
5	☐	PRIMAL FATHER	38
6	☐	GOOD FATHER	33
7	☐	HOLY FATHER	33
8	☐	DEAR FATHER	30
9	☐	FOUNDING FATHER	30
10	☐	POOR FATHER	24

Ако колокације из Табеле 20 претражимо у српском корпусу, видимо да долази до подударања следећих колокација:

Табела 21. Придеви уз лексему *отац* у српском корпусу који кореспондирају са

Табелом 20.

покојни отац	131
добар отац	50
стар отац	36
прави отац	30
драг отац	28
јадан отац	22
небески отац	11
сиромашан отац	3
првобитан отац	1

Сталну категорију готово свих лексема допуњују колокације *father died*, *father dying*, *father had died*, и у српском језику *отац је умро* и *отац умро*. Још један контекст у коме се отац јавља јесте контекст пијанства – *drunken father*, *father drunk*, (колокација *drunken father* налази се на 26. месту фреквенцијске листе), како се *отац опијао*, *отац је дошао чудно пијан*. Груписање именица сродног значења је: *father and brother*, *father and child*, *father and mother*, *father and*

son, мајка, отац, браћа и сестре, отац, браћа и муж, отац и кћерка, отац и сопствени син, и др.

4.3.9. Закључак

Разлика у колокатима добијена путем претраге именица може се надоместити претрагом самих колоката, што видимо нпр. код придевских колоката лексема *тап* и *мушарац* у пољу *интелигенција* или *физичка привлачност*. Када колокати ни путем те претраге нису генерисани, корпус нам говори о разликама у значењу, нпр. код колокација *свети муж* и *holy husband*.

4.4. Лексема *child* и њени колокати

Лексема *дета*, попут лексема са почетка анализе (*human being, особа*, и др.), је такође хипероним или архисема у односу на лексеме које јој следе. Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибуцкy функцију и који стоје испред именице *child*:

физичка привлачност – позитиван: beautiful, handsome, pretty, sweet
– негативан: колокати нису генерисани

физички изглед – позитиван: колокати нису генерисани
– неутралан: black, coloured¹⁸⁴, dark-haired, naked
– негативан: pint-sized, ragged

карактер – позитиван: earnest, good, kind, sociable, talented
– негативан: bad, disobedient, maladjusted, nasty, noisy, problematic, recalcitrant, reluctant, shy, spoiled, thankless, vulnerable, wayward

интелигенција – позитиван: bright, clever
– негативан: колокати нису генерисани

узрaст – млад: dependent, little, pre-school, small/smallest, suckling, teenage, young
– одрастао/редослед рођења¹⁸⁵: eldest, old

емоционално стање – позитиван: колокати нису генерисани
– негативан: disturbed, frightened, grief stricken, hurt, miserable, unhappy

вредносни систем – позитиван: best, brilliant, dear, delightful, eligible, energetic,

---

¹⁸⁴ Употреба ове речи се данас сматра увредљивом.

¹⁸⁵ Семантичко поље *узрaст* код детета мења поларитет *стар* у *одрастао/редослед рођења*.

exciting, favourite, monstrous, normal, real, respected
– негативан: difficult, irritating, *ordinary*, poor, wretched

материјална ситуација – богат: колукати нису генерисани
– сиромашан: poor

љубавна веза и брак – бити у браку: married
– не бити у браку: illegitimate

деца и родитељство – имати децу: adopted, adoptive, foster, new, new(-)born, only
–немати децу: unborn

стручни термин: developing, growing

здравље – позитиван: convalescent
– негативан: afflicted, deaf, disabled, visually handicapped, mentally ill,
injured, sick, sickly

смрт и умирање – жив: surviving
–мртав: колукати нису генерисани

остало – abused, affected, alleged, evacuated, habitual, human, hungry, individual,
inner¹⁸⁶, local, lost, masturbating, middle-class, particular, vehemently
protected, remaining, rural, sleeping, stolen, working class

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *child*: *concerned, dead, permanently deprived* и *unattended*.

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *no child is unadoptable, child is brighter, child is very precious, child is properly educated,*

---

¹⁸⁶ *Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners* (2001: 807) дефинише *inner child* као „човекова осећања налик оним у детета”.

child is reliant upon, child will be moody, child will be fully trained, children are admissible, children are innocent, children are merely innocent, children are quiet and thoughtful, children are remarkably resilient, children are so bad, children were capable, children were excited, children who get sunburnt, children who were unborn.

У енглеском језику карактерне црте детета су бројније у свом негативном поларитету. Позитивне особине детета јесу његова доброта, искреност и дружељубивост. Негативни придеви указују на недостатак дисциплине у дететовом животу – *bad, disobedient, nasty, noisy, problematic, recalcitrant, spoiled, thankless, wayward*. У групи придева *емоционално стање* акценовано је тужно, повређено и надасве несрећно стање детета. *Физички изглед* детета дат је не само посредством придева већи и посредством предлошко–падежних синтагми у атрибутској функцији – *child with short stature, child is in rags*. У категорији *узрас* се по први пут у корпусу јављају три нова придева – *dependent, reliant* и *suckling*. Придеви у пољима *љубавна веза и брак* и *деца и родитељство* описују децу која потичу из незаконитих веза – *illegitimate*, или их приказују као новорођене или нерођене – *new(-)born* и *unborn*. Претрага придева *legitimate* који није генерисан даје колокацију *legitimate child*. Од придева у овом одељку, опција фреквенцијска листа даје следеће колокате: *unborn* на 5. месту, *illegitimate* на 17. месту, *dependent* на 32. месту, *newborn* на 39. месту, *new-born* на 48. месту, *spoiled* на 64. месту (*spoilt* на 50. месту), *bad* 66. месту, *legitimate* на 71. месту, и *wayward* на 96. месту по учесталости. Првих десет најучесталијих придевских колоката добијених помоћу опције фреквенцијска листа, произвела је и наша претрага кључна реч у контексту:

Табела 22. Пример најфреквентнијих придева уз лексему *child* у Британском националном корпусу.

	☐	CONTEXT	FREQ
1	☐	ONLY CHILD	262
2	☐	YOUNG CHILD	179
3	☐	SMALL CHILD	147
4	☐	HANDICAPPED CHILD	88
5	☐	UNBORN CHILD	83
6	☐	YOUNGEST CHILD	80
7	☐	POOR CHILD	70
8	☐	LITTLE CHILD	54
9	☐	ELDEST CHILD	53
10	☐	INDIVIDUAL CHILD	49

Важне су и следеће тематске целине: рођење детета – *child was born, child would be born, child born*, плач детета – *a child cries at night*, дојење – *breasfeeding the child, she began feeding her child*, држање детета – *child should be held, carrying her child*, и губитак детета – *abandoning both child and, child disappeared*.

Именице која са лексемом *child* чине јединствену целину прате дететов развој и улогу коју поједини системи имају у његовој заштити – *child abuse, child benefit, child care, child develop/development, child guidance, child health, child learns, child mortality, child protection, child rearing, child restraints, child sex abuse, child support, child's ability, child's progress*. Глагол *bapitze* доноси ново поље – религију – *bapitze a newborn child, child of that name baptized*, и сл. Претрага лексеме *baptized* показује да се она најчешће употребљава као глагол, а знатно ређе као придев, нпр. *described the baptized child*.

Уочљива је учестала колокација *my child*, а семантичко поље *смрт и умирање* допуњено је примерима *child was going to die, child who died, child who lives*. Груписање именица сродног значења је следеће: *child and his family, child and its/his parents*.

4.4.1. Лексема *дете* и њени колोकати

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибуцку функцију и који стоје испред именице *дете*:

физичка привлачност – позитиван: лепо
– негативан: ружно

физички изглед – позитиван: буцмасто, снажно
– неутралан: голишаво, голо, завитлано, куждраво, омотано,
уфачловано¹⁸⁷, црномањасто
– негативан: закржљало, запуштено, кржљаво, мршаво, нејако,
слабо, пупаво, толишно

карактер – позитиван: безазлено, благородно, даровито, добро, љупко, невино,
нежно, племенито, послушно, самоуко, узорно, умиљато, честито
– негативан: безобразно, бесловесно, врашко, жутокљуно, каприциозно,
лудо, неваљало, немирно, неприлагодљиво, несташно, размажено,
улагљиво, чудно

интелигенција – позитиван: паметно
– негативан: кретенасто

узраст – млад: балаво, мало, малолетно, најмлађе
– одрастао/редослед рођења: велико, старије, подрасло, позно

емоционално стање – позитиван: срећно
– негативан: збуњено, јецаво, љутило, несрећно, разочарано,
расплакано, уцвељено

вредносни систем – позитиван: грешно, драго, истинско, једино, мило, најбоље,
најмилије, омиљено, сјајно, фино
– негативан: бедно, јадно, жалосно, сирото

материјална ситуација – богат: богаташко

---

¹⁸⁷ Што значи *обавити, увити завојем, увити уопште* (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 6, 1976: 631, 661). Немачка реч *фачла* је у српском језику категорисана као варваризам.

– сиромашан: сиромашно

љубавна веза и брак – бити у браку: брачно

– не бити у браку: ванбрачно

пол – женско

– мушко

деца и родитељство – имати децу: адоптивно, крваво¹⁸⁸, новорођено, прворођено, посвојено, пре времена рођено, туђе, усвојено

– немати децу: мртворођено, нерођено, побачено, постхумно

здравље – позитиван: живо

– негативан: болесно, болешљиво, згрчено, потхрањено, рахитично, слабуњаво, слепо

смрт и умирање – жив: живо

– мртав: мртво

религија – бити крштен: крштено

– не бити крштен: некрштено

остало – затечено¹⁸⁹, нађено, напуштено, невидљиво, непомично, подметнуто, промрзло, украдено¹⁹⁰

У ову групу придева убрајамо и оне које указују на националност: *београдско, козилијанско, курдско, српско*.

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *дете*: *болесно, ваљано, вешто*,

---

¹⁸⁸ У значењу *управо рођено* (*Речник српскохрватскога књижевног језика 3*, 1969: 45).

¹⁸⁹ У значењу *у другом браку наћи, наследити децу из првог брака* (*Речник српскохрватскога књижевног језика 1*, 1967: 233).

¹⁹⁰ Корпус генерише израз *питино дете* које *Речник српскохрватскога књижевног језика 4* (1971: 439) описује као: „Колачић од окрајака теста што остане при мешењу пите.”

гладно, драго, мало, меко, младо, мртво, мушко, оболело, обучено, презрело, рођено, ружно, сопствено, старије, увиђено, упишано, чураво.

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *дете је било необично лепо, дете је добро и паметно, дете је здраво, дете је страшно малокрвно, деца била мала, деца остану слепа, деца постају неосетљива.*

Физички изглед у српском језику описује крхку грађу и недостатак физичке снаге *детета*, а наглашени су и следећи атрибути – *дете великог трбуха, то је дете црнпурасти кудравко*. Придев *ружно* употребљен је како би се описала лексема *дете*, док енглеска лексема *child* није описана придевом *ugly*. Вредне карактерне црте јесу дететова доброта – *благородно, добро, племенито*, његова благост и финоћа – *љупко, невино, нежно, умиљато, фино*, примерено понашање – *узорно, честито*, и таленат – *вешто, даровито, самоуко*. Мане детета јесу неваспитаност, непослушност, несташна и разиграна природа својствена деци – *безобразно, лудо, неваљало, немирно, неприлагодљиво, несташно*. Наглашено је емоционално стање детета, првенствено туга и несрећа као доминантне емоције – *несрећно, разочарано, уцељено*, и сл. Плачљивост малог детета потенцира се посредством глагола – *дете заплака, дете је кењкало, дете ми плаче, дете плаче и даље*. Код категорије *љубавна веза и брак* примећујемо разлику између детета које потиче из брачне или ванбрачне заједнице, док категорија *пол* прави разлику између мушког и женског детета. Категорију *узраст* по први пут у корпусу чине придеви *балаво* и *малолетно*.

У оквиру семантичког поља *деца и родитељство*, у оквиру поларитета *имати децу*, издвајају се придеви који описују децу која су стечена усвајањем – *адоптивно, посвојено и усвојено*. Затим се нијансира значење *рођене* деце – *пре времена рођено, новорођено, прворођено*, и у негативном поларитету – *мртворођено, нерођено, побачено*.

Претрага придева које претрага енглеске именице *child* није генерисала, а претрага српске именице *дете* јесте, дала нам је колокације *first-born child, premature child* и *posthumous child*. Придеви *сопствено, туђе* и *побачено* у енглеском би били дати као *one's own child, somebody else's child*, док је значење придева *posthumous* приказано глаголом *miscarried*, нпр. *she miscarried her first child*.

Категорије које следе описују архетипску везу између мајке и детета путем неколико категорија: рођење детета – *децу рађа, дете које носим, дете ће се родити, њено дете ће се родити, роди му се и дете*; дојење – *дете ми је гладно, дојила је дете, деца која су дојена*; носити, држати дете – *дете отежало у наручју, дете у наручју, жена држи дете, држим дете у наручју, ја имам дете на грудима, једва држим дете у наручју, носим дете у наручју, привих дете на груди*; и губитак детета – *због тога да ми се дете одузима, да сам можда и дете изгубила, изгубити дете, истргнути дете тек рођено, није отето дете, оставио је дете, остављам своје дете, украсти дете*. У корпусу имамо још једно ново поље а то је *религија*, где се даје важност томе да ли је дете крштено или не.

За именице у множини учестале су следеће категорије: школовање – *деца која се редовно школују, деца редовно иду у школу, да нам се деца школују, игра – деца се нису играла, децу да се играју*, и ометеност у развоју – *деца ометена у развоју, деца са сметњама у развоју*.

Српски корпус бележи фреквентност узречице *дете моје*. У категорији *смрт и умирање* налазе се и следеће примере: *ако останемо ја и дете живи, дете рођено мртво, дете умире*. Неки од примера груписања јесу: *дете и мајка, жена и дете, деца и одрасли, деца и омладина*.

Ако колокације из Табеле 22 претражимо у српском корпусу, видимо да долази до подударана следећих колокација:

Табела 23. Придеви уз лексему *дете* у српском корпусу који кореспондирају са Табелом 22.

мало дете	142
младо дете	55
старије дете	52
нерођено дете	46
јадно дете	41
једино дете	9
сиромашно дете	8
хендикепирано дете	4
поједино дете	1

4.4.2. Закључак

Компарацијом колоката увиђамо да долази до подударности релевантних категорија лексема *child* и *dete*. Обе лексеме истовремено прожимају три нова концепта, а то су деца у брачним и ванбрачним заједницама – *illegitimate*, *брачно*, *ванбрачно*, биолошка или усвојена деца – *adopted*, *foster*, *адоптивно*, *посвојено*, *усвојено*, и приказ деце као нестале – *lost*, *stolen*, *нађено*, *напуштено*, *украдено*.

Једно семантичко поље представља разликовни фактор. То је *пол*, којег има само у српском језику. У српском се колокације *мушко дете* и *женско дете* изнова понављају, док колокације *male child* и *female child* корпус није генерисао. Овакве околности нису производ културних модела који дозвољавају или охрабрују прерогатив мушке над женском децом, већ су производ особености језика. Пол детета пре ће бити дат именицама *boy* или *girl* него придевима *male* и *female*, који своју колокабилност са именицом *child* остварују у стручној литератури, те претрага придева *female* и *male* даје колокације *female child* и *male child*.

Поље *стручни термин* није семантичко питање, већ указује на различиту граматичку структуру у језицима, јер можемо рећи *developing* или *growing child* али не и *развојно* или *растуће дете*. У српском након именице стоји односна заменица – *дете које се развија* или *дете које расте*.

4.5. Лексема *girl* и њени колокати

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутску функцију и који стоје испред именице *girl*:

физичка привлачност – позитиван: attractive, beautiful, extremely fine, good looking, handsome, heart-stopping, pretty/prettiest, sweet-faced, stunning looking, sweet
– негативан: gaudy

физички изглед – позитиван: able-bodied, kindly-looking, slender, tall
– неутралан: black, blond/blonde, brown, coloured, dark-haired, freckled, identical, naked, nude, red-haired, semi-naked, white
– негативан: big, fat, flabby, fuzzy, wee

карактер – позитиван: ambitious, brave, capable, decent, demure, determined, eager, easy-going, funny, generous, good, honest, hopeful, independent, innocent, jolly, lighthearted, nice, quiet, sophisticated, stable, tidy, tough, well-brought-up
– негативан: aloof, bad, callow, delinquent, greedy, horrid, insensitive, mouthy, naughty, self-conscious, silly, strange, strong, bad-tempered, unsophisticated, untidy, vain, wicked

интелигенција – позитиван: clever, smart
– негативан: колокати нису генерисани

узраст – млад: adolescent, junior, little, *nubile*, pre-adolescent, prepubescent senior, small, teenage, young
– одрастао: big, old

емоционално стање – позитиван: lucky
– негативан: anxious, high-strung, sad, terrified

вредносни систем – позитиван: best, brilliant, darling, dear, *different*, educated, exclusive, golden, grand, great, lovely, normal, only, promising, real, respectable, right, super
– негативан: damned, fallen, ordinary, plain, poor, strange, unknown

материјална ситуација – богат: rich
– сиромашан: poor

љубавна веза и брак – бити у браку: колокати нису генерисани
– не бити у браку: unattached, illegitimate, marriageable, *nubile*, single, unmarried

здравље – позитиван: healthy
– негативан: anorexic, blind, feeble, frail, sick

смрт и умирање – жив: колокати нису генерисани
– мртав: dead, murdered

остало – condemned, convergent, divided, extra, former, local, middle-class, native, new, nimble-fingered, unconscious, working, working-class,

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *girl*: *afraid, aged, asleep, concerned, humble, intereseted, lovable, naked*.

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *girl is both virtuous and spirited, girl is concerned, girl is naturally striking, girl is seriously ill, girl is the shortest, girl was blonde, girl was fat, girl was frightfully snooty and superior, girl was green, girl was pregnant, girl was quickest, girl was undeniably beautiful, girl was understandably hurt, girl was very beautiful, girl who is very popular, girl who is allergic, girls are all pretty unhappy, girls are also significant, girls are different, girls are easy, girls are hairy, girls are happy, girls are ill-used, girls are*

now middle-aged, girls are pretty, girls were always willing, girls were braver, girls were capable, girls were keen, girls were particularly disappointed, girls were really puzzled, girls were small, girls were very excited.

Карактер лексеме *girl* дефинисан је одређеним врлинама и манама. У енглеском се код девојчица вреднује лепо васпитање – придеви *decent, honest, humble, virtuous* и *well-brought-up*, чврст и стабилан карактер – придеви *brave, stable, tough*. Оно што је типично за девојчица јесте весела, раздраган природа – придеви *funny, jolly* и *spirited*. Мане су недостатак лепог васпитања – *mouthy, naughty, horrid, wicked*, мањак осећајности – *aloof, insensitive*. Поново се девојчица описује као ведро и луцкаста – придев *silly*, али у негативном контексту. Од придева у овом одељку, опција фреквенцијска листа даје следеће: *silly* на 22. месту, *funny* на 31. месту, *brave* на 34. месту, и *naughty* на 39. месту.

Плачљивост је особина која карактерише девојчице – *cried the girl, cried the poor girl, girl was crying*. Емоционално стање девојчице заокружено је придевима од којих су само два позитивна – *happy* и *lucky* – и низом негативних придева као што су *anxious, concerned, high-strung, hurt, sad*, и сл. Опција фреквенцијска листа једино генерише колокат *lucky* на 57. месту.

Семантичко поље *здравље* у досадашњим лексемама показује да су придеви којим се описује болест продуктивнији, те имамо придеве као што су *anorexic, blind, feeble, frail, sick*, итд. Ако је човек здрав, махом ће се јавити само придеви *able-bodied* или *healthy*, или ће категорија остати празна. Ови налази нас наводе да закључимо да, попут Г. Штасни и њеног тумачења карактерних особина човека, и ми назовемо позитивне придеве којим се денотира здравље прототипом. Опција фреквенцијска листа једино генерише колокат *blind* на 91. месту по учесталости.

Међу првих десет најфреквентнијих придева, девет је генерисано претрагом кључна реч у контексту, а изузетак је колокат *other*:

Табела 24. Пример најфреквентнијих придева уз лексему *girl* у *Британском националном корпусу*.

	☐	CONTEXT	FREQ
1	☐	LITTLE GIRL	873
2	☐	YOUNG GIRL	502
3	☐	GOOD GIRL	357
4	☐	OLD GIRL	184
5	☐	OTHER GIRL	178
6	☐	POOR GIRL	123
7	☐	PRETTY GIRL	87
8	☐	NICE GIRL	86
9	☐	GOLDEN GIRL	73
10	☐	BEAUTIFUL GIRL	72

Категорија *физичка привлачност* дата је путем придева *attractive, beautiful, handsome, pretty, sweet*, итд. *Физички изглед* дат је путем предлошко–падежних синтагми у атрибутској функцији – *girl in jogging kit, girl in black, girl in boy's shoes, girl with freckles, girl with long black hair, girl with the lovely face, girl with timid eyes*, и сл. Последњи сегмент описа лексеме *girl* чине до сада већ устаљене категорије: *смрт и умирање* – *girl died, girl dies, girl who died*, и груписање именица сродног значења – *girl and a boy, girl and her brother, girl or woman*, итд. и државна припадност – *girl from Northern Ireland, girl from Florida, girl from Ipanema*.

4.5.1. Лексема *девојчица* и њени колокати

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутску функцију и који стоје испред именице *девојчица*:

физичка привлачност – позитиван: лепа, прелепа, слатка, симпатична
– негативан: ружна

физички изглед – позитиван: вижљаста, лака, мршава, негована, отмена,
смешљива
– неутралан: бела, белоглава, дугокоса, мала, плава, плавокоса,
плавоока, смеђа, тамноока, тамнопута, црна

– негативан: бледа, *зајанурена*, крупна, крхка, мајушна, мања, неугледна, сушичава, угојена, чупава

карактер – позитиван: анђеоска, лепо васпитана, добра, непоткупљива, нежна, одраслија, разборита, талентована, умиљата, мирна, тиха, фина, храбра

– негативан: балава, врашка, дивља, изопачена, лукава, најбучнија, неваљала, повучена, препредена, рањива, стармала, старомодна, стидљива, фрагилна, шмркава

интелигенција – позитиван: паметна

– негативан: колокати нису генерисани

узраст – млад: млађа

– одрастао: старија

емоционално стање – позитиван: колокати нису генерисани

– негативан: невесела, повређена, усамљена

вредносни систем – позитиван: дивна, права, правцата

– негативан: непозната, нестварна, сирота, чудна

остало – напуштена, поливена

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *девојчица*: *другачија*, *заљубљена*, *веома затворена*, *лажљива*, *најмршавија*, *најружнија*, *обдарена*, *веома постиђена*, *риђокоса*, *сирота*, *скоро слепа*, *потпуно спокојна*, *чиста*. У ову категорију спадају и придеви који означавају националност: *албанска*, *хиспанска*, *палестинска*, *вијетнамска*, и др.

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *девојчица била мртва*, *девојчица је безимена*, *девојчица је млада*, *девојчица је била*

и мутава, девојчица је била нежна, девојчица је била немузикална, девојчица је још тако мала, девојчица је гола.

Карактер *девојчице* сачињава неколика одлика. У њеној нарави су благост, финоћа, смиреност и неусиљеност, потекли од придева *анђеоска, добра, (лепо) васпитана, нежна, умиљата, мирна и тиха*. *Миран* и *тих* су синоними и *Речник српскохрватскога књижевног језика 3 и 6* (1969: 378, 1976: 220) их дефинише међусобно: „Који се не свађа, који воли слогу, повучен, тих” и „Који се не свађа, који воли слогу, повучен, миран”. Синонимски низ можемо даље да проширимо на придеве *затворена, повучена, рањива, стидљива, фрагилна*, овог пута сврставајући их у поље негативних атрибута.

Као у енглеском, лексема *девојчица* често се јавља у контексту плачљивости – *девојчица напољу плаче, девојчица је цмиздрила, плаче и девојчица*, и сл., те је њено *емоционално стање* – *невесела, повређена, веома постиђена, усамљена*. Од позитивних колоката имамо придев *заљубљена*, који би у енглеском био приказан фразом (*to be in love*), и *потпуно спокојна*. Српски еквивалент придева *lucky* – *срећна* – корпус није генерисао. *Девојчица* уме да се послужи лукавством, односно уме да буде *лажљива, лукава и препредена*. Још једном у корпусу, као код лексеме *жена*, имамо везу између ђавола, тј. врага и особе женског пола, наиме, *девојчица је врашка, дивља, неваљала*. *Речник српскохрватскога књижевног језика 4* (1971: 59) дефинише реч *одрастао*: „Који је изашао из детињства, који се развио, зрео”, али уз речи *стармала*, па и *старомодна*, може да има и негативну конотацију. Таленат је код девојчица наглашен придевима *обдарена, талентована, немузикална*. *Физички изглед* девојчице допуњен је именичким синтагмама и предлошко–падежним синтагмама у атрибутој функцији: *девојчица без обрва, девојчица ниска раста, девојчица плавих очију, девојчица чудне лепоте*, и сл. Придеви *ружна* и *најружнија*, као код лексеме *жена*, генерисани су само у српском корпусу.

Ако колокације из Табеле 24 претражимо у српском корпусу, видимо да долази до подударана следећих колокација:

Табела 25. Придеви уз лексему *девојчица* у српском корпусу који кореспондирају са Табелом 24.

мала девојчица	87
лепа девојчица	27
друга девојчица	26
добра девојчица	23
стара девојчица	15
млада девојчица	9
јадна девојчица	4
сиромашна девојчица	3
фина девојчица	3
златна девојчица	2
лепушкаста девојчица	1

Када је категорија *вредносни систем* у питању, постоји раскорак између броја придева јер енглески језик броји више придева у оба поларитета него српски, у коме је број придева оскудан. Једини придеви који се поклапају са српским јесу *lovely, right, poor* и *unknown*. Поврх тога, лексема *girl* приказана је у знатно повољнијем светлу.

Именица *девојка* није увршћена у нашу анализу јер, ако изузмемо колокацију *young woman*, у енглеском језику не постоје именице којим се означава млада жена. Постоји неколико именица којим се означава жена. Поред именице *female* којом се описује базична, биолошка разлика између полова јер *Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners* (2001: 571) нуди следећи опис: „Someone who is *female* is a woman or a girl”. У енглеском језику жену можемо ословити комадом одеће. Именица *petticoat*¹⁹¹ има следећу дефиницију: „A humorous or mildly disparaging name for a woman.”¹⁹² Видимо да се овде одиграо процес метонимије где се један неживи објекат користи како би се описала особа која тај објекат носи, односно с којом је логички повезана.

¹⁹¹ Преузето са: <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/petticoat>. Веб страни приступљено: 19.10.2015.

¹⁹² Преузето са: <http://dictionary.reference.com/browse/petticoat>. Веб страни приступљено: 19.10.2015.

Симптоматично је да *Речник српскохрватскога књижевног језика 4* (1971: 548) бележи реченицу „Подвукао си се под женину кецељу, кријеш се”. Исто тако, у српском језику постоји и изрази „бити под *сукњом*, држати се *сукње*”, и означавају страшљивца, плашљивца, који се у свему покорава жени (Речник српскога језика, 2011: 1263). Или, „мушкарци који трче за *сукњама*”, тј. за женама. У енглеском језику застарела именица *bluestocking* означава још један комад одеће којим се поново описује жена, наиме лексема *bluestocking* означава учену, интелектуалну жену (*Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners*, 2001: 158).

Ако погледамо релевантно семантичко поље које генерише енглески али не и српски језик – љубавна веза и брак и придев *unmarried* – управо нам оно открива још једно значење лексеме *girl* а то је *young woman*. *Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners* (2001: 661) има следећу дефиницију: „Young women are often referred to as *girls*”. Зато је могуће рећи *single* или *unmarried girl* али не и *слободна* или *неудата девојчица*, нити је корпус те колокације генерисао. У прилог томе иде и *girl was pregnant*. Претрага придева *удата*, *неудата* и *слободна* такође није произвела колокацију са именицом *девојчица*. Претрага придева *nubile* у српском – *стасала* – колоцира са именицом *девојка*, не *девојчица*. Фреквенцијска листа генерисала је колорате *single* на 55. месту, и *unmarried* на 88. месту. Уобичајено груписање јавља се са следећим именицама: *девојчица* и *дечак*, *девојчица* и *мајка*, *девојчица* и *њени родитељи*, *девојчица* и *дечака*, итд., као и учестали контекст *девојчица умрла је*, *девојчица је умрла код куће*.

4.5.2. Лексема *boy* и њени колорати

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибуцку функцију и који стоје испред именице *boy*:

физичка привлачност – позитиван: beautiful, god-like, good-looking,
handsome/handsomest, best looking, nice-looking, pretty,
sweet

– негативан: колокати нису генерисани

физички изглед – позитиван: athletic, ever-smiling, long-legged, muscular, tall

– неутралан: average, bigger, blond, dark-haired, flame-haired, long-haired, quiffy, sheathed, tallest, white, white-faced

– негативан: fat, heavy/heaviest, large, ragged, smaller

карактер – позитиван: bolder, brave, colourful, confident, curious, dauntless, good, honest, innocent, loving, mature, nice, noble, obliging, precociously observant, sensible, stable, strong, tough

– негативан: affected, bad, delinquent, naughty, rude, solitary, bad-tempered, terrible, troublesome

интелигенција – позитиван: bright, clever, intelligent

– негативан: колокати нису генерисани

узраст – млад: adolescent, elder, junior, little, pre-adolescent, pre-pubescent, pubescent, small, teenage, under-age, young, wee

– одрастао: big, old, ole, senior

емоционално стање – позитиван: lucky

– негативан: anxious, embarrassed, frightened, poor, wretched

вредносни систем – позитиван: adored, darling, dear, delightful, favoured, golden, grand, lovely, only, non-conformist, pure, real-life, suitable, top

– негативан: bloody, dratted, mere, ridiculous, strange, unknown

сексуалност – хетеросексуалност: колокати нису генерисани

– хомосексуалност: gay

материјална ситуација – богат: колокати нису генерисани

– сиромашан: poor

здравље – позитиван: healthy

– негативан: blind, handicapped

смрт и умирање – жив: колокати нису генерисани

– мртав: dead, deceased

остало – blue, busy, different, ducking, existing, forensic, hungry, local, new, working-class

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *boy*: *abandoned, better, bewildered, confused, exhausting, happy*.

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *boy is dead, boy is hale and hearty, boy looked a bit tearful, boy looked a bit startled, boy was impressed, boy was strong, boys are aggressive, boys are hard, boys are quite surprised, boys are too keen, boys were active, boys were always pleased, boys were busy, boys were solicitous, boys were very angry*.

Код лексеме *boy* истиче се категорија *карактер*. Особине које чине једног дечака јесу пријатно, васпитано понашање – придеви *good* и *honest*. Придев *precociously observant* слаже се са придевима који указују на интелигенцију – *bright* и *clever*. Приказ дечакових негативних особина односи се на непослушно понашање – придеви *bad-tempered, naughty* и *rude*, чиме се дечак приказује као лош и неспутан, спреман да изазове невољу. Отуда је учестао глагол трчати – *boy racers, boy ran, boy racing*. Лексема *boy* често је повезана са оружјем нпр. *boy with her brandished a plastic gun*, и сл. Идентично као код лексеме *girl*, придевски колокати који сачињавају *емоционално стање* код лексеме *boy* броје само два позитивна колоката – *happy* и *lucky*. Опција фреквенцијска листа произвела је следеће идентичне колокате: *good* на трећем месту, *clever* на деветом месту, *naughty* на десетом месту, *bright* на 27. месту, и *rude* на 39. месту по учесталости.

Категорија *узрост* не садржи само уобичајене придеве *young* и *old*, већ имамо и полисемичне придеве *little, wee, big*. На фреквенцијској листи *little* се налази на првом месту, *old* на другом месту, *young* на петом месту, *big* на осмом

месту, а *wee* на 15. месту. Првих десет најчесталијих колоката генерисано је путем претраге кључна реч у контексту:

Табела 26. Пример најфреквентнијих придева уз лексему *boy* у *Британском националном корпусу*.

	☐	CONTEXT	FREQ
1	☐	LITTLE BOY	623
2	☐	OLD BOY	392
3	☐	GOOD BOY	332
4	☐	SMALL BOY	216
5	☐	YOUNG BOY	194
6	☐	DEAR BOY	121
7	☐	NEW BOY	85
8	☐	BIG BOY	62
9	☐	CLEVER BOY	57
10	☐	NAUGHTY BOY	53

Лексема *boy* нам доноси ново семантичко поље *сексуалност* – придев *gay*. *Физички изглед* допуњен је предлошко–падежним синтаagmaма у атрибутој функцији: *boy in a red shirt*, *boy in pyjamas*, *boy in school uniform*, итд. *Boys in blue* или *blue boys* означавају полицајце. Преостала поља доносе груписање: *boy and a girl*, *boy and girl*, *boy or a girl*, *boy or girl*, *смрт и умирање* – *boy died*, *boy who died*, *boy dying*, и државна припадност – *boy from Alabama*, *boy from Bosnia*, *boy from New York*.

4.5.3. Лексема *дечак* и њени колокати

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутој функцију и који стоје испред именице *дечак*:

физичка привлачност – позитиван: лепи

– негативан: ружан

физички изглед – позитиван: вижљаст, висок

– неутралан: бели, белопути, голи, гологузи, плавокоси, плавооки, препланули, риђокоси, тамнокоси, тамнопути,

црнпурасти

– негативан: беспризорни, бледуњави, грбави, кржљави,
мали, мршав, одрпани, пуначак

карактер – позитиван: безазлени, добар, добродушан, најплеменитији, невини,
одрастао, одрасли, озбиљни, поштени, практичан,
природан, радознали, умешан
– негативан: беспослен, блесави, ватрен, дивљачан, емотиван,
интровертни, миран, наивни, неваљао, неискусан, немиран,
непослушан, неодгојен, несташан, обестан, осећајан, осетљив, охоли,
повучен, пркосан, размажен, ратоборни, тврдоглав,
шмркав

интелигенција – позитиван: бистар, паметан

– негативан: глуп

узраст – млад: малени, малолетан, млађи

– одрастао: велик, старији

емоционално стање – позитиван: срећан

– негативан: јадни, несрећни, ништаван, сироти, усамљен

вредносни систем – позитиван: диван, драг, звездани, красан, мили, најбољи

– негативан: најчуднији

здравље – позитиван: здрав

– негативан: болесни

смрт и умирање – жив: жив

– мртав: мртав

остало – бивши, заиграни, крилати, рањен

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *дечак*: *груб, леп, надарен, тужан, дечак заправо лаган, дечак једва нешто старији*. Понавља се категорија коју чине атрибуцки придеви који означавају националност: *абисински, албански, обмотан, српски, турски*.

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *дечак је био леп, дечак је био тужан, дечак је био уверен, дечак је бистар, дечак је изгледао и млађи, дечак је превише добар, дечак није дебео*.

Карактером дечака доминирају негативе црте личности. У природи дечака је да буде *ватрен, груб, дивљачан, неваљао, немиран, непослушан, неодгојен, несташан, обестан, размажен/размажени, ратоборни, пркосан*. Нова категорија доводи дечака у везу са оружјем и насиљем – *дечак је засу мецима, дечак поново зањиха пушку, дечак је репетирао пушку, када дечак с пушком искрсну*, итд. Али, дечак има и нежнију страну која му вероватно не доноси похвале и одобрење из околине, наиме, он је *емотиван, осећајан, осетљив*. Његово емоционално стање је приказано искључиво негативним придевима. Код дечака се цени зрелост – *одрастао/одрасли/одраслији* и *озбиљни*, знатижеља и умеће – *практичан, радознали, умешан*, и детиња невиност – *безазлени* и *невини*. Као и код девојчице, *физички изглед* дечака дат је посредством именичких синтагми и предлошко–падежних синтагми у атрибуцкој функцији – *дечак насмејаних очију, дечак тужних, тамних очију, дечак са ковриама, дечак с косом боје песка, дечак чврсте грађе, дечак шиљатог лица*.

Попут енглеског језика, семантичко поље *узраст* садржи вишезначне придеве *малени* и *велик* (као код лексема *дете* и *девојчица*), као и придев којим се дефинише старосна граница испод које се поједине људске активности сматрају незаконитим – *малолетан* (као код лексеме *дете*). Колокација *велик дечак* описује дечака који је порастао, али *велик дечак* не значи исто што и *младић*.

Именица *младић* није ушла у наш корпус јер се не подудара са енглеским именицама. Поред колокације *young man*, имамо неколико именица које значењски одговарају именици *младић* у одређеној мери али са незанемарљивим разликама. Идентично као што је то случај са именицом *female*, *Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners* (2001: 22, 846, 863, 938, 1546, 1822) нам

најпре нуди: „Someone who is *male* is a man or a boy.” Именицу *youngster* речник овако описује: „Young people, especially children, are sometimes referred to as *youngsters*”, дакле у питању су припадници оба пола, и то нарочито деца. „A *lad* is a young man or boy” означава младића али и дечака. Реч *juvenile*, попут речи *малолетан/малолетни*, има значење везано за законске оквире: „A *juvenile* is a child or young person who is not yet old enough to be regarded as an adult.” Лексемом *youth* се у новинарском домену описују проблематични младићи: „Journalists often refer to young men as *youths*, especially when they are reporting that the young men have caused trouble.” Реч *adolescent* означава младе људе оба пола: „*Adolescent* is used to describe young people who are no longer children but who have not yet become adults. It also refers to their behaviour.” Као синоним за *adolescent* дата је реч *teenager*, за децу између 13 и 19 година, и то је једина лексема којом се тачно прецизира распон година као битан сегмент њеног значења. Лексема *stripling* је значењски можда најприближнија, с тиме што је у речнику окарактерисана као застарела, као и то да припада хумористичком домену: „People sometimes refer to a young man as a *stripling* when they want to indicate in a slightly humorous way that although he is no longer a boy, he is not really a man.” Анализа ових лексема прегледно приказује синониме као речи са приближним али не и идентичним значењем.

За разлику од *девојчице* где је груписање учесталије и разноврсније, лексема *дечак* јавила се само са именицама *дечак и девојчица* и *дечак или младић*. *Дечак је умро, дечак је издахнуо*, и сл. је уобичајени контекст лексема којима се означавају људска бића.

Ако колокације из Табеле 26 претражимо у српском корпусу, видимо да долази до подударња следећих колокација:

Табела 27. Придеви уз лексему *дечак* у српском корпусу који кореспондирају са

Табелом 26.

мали дечак	79
стар дечак	32
млад дечак	25
добар дечак	21

велик дечак	13
паметан дечак	8
драг дечак	3
нов дечак	2

4.5.4. Закључак

Корпус не бележи значајне разлике у карактеру између лексема *girl* и *boy*. Код обе речи наглашена је важност васпитања, несташна природа деце и могућност да та несташност понекад пређе у нешто наглашенији, негативнији облик. Категорија по којој се разликују јесте *љубавна веза и брак*, која код лексеме *girl* постоји, али не и код лексеме *boy*, упркос томе што смо, поучени налазима о лексеми *girl*, консултовали *Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners* (2001: 174) и нашли да секундарно значење лексеме *boy* јесте *young man*: „You can refer to a young man as a *boy*, especially when talking about relationships between boys and girls.” Фреквенцијска листа није дала колокате *single* и *unmarried*. Секундарно значење лексеме *boy* може да објасни зашто *физичка привлачност* има више колоката у енглеском, док у српском има *леп/лепи*. Лексеме *boy* и *дечак* се по питању одсуства негативних колоката у оквиру ове категорије поклапају.

Упоређивање лексема *девојчица* и *дечак* ради утврђивања различитости у њиховом карактеру наводи нас на неколико опсервација. Девојчице, за разлику од дечака, карактерише препреденост и превејаност, мирна и блага нарав. С друге стране, дечаци испољавају (као што је код лексеме *мушкарац* испољена критика за одсуство тих особина) умешност и практичност у размишљању и делању. У значење ових лексема друшто је уткало особине које чине приказ девојчица и дечака изведен из корпуса саставним делом српске културе.

Контрастирањем лексема *boy* и *дечак* издваја се категорија *сексуалност*. Претрага придева *gay* показује да, поред тога што се јавља још једном као колокација – *gay rent boy*, од именица које означавају људска бића, он најчешће колоцира најчешће са *guy/guys*, *man/men*, *person* и *people* (претрага лексема *man* дала је колокацију *gay man*). Фреквенцијска листа није генерисала колокацију *gay*

boy. У српском придев *геј* најчешће колоцира са *мушкарац/мушкараца* и *особа/особама*. Колокација *геј дечак* није генерисана у српском.

4.6. Лексема *daughter* и њени колокати

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутску функцију и који стоје испред именице *daughter*:

физичка привлачност – позитиван: attractive, beautiful, pretty, radiant

– негативан: колокати нису генерисани

физички изглед – позитиван: sexually mature

– неутралан: fair, red-haired

– негативан: колокати нису генерисани

карактер – позитиван: better, charming, dutiful, good, musical, vivacious

– негативан: *changed*, comfort-loving, feeble, precious, wayward, wicked

узрост – млад: big, grown-up, little, minor, missing, small, teenage, young

– одрастао/редослед рођења: elder, grown-up, older

емоционално стање – позитиван: колокати нису генерисани

– негативан: concerned, irate, sobbing, tearful

вредносни систем – позитиван: beloved, cosseted, darling, dear, famous, favoured, lovely, perfect, real, right

– негативан: колокати нису генерисани

љубавна веза и брак – бити у браку: legitimate, married

– не бити у браку: eligible, illegitimate, marriageable, single, unmarried, widowed

деца и родитељство – имати децу: adopted, firstborn, foster, only, orphaned, pregnant

– немати децу: колокати нису генерисани

материјална ситуација – богат: rich

– сиромашан: penniless

здравље – позитиван: колокати нису генерисани

– негативан: brain-dead, crippled, schizophrenic

смрт и умирање – жив: surviving

– мртав: dead

остало – campaigning, career-minded, countless, jet-setting, kidnapped, milking, recorded, remaining, respective, working, working class

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *daughter*: *adopted, alone, dependent, nervy*.

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *daughter is a little too young, daughter is always ready, daughter is so bossy, daughter was married, daughter was pregnant, daughter is pregnant, daughter's pregnant, daughters are able, daughters are married, daughters are outraged, daughters were safe, daughters were silent*.

4.6.1. Лексема *кћерка* и њени колокати

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутску функцију и који стоје испред именице *кћерка*:

физичка привлачност – позитиван: лепа, прелепа

– негативан: колокати нису генерисани

узраст – млад: мала, малолетна, млађа, росна

– одрастао/редослед рођења: старија

карактер – позитиван: добра, поносна
– негативан: откачена, распусна

емоционално стање – позитиван: вољена
– негативан: колокати нису генерисани

вредносни систем – позитиван: дивна, драга, драгосна, славна
– негативан: колокати нису генерисани

љубавна веза и брак – бити у браку: заручена, удата
– не бити у браку: колокати нису генерисани

здравље – позитиван: колокати нису генерисани
– негативан: болесна

остало – киднапована

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *кћерка*: *сувише добра, запослена, љубоморна, удата*.

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *кћерка била потпуно здрава, кћерка, дакле, није ружна, кћерка је била топла, кћерка као да си права, кћерка ми је болесна*.

4.6.2. Лексема *ћерка* и њени колокати

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибуцкску функцију и који стоје испред именице *ћерка*:

физичка привлачност – позитиван: лепа, лепонога, прелепа
– негативан: колокати нису генерисани

карактер – позитиван: брижна, најмилија, добра, присебна

– негативан: лоша

узрост – млад: мала, млађа

– одрастао/редослед рођења: стара

емоционално стање – позитиван: колокати нису генерисани

– негативан: несрећна

вредносни систем – позитиван: дивна, учена

– негативан: црна, духовна, књижевна

љубавна веза и брак – бити у браку: удата

– не бити у браку: колокати нису генерисани

деца и родитељство – имати децу: једина, рођена, трудна, усвојена

– немати децу: колокати нису генерисани

материјална ситуација – богат: богаташка

– сиромашан: колокати нису генерисани

остало – безимена

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *ћерка*: *бајна, захвална, најмлађа, млада, споредна, удата*.

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *ћерка била рано зрела, ћерка је била слабуњава*.

Лексеме *кћерка* и *ћерка* стилски се разликују. *Кћерка* припада формалном, литерарном стилу, док *ћерка* припада неформалном, колоквијалном језику. *Ћерка* се чује у свакодневном говору и употребљава се чешће, што нам потврђује

претраживач *Google* који генерише нешто више од милион и по резултата за прву лексему, и нешто више од три милиона за другу¹⁹³. Различитост се, међутим, у корпусу не примећује. Семантичка поља ових двеју лексема бележе високу подударност. *Физичка привлачност* код обе лексеме региструје женску лепоту, те имамо придеве *лепа* и *прелепа*, а код *ћерке* још и *бајна* и *лепонога*. *Љубавна веза и брак* види *кћерку/ћерку* као *заручену*, односно *удату* – *да се моја кћерка уда за мушкарца, у којој је удата моја кћерка, кћерка ми се недавно удала, кћерка није удата* и *друга ћерка удати за, једна ћерка удата за, јер је његова ћерка удата за*. У енглеском су то следећи примери: *marry the daughter, my daughter to marry, marry your daughter*.

Карактер кћерке и ћерке је превасходно позитиван, са добротом и милом, допадљивом природом као главним особинама – придеви *брижна, најмилија, добра, топла* – мада се кћеркама замера на наглашавању забаве и непромишљеном начину размишљања – придеви *љубоморна, откачена и распусна*. *Вредносни систем* прави разлику између праве женске деце – *права и духовна, књижевна*¹⁹⁴. У енглеском је то придев *real*, кога не генерише опција фреквенцијска листа. Ни једна од три именице не нуди придеве са негативним значењем. Придев *мала* сврстали смо у категорију *узраст*, а ту је и *малолетна* који се првенствено употребљава у контексту закона и у складу са њим дозвољених и недозвољених активности. Иако код *кћерке* примећујемо одсуство категорије *деца и родитељство*, оно се може објаснити тиме што фреквентнија реч носи са собом већи број различитијих придева. Биолошка функција жене наглашена је код *ћерке* – *ћерка затруднела, ћерка кад затрудни, ћерка родила девојчицу, што моја ћерка рађа*.

Лексеме *daughter* и *ћерка* повезане су: улогама родитеља – *adopted, orphaned, рођена* и *усвојена*, и као будуће мајке – *pregnant* и *трудна*. И у енглеском језику примећујемо једнако важне категорије: *физичка привлачност, карактер* и *љубавна веза и брак*. Врлине код лексеме *daughter* су њена доброта и оданост – *better, dutiful, good*, а мане, као и у српском, нагласак на удобности и несталном карактеру – *changed, comfort-loving, precious* и *wayward*. *Married*,

¹⁹³ Доступно на: <https://goo.gl/sMQ5Fj> и <https://goo.gl/9ITs1u>. Веб страни приступљено 25.10.2015.

¹⁹⁴ Придеви *духовна* и *књижевна* немају негативно значење већ су смештени у негативни поларитет због тога што су супротност значењу *права*.

eligible или *widowed* описују да ли је *daughter* удата или не. Претрага придева *заручена* – *engaged* у енглеском корпусу – даје нам *daughter had become engaged*. Претрага придева *married* даје нам *ћерка удата, кћерка удата*. Значење придева *widowed* би у српском било изражено именицом *удовица* или *удова*, док придев *eligible* – *пожељна*, није дао колокацију *пожељна ћерка/кћерка*. Од колоката присутних у овом одељку, опција фреквенцијска листа дала је следеће колокације: *adopted daughter* на деветом месту, *married daughter* на 16. месту, *dutiful daughter* на 25. месту, *precious daughter* 33. месту, *pregnant daughter* на 41. месту, *widowed daughter* 46. месту, *good daughter* на 55. месту, *orphaned daughter* на 72. месту, *daughter wayward* на 78. месту по учесталости. Од првих десет најучесталијих придевских колоката, *old* је једини придев који није дала претрага кључна реч у контексту:

Табела 28. Пример најфреквентнијих придева уз лексему *daughter* у Британском националном корпусу.

	☐	CONTEXT	FREQ
1	☐	ELDEST DAUGHTER	111
2	☐	ONLY DAUGHTER	97
3	☐	YOUNGEST DAUGHTER	64
4	☐	ELDER DAUGHTER	56
5	☐	YOUNG DAUGHTER	54
6	☐	OLD DAUGHTER	44
7	☐	YOUNGER DAUGHTER	39
8	☐	LITTLE DAUGHTER	35
9	☐	ADOPTED DAUGHTER	33
10	☐	ILLEGITIMATE DAUGHTER	31

Ако колокације из Табеле 28 претражимо у српском корпусу, видимо да долази до подударња следећих колокација:

Табела 29. Придеви уз лексеме *кћерка* и *ћерка* у српском корпусу које кореспондирају са Табелом 28.

стара кћерка	41	стара ћерка	83
млада кћерка	29	млада ћерка	71
мала кћерка	4	мала ћерка	9
усвојена кћерка	3	усвојена ћерка	8
једина кћерка	2	једина ћерка	4

Учестали контекст чини груписање именица са именицама сродног значења: *daughter and a son, daughter and a grandson, daughter and her husband, daughter and son-in-law, кћерка и зет, син и кћерка, жена и кћерка, кћерка и унук*, и семантичко поље *смрт и умирање* – *daughter died, daughter lives, daughter living, кћерка ми је сада умрла, ове године умрла кћерка, протина кћерка умрла*, итд.; затим *ћерка или зет, ћерка и син, мајка и ћерка*, и али им је *ћерка врло рано умрла, моја ћерка је умрла, није ли та ћерка умрла*. Генерисана колокација *ћерка фирма* директни је превод енглеске колокације *daughter firm*, у значењу „a company that is completely or partly owned by another company”¹⁹⁵.

4.6.3. Лексема *son* и њени колोकати

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибуцку функцију и који стоје испред именице *son*:

физичка привлачност – позитиван: beautiful, handsome, sexy

– негативан: колোকати нису генерисани

физички изглед – позитиван: big, fitter, strong, tall

– неутралан: колোকати нису генерисани

– негативан: pampered looking, small

¹⁹⁵ Преузето са: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/daughter-company>. Веб страни приступљено 25.10.2015.

карактер – позитиван: dutiful, good, growing, wryly humorous, innocent, loving,
loyal, maturing, sounder

– негативан: headstrong, precious, rough-handed, subversive

интелигенција – позитиван: genius

– негативан: unwise

узрост – млад: grown-up, little, teenage, young

– одрастао/редослед рођења: elder, old

емоционално стање – позитиван: fortunate

– негативан: depressed, resentful

вредности систем – позитиван: beloved, dear, distinguished, famous, fine, favourite,
historical, ideal, best known, mighty, modern, true, worthy

– негативан: колукати нису генерисани

материјална ситуација – богат: rich

– сиромашан: колукати нису генерисани

љубавна веза и брак – бити у браку: legitimate, married

– не бити у браку: base-born, illegitimate

деца и родитељство – имати децу: adopted, begotten, first-born, only

– немати децу: колукати нису генерисани

здравље – позитиван: колукати нису генерисани

– негативан: autistic, feeble, haemophilic, mute, wheelchair-bound

смрт и умирање – жив: surviving

– мртав: колукати нису генерисани

религија – crucified, incarnate

остало – absent, aristocratic, cricketing, hearing, long-lost, lost, numerous, particular, potential, prodigal, royal, sleepy-headed, sporting working-class

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *son*: *young* и *married*.

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *son was rash and impetuous*, *son was sick*, *son would be fine*, *sons are decent*, *sons were basically bad*, *sons were dead*, *sons were dedicated*, *sons were slightly disappointed*, *sons were wonderful*.

4.6.4. Лексема *син* и њени колокати

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутску функцију и који стоје испред именице *син*:

физичка привлачност – позитиван: леп

– негативан: колокати нису генерисани

физички изглед – позитиван: колокати нису генерисани

– неутралан: бркат, голи

– негативан: дебео

карактер – позитиван: верни, даровит, дични, добар, племенити, послушан, свесилни, херојски

– негативан: блудни, будаласти, ватрени, вероломни, грешни, ђавољев, ђавољи, надобудни, неверни, нејак, необуздан, осветољубиви, осетљив, паклен, погански, разблудни, разметни, расипни, рђав

интелигенција – позитиван: паметни

– негативан: колокати нису генерисани

узрост – млад: мали, најмлађи, малолетни

– одрастао/редослед рођења: одрастао, старији

емоционално стање – позитиван: вољени, захвални

– негативан: јадни, напуштени, несретни, несрећни

вредносни систем – позитиван: брз, достојан, драг, заслужни, изузетан, једикти¹⁹⁶,

једини, користан, красни, мили, најбољи, прави, славни,
смртни

– негативан: бедан, духовни, најгори, никакав

материјална ситуација – богат: богати/најбогатији

– сиромашан: голи

љубавна веза и брак – бити у браку: колокати нису генерисани

– не бити у браку: ванбрачни, изванбрачни, незаконити

деца и родитељство – имати децу: брзорођени, будући, једнорођени,

јединородни, прворођени

–немати децу: нерођени

здравље – позитиван: крепак

– негативан: болестан

смрт и умирање – жив: жив

–мртав: мртав

религија – божји

рат и мир – позитиван: колокати нису генерисани

---

¹⁹⁶ Јавља се да нагласи реч *један* – „Немаше друго никога него једнога *једиктога* сина” (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 2, 1967: 576).

– негативан: бојни, борбени

опсцене речи – кујин, курвин, кучкин, пасји/пасији, псећи

остало – домаћи, изгубљени

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *син*: *божји, јоугунаст, млад, моћан, невин, суров*.

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *син био веома задовољан, син постати слободан*.

Позитивне карактерне особине *сина* у енглеском језику јесу одговорност и лојалност, а негативне слабост, слабуњавост и неспретност, док га *вредносни систем* портретише са искључиво афирмативним квалитетима. Ако се у енглеском корпусу претраже еквиваленти негативних српских колоката *бедан, духовни, најгори, никакав* – *pathetic, spiritual, (the) worst* и *worthless*, добићемо колокације *pathetic son* и *worthless son*. Истиче се и порекло сина из ванбрачне, незаконите заједнице, као и то да ли је он биолошки син или је усвојен. Категорија *остало* оцртава сина као отишлог или несталог, групишући придеве *absent, long-lost, lost, prodigal*. У српском имамо придев *изгубљени*. Од придева у овом одељку, опција фреквенцијска листа генерисала је *lost son* на 29. месту, и *long-lost son* на 47. месту по учесталости.

Поље *карактер* у српском језику броји више негативних придева него у енглеском језику. Позитивним придевима *брз* и *ватрени* живахност и чилост додељени су скупу значајних црта личности сина. *Блудни, разблудни* описују синове који су развратни и који су се препустили полном општењу које друштво не допушта. Уз то имају и хришћанску конотацију, где су такве радње осуђене од стране вере јер се разврат, нечистота и блуд сматрају смртним грехом. Придеви *разменти* и *расипни* описују неумерену, безобзирну особу која је *необузdana*. *Ђавољев, ђавољи, паклен, погански* син способан је за активности које су малициозне, зловне, злонамерне и пакосне. Колокати у овом одељку носе призив вредности које се савременом друштву сматрају застарелим.

Вредносни систем богатији је придевима који сина сликају позитивно. *Љубавна веза и брак* ставља акценат на сина који није рођен унутар једне брачне заједнице – *ванбрачни, изванбрачни, незаконити*.

Син се у оквиру новог семантичког поља *рат и мир* описује као *бојни, борбени*. Претрага колоката *бојни* и *борбени* даје колокације *бојни маршал* и *борбени пилот*, па нас наводи да закључимо да ови придеви природније колоцирају са именицама које означавају ратовање као професију. Такође, реч *бојни* потиче од речи *бој*, због чега колокате у овом семантичком пољу можемо сматрати застарелим. У категорији *деца и родитељство* син је описан као *једнорођени* и *прворођени*, чиме је наглашена важност његовог постојања. Придеви нису једина врста речи којом се та особина наглашава: *син прворођенче, син јединац, син сам јединац, син првенац*. Учестала колокација са редним бројем који претходи лексеми истичу значај сина – *први син*.

У енглеском имамо придеве *first-born* и *only*, које опције фреквенцијска листа такође генерише, *only son* на другом месту, и *first-born son* на 32. месту по учесталости. Поред придева *only*, на листи првих десет најучесталијих придевских колоката, имамо све наше придеве, осим *other* који смо већ обајснили (стр. 59):

Табела 30. Пример најфреквентнијих придева уз лексему *son* у *Британском националном корпусу*.

	☐	CONTEXT	FREQ
1	☐	ELDEST SON	356
2	☐	ONLY SON	197
3	☐	YOUNGER SON	158
4	☐	YOUNGEST SON	150
5	☐	ELDER SON	123
6	☐	OLD SON	103
7	☐	YOUNG SON	92
8	☐	ILLEGITIMATE SON	43
9	☐	OTHER SON	35
10	☐	SURVIVING SON	33

Ако колокације из Табеле 30 претражимо у српском корпусу, видимо да долази до подударања следећих колокација:

Табела 31. Придеви уз лексему *син* у српском корпусу који кореспондирају са

Табелом 30.

стар син	376
млад син	298
други син	110
једини син	36

Колокацију *усвојени син* (генерисана колокација *adopted son* у енглеском корпусу) у српском добијамо када претражимо придев *усвојени*. Придев *голи* јавља су у две категорије, са неутралним значењем у пољу *физички изглед*, и са значењем *сиромашан*, у пољу *материјална ситуација*.

Лексема *син* јавља се као саставни део низа погрдних израза: *кујин син* (ништарија¹⁹⁷), *курвин син*, *кучкин син* (особа рђава, слаба карактера), *пасји/пасији син*, *псећи син*. У енглеском се јавља идентични идиом, иако не као образац придев + именица, већ у виду норманског генитива – *son of a bitch*, и означава непријатну особу. Најранија употреба идиома је из 1707. године, и води нас до средење енглеке фразе *biche-sonne* – у значењу *bitch's son*, односно до старонордијске *bikkju-sonr* – *son of a bitch*¹⁹⁸. Поље *религија* у оба језика даје опис Исуса Христа – *crucified, incarnate* и *божеју*, у српском језику још и опис човека – колокацију *Евин син*. У предикату поново имамо придев *божији* – *син божији*, као и *син Неба Исус Христос*, *син Давидов*, *Отац*, *Син* и *Свети Дух*. *Син земље* или *син земаљски* има значење – *човек*.

Лексема *син* често се јавља груписана са другим друштвеним категоријама: *son and a daughter*, *son or brother*, *son or daughter*, *мајка и син*, *отац и син*, *син и (к)ћерка*, *син и брат*, *син и супруга*, *муж и син*, итд. Категорија *смрт* и *умирање* допуњена је следећим примерима: *son died*, *son is dying*, *умро је и син*, *син је на самрти*, *син је умро*.

Разлика у портретисању сина у енглеском и српском се најпре види код семантичког поља *карактер*, где је у српском језику број негативних придева

¹⁹⁷ Ова и наредна дефиниција преузете су из *Речника српскохрватскога књижевног језика* 3 (1969: 113, 146).

¹⁹⁸ Преузето са: http://www.etymonline.com/index.php?allowed_in_frame=0&search=son+of+a+bitch. Веб страни приступљено: 06.11.2015.

већи. Ту се лако препознаје утицај културе, тј. религије на језик, који врши улогу снажног осуђивача.

4.6.5. Закључак

Поређење лексема *son* и *daughter*, *кћерка*, *ћерка* и *син*, упућује нас на неколико различитости. *Љубавна веза и брак* приказује женску децу у енглеском и српском као удату, док се код синова ни у једном ни у другом језику то не потенцира. Ако у корпусу претражимо придев *married*, добићемо колокацију *married son*, која се јавља једанпут, док колокација *married a daughter*, *married daughters*, и сл. има нешто више. Ако се у енглеском језику путем опције фреквенцијска листа провере ови налази, видимо да је придев *married* на 16. месту по колокабилности са именицом *daughter*, а *unmarried* на 22. месту. С друге стране, колокација *unmarried son* је на 49. месту по фреквентности, а *married son* на 81. месту. Именице које најчешће колоцирају са *married* јесу *woman* и *women* (претрагом именице *woman* већ смо добили колокацију *married woman*, а претрага именице *women* даје *married women*).

Код синова је у оба језика наглашено њихово порекло из брачне или ванбрачне заједнице. Именица *daughter* такође колоцира са *legitimate* и *illegitimate*, док се колокација *ванбрачна ћерка* добија претрагом придева *ванбрачна*. Семантичко поље *рат и мир* постоји само код српске лексеме *син*. *Вредносни систем* лексема *кћерка* и *ћерка* броји придеве којих, кад се саберу, има мање од придева који иду испред лексеме *син*. То може бити показатељ ком детету друштво даје предност. Такође, *daughter*, *кћерка* и *ћерка* нису описане колочатима *first-born* и *прворођена*. Претрага придева *first-born* даје нам конкорданце у којима имамо само један пример са именицом *daughter – first-born*, *a daughter*, док је колокација *first-born son* девет, а колокација *first-born sons* две. Фреквенцијска листа не даје колокацију *first-born daughter*.

Глорификација синова у српском језику прецизирана је великим бројем негативних придева *карактера* у односу на лексеме *кћерка* и *ћерка*, можда управо због тога што се од синова очекује више, па је разочарање утолико веће када они изневере одређене вредности којим их заједница подучава. *Интелигенција* деце

мушког пола, не и женског, чини се важном, о чему сведочи одсуство те категорије код лексема *daughter*, *кћерка* и *ћерка*. Међутим, док претрага придева *genius* показује колокабилност са именицама *son* и *daughter*, придев *unwise* само са именицом *son*. Од именица које означавају људска бића, придев *intelligent* најчешће колоцира са именицама *being*, *people*, *person* (претрагом именице *person* већ смо добили колокацију *intelligent person*). *Intelligent* не колоцира са *son*, док се *she* у „she is very beautiful and intelligent” и „she is really intelligent” односи на *daughter*. Са именицама *man* и *men* придев *intelligent* колоцира у већем броју него што чини са *woman* и *women*. Српски корпус генерише колокацију *интелигентан мушкарац* само једанпут, али се зато придев *интелигентан* у атрибутомском положају и у предикату јавља 45 пута да опише лексему *човек*, која се употребљава као синоним за мушкарца. Придев *интелигентна* описује жену само десет пута. Фреквенцијска листа не даје ни један од колоката којим се денотира интелигенција.

4.7. Лексема *sister* и њени колокати

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутску функцију и који стоје испред именице *sister*:

физичка привлачност – позитиван: attractive, pretty
– негативан: ugly

физички изглед – позитиван: sturdy, tall
– неутралан: black, business-like
– негативан: stony-faced

карактер – позитиван: brave, efficient, gentle, gifted, good, intellectual, loving, sensible
– негативан: bad, cruel, devoted, envious, mean, militant, naughty, radical, ungrateful, wicked

узрас – млад: elderly, little, junior, teenage, small, young, wee
– стар: ageing, big, old, elder

емоционално стање – позитиван: exalted
– негативан: distraught, embittered, startled, struggling, worried

вредносни систем – позитиван: dear, exquisite, fine, ordinary, real, wonderful
– негативан: bogus, celestial, poor

сексуалност – хетеросексуалност: straight
– хомосексуалност: колокати нису генерисани

љубавна веза и брак – бити у браку: married
– не бити у браку: unmarried, widowed

деца и родитељство – имати децу: foster
– немати децу: barren

стручни термин: departmental, nursing

здравље – позитиван: pink-cheeked
– негативан: demented, critically ill, one-legged

смрт и умирање – жив: колокати нису генерисани
– мртав: dead, late

религија – religious, secular

остало – oppressed, retiring, shifting, sporty, working-class

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *sister*: колокати нису генерисани.

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *sister was capable, sister was curious, sister was grey, sister was so fascinated, sister had been devastated, sisters are keen, sisters are concerned, sisters are less efficient, sisters are married, sisters are not alone, sisters are younger, sisters are spotless, sisters went off unconvinced, sisters were also responsible, sisters were sympathetic, sisters were uncomfortable, sisters were very devoted, sisters were very severe, sisters who are all extremely jealous.*

4.7.1. Лексема *сестра* и њени колокати

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутску функцију и који стоје испред именице *сестра*:

физичка привлачност – позитиван: лепа, слатка
– негативан: ружна

карактер – позитиван: добра, добродушна, музикална, највеликодушнија,
предузимљива, талентована
– негативан: бездушна, будаласта, груба, небрижљива, осетљива,
танкоумна

узрост – млад/редослед рођења: *другорођена*, мала, млада, *средња*
– стар: старија

емоционално стање – позитиван: колокати нису генерисани
– негативан: јадна

вредносни систем – позитиван: дивна, драга, славнија
– негативан: нешколована

материјална ситуација – богат: богата
– сиромашан: сиромашна

љубавна веза и брак – бити у браку: удата
– не бити у браку: неудата

деца и родитељство – имати децу: рођена
– немати децу: колокати нису генерисани

стручни термин – главна, дежурна, медицинска, стоматолошка

здравље – позитиван: здрава
– негативан: тешко повређена, ментално поремећена

смрт и умирање – жив: колокати нису генерисани
– мртав: покојна, рајна

религија – милосрдна, часна

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *сестра*: *болесна, задовољна, збуњена, несумњиво згодна, лења, млађа, немарна, мртва, пристрасна, равнодушна, размажена, слабија, удата, уљудна*.

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *сестра беше мање обзирна, сестра била забринута, сестра била равнодушна, сестра била старија, сестра је строга, сестра ми је полутуђа, сестра врло је нервозна, сестра чак ни уљудна*.

По питању карактера лексеме *sister* и *сестра* карактерише предузимљивост и таленат – *capable, efficient, gifted, sensible, музикална, предузимљива, талентована*. У српском је критика упућена због недостатка осећаја за бригу – *бездушна, груба, небрижљива, немарна, строга, мање обзирна, равнодушна*, или због друге крајности – *осетљива, слабија*. У енглеском језику се нижу атрибути општијег, негативног значења – *bad, mean, naughty, wicked*. Карактер сестре описан је и путем именица – *сестра је мило створење* (као и *физички изглед* путем предлошко–падежних синтагми у атрибутој функцији, нпр. *сестра са косом кратко ошишаном*).

Вредносни систем именице *сестра* у оба језика је афирмативан. Придеви *dearest* и *wonderful* одговарају придевима *драга* и *дивна*. Претрага придева *uneducated*, који коресподира са придевом *нешколована*, није произвела колокацију *uneducated sister*, јер *uneducated* најчешће колоцира са именицама као што су *girl, man, people, poor*. Наша претрага именица *girl* и *man* није генерисала придев *uneducated*, већ придеве *educated* за *girl* и *self-educated* за *man*. Међутим, претрага именица *man* и *girl* опцијом фреквенцијска листа произвела је колокацију *educated man* на 85. месту по учесталости, док колокација *educated girl* није генерисана. Претрагом придева *famous* који коресподира са придевом *славна* (односно *славнија*), дао је колокацију *famous sister*. Емоционално стање је у оба језика лоше, јер првенствено броји негативне колокате, изузев придева *curious, fascinated* и *задовољна*. Корпус није генерисао придев *јадна* у енглеском – *miserable* – који би колоцирао са именицом *sister*. Фреквенцијска листа дала је колокат *dear* на десетом месту, *dearest* на 50. месту, *famous* на 52. месту, и *wonderful* на 73. месту.

Физичка привлачност дата је колокатима *attractive* и *pretty*, и колокацијом *ugly sister*. Опција фреквенцијска листа производи колокацију *ugly sister* на 22. месту. Придев *pretty* налази се на 39. месту, док се придев *attractive* не налази на листи сто најфреквентнијих атрибутских придева који иду испред именице *sister*. У српском корпусу није генерисана колокација *ружна сестра*, а претрага придева *ружна* даје *ружна жена*, *ружна девојчица*, *ружна особа*. Претрага именица *жена*, *девојчица* и *особа* дала је колокације *ружна жена* и *ружна девојчица*, али није колокацију *ружна особа*. Претрага придева *ружан* даје колокације *ружан мушкарац* и *ружан човек*, али не и *ружан муж*, коју је генерисала претрага именице *муж* путем кључне речи у контексту.

Корпус је демонстрирао полисемичну природу лексема, тј. генерисао колокације *departmental* и *nursing sister* – у значењу *одељенска* и *медицинска сестра*. Опција фреквенцијска листа даје нам колокацију *nursing sister* на 11. месту по фреквентности, али не даје *departmental sister*. Претрага колоката *senior* путем кључне речи у контексту није дала колокацију *senior sister* (у значењу *charge nurse*) која се јавља на 23. месту по фреквентности и означава: „A nurse in charge of a ward in a hospital.”¹⁹⁹ Идентично, у српском имамо придеве *главна* и *дежурна*, и *медицинска* и *стоматолошка* (имамо и *сестра помоћница*, такође у значењу *медицинска сестра*). Опција фреквенцијска листа генерише првих десет најучесталијих придевских колоката – а њих девет – и путем опције кључна реч у контексту. Изузетак је колокат *youngest*:

Табела 32. Пример најфреквентнијих придева уз лексему *sister* у Британском националном корпусу.

	☐	CONTEXT	FREQ
1	☐	YOUNGER SISTER	127
2	☐	LITTLE SISTER	72
3	☐	ELDER SISTER	62
4	☐	OLDER SISTER	62
5	☐	YOUNG SISTER	34
6	☐	BIG SISTER	30
7	☐	ELDEST SISTER	29
8	☐	OTHER SISTER	23
9	☐	YOUNGEST SISTER	16
10	☐	DEAR SISTER	15

¹⁹⁹ Преузето са: <http://www.thefreedictionary.com/senior+sister>. Веб страни приступљено: 25.02.2016.

Ако колокације из Табеле 32 претражимо у српском корпусу, видимо да долази до подударања следећих колокација:

Табела 33. Придеви уз лексему *сестра* у српском корпусу који кореспондирају са Табелом 32.

драга сестра	285
старија сестра	285
друга сестра	24
мала сестра	23
млада сестра	23
велика сестра	8

Категорија *религија* доноси нам колокације *милосрдна* и *часна сестра* – у значењу *калуђерица*, као и *sister Francesca*, *sister Mary*, *sister Margaret*, *sister superior*, и придеве *religious* и *secular*. Именице које иду директно након лексеме јесу *сестра близнакиња* и *сестра јединица* (значењски придружимо колокацију *једина сестра*), а у енглеском имамо *twin sister* и *only sister*.

За лексеме *sister* и *сестра* учестали је контекст удаје – *marry his sister*, *sister's married*, *married a nursing sister*, *док се моја сестра удала*, *сестра врло добро удала*, *сестра удала се*, и сл. Груписање именица са именицама сродног значења јавља се на основу њиховог примарног значења – *sister and brother*, *sister and her husband*, *sister or mother*, *два брата, сестра, и отац, брат и сестра, сестра и деца, мајка и сестра*, итд. али и на основу њиховог секундарног значења – *the senior nurse or sister, patient and sister*, *дежурни лекар и сестра*, *медицинска сестра* и *медицински техничар*.

Још једно секундарно значење можемо наћи у енглеском језику, код колокација *sister company*, *sister paper*, *sister publication*, *sister ship*, *sister organisation*. *Sister company* означава компанију која је у власништву друге компаније, која у свом поседу има још једну компанију или више компанија. Те компаније су једне другима сестре. Идентична употреба је пресликана у српском језику, те нам претраживач *Google* даје израз *сестра компанија*²⁰⁰, мада је чешћи

²⁰⁰ Доступно на: <https://goo.gl/QjILZo>. Веб страни приступљено: 25.02.2016.

*сестринска компанија*²⁰¹. *Сестринска новина*²⁰², *сестринско издање*²⁰³ *сестрински брод*²⁰⁴ и *сестринска организација*²⁰⁵ такође постоје. Претрага придева *сестринска* у српском корпусу даје *сестринска кућа*, *сестринска комора*, *сестринска лутеранска црква*, и сл. Секундарна значења лексема *sister* и *сестра* се у *Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners* (2001: 1455) и *Речнику српскохрватскога књижевног језика 5* (1973: 744) подударају, изузев значења објашњеног у овом одељку. *Речник српскога језика* (2011: 1192) такође не бележи његову употребу.

Категорија *сексуалност* јавила се само у енглеском корпусу. Поље *смрт* и *умирање* допуњују неке од следећих колокација – *sister had died*, *sister had lived*, *sister who was dying*, *умрла ми је сестра*, *сестра ти*, *бре*, *умрла*, и др. Енглески корпус није генерисао идиом *sister under the skin*, који означава „a man who supports women's action to improve their rights”, нпр. „John is a true sister under the skin”²⁰⁶.

4.7.2. Лексема *brother* и њени колокати

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутску функцију и који стоје испред именице *brother*:

физички изглед – позитиван: larger, sturdy

– неутралан: old-style

– негативан: one-eyed

карактер – позитиван: genuine, learned, loyal, mystic, righteous, serious, upfront, wittier

–негативан: militant, shifty

---

²⁰¹ Доступно на: <https://goo.gl/Oiu7JS>. Веб страни приступљено: 25.02.2016.

²⁰² Доступно на: <https://goo.gl/fhoCML>. Веб страни приступљено: 25.02.2016.

²⁰³ Доступно на: <https://goo.gl/33rM3Y>. Веб страни приступљено: 25.02.2016.

²⁰⁴ Доступно на: <https://goo.gl/Ah8PYR>. Веб страни приступљено: 25.02.2016.

²⁰⁵ Доступно на: <https://goo.gl/hhmgux>. Веб страни приступљено: 25.02.2016.

²⁰⁶ Преузето са: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/sister-under-the-skin>. Веб страни приступљено: 25.02.2016.

интелигенција – позитиван: *brainy*

– негативан: *dim*

узрост – млад/редослед рођења: *little, middle, small/smaller, young*

– стар: *big, elder, great, older*

вредносни систем – позитиван: *beloved, blood, close, darling, dear, gifted, true*

– негативан: *academic, bloody, damned, dangerous, poor*

материјална ситуација – богат: *richer*

– сиромашан: *poor*

љубавна веза и брак – бити у браку: *колокати нису генерисани*

– не бити у браку: *unmarried*

деца и родитељство – имати децу: *foster, future*

– немати децу: *колокати нису генерисани*

здравље – позитиван: *колокати нису генерисани*

– негативан: *deaf, sick*

смрт и умирање – жив: *dying, surviving*

– мртав: *dead, deceased*

религија – *habited*

остало – *exploited, humiliated, international, long-lost, numerous, royal,*

working-class

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *brother: asleep*.

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *brother is conscious, brother is dead, brother is innocent, brothers are angry, brothers are as popular, brothers are capable, brothers are devoted, brothers were no different, brothers were suspicious.*

4.7.3. Лексема *брат* и њени колокати

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибуутску функцију и који стоје испред именице *брат*:

физичка привлачност – позитиван: згодан

– негативан: колокати нису генерисани

физички изглед – позитиван: колокати нису генерисани

– неутралан: црни

– негативан: закржљали

карактер – позитиван: добар, љубазни, мистични, надарен, узоран, честити

– негативан: грешни, дрзак, зао, рђав

узраст – млад/редослед рођења: мали, мањи, млађи, *средњи*

– стар: велики, старији

емоционално стање – позитиван: вољени

– негативан: несрећни, уплахирен

вредносни систем – позитиван: велеуважен, драг, једини, прави

– негативан: духовни, јадан, лажни

материјална ситуација – богат: колокати нису генерисани

– сиромашан: голи, сиромашан, убоги

деца и родитељство – имати децу: једнокрвни, једноутробни²⁰⁷, неболошки,
нови, рођени
– немати децу: колокати нису генерисани

смрт и умирање – жив: преживели
– мртав: покојни

религија – Божји, пречасни

остало – безимен, велики²⁰⁸, вински²⁰⁹, затворени, мокри²¹⁰, одсутни, поменути

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именице *брат*: *збуњен, једини, упола малоуман, нагрizen, неразумно љут, праведни, рођени, свемоћан*.

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *брат био је тако несрећан, брат био потиштен, брат био веома срећан, брат је био вечито болешљив, брат је био пресрећан, брат је био привилегован, брат је био талентован, брат је био финији, брат је заљубљен, брат је живахан, брат је исто формалан, брат је мио, брат је млађи, брат је најпривлачнији, брат је недобро, брат је непогрешив, брат је рђав и несавестан, брат није био леп, брат није љубоморан, брат није свемоћан*.

Значајна семантичка поља лексема *brother* и *брат* јесу карактер и *деца и родитељство*. У оба језика су приказане превасходно позитивне особине карактера, са акцентом на образовање и таленат – *learned, надарен, талентован*, и поштење – *loyal, righteous, узоран, честити*. Ако се прикупљени корпус детаљније погледа и у енглеском корпусу претраже придеви који би одговарали придевима *добар, љубазни, надарен, талентован, узоран, честит*, а то су *good, kind, gifted, talented, exemplary, honest*, лексема *brother* онда колоцира са придевима *gifted, talented* и *honest*. Фреквенцијска листа потврдила је следеће

---

²⁰⁷ У значењу од *исте мајке*, коме одговара придев *једнокрвни*.

²⁰⁸ У значењу Орвеловог Великог Брата.

²⁰⁹ У значењу *пијанац*.

²¹⁰ У значењу *пијанац*.

колокате: *good* на 56. месту, *kindly* на 62. месту, *loyal* на 64. месту, и *talented* на 73 месту.

Оба језика такође дају могућност да брата прикажу у својству рођеног или нерођеног, те имамо подударност придева *foster* и *небиолошки, рођени*, као и *future* и *нови*. Ни једна ни друга лексема у негативном поларитету не броје колокате, као што би то могли да буду *unborn* или *нерођен/нерођени*. Придев *foster* појављује се на 14. месту претраге помоћу опције фреквенцијска листа. Међу првих десет најчесталијих придева који иду испред именице које опција фреквенцијска листа производи, девет се налазе у нашем корпусу састављеном путем кључне речи у контексту:

Табела 34. Пример најфреквентнијих придева уз лексему *brother* у *Британском националном корпусу*.

	CONTEXT	FREQ
1	YOUNGER BROTHER	343
2	ELDER BROTHER	223
3	BIG BROTHER	127
4	OLDER BROTHER	116
5	LITTLE BROTHER	82
6	ELDEST BROTHER	60
7	YOUNGEST BROTHER	43
8	YOUNG BROTHER	38
9	LAY BROTHER	23
10	DEAR BROTHER	22

Изузетак је колокација *lay brother*, која означава: „A man who has taken the vows of a religious order but is not ordained and not bound to divine office.”²¹¹ Видимо да је именицама *brother* и *брат* заједничка и категорија *религија*, са придевима *habited*, *Божји* и *пречасни*, са значењем *калуђер*, и сложеницама као што су *brother priests*, *brother prior*, *brother bishops*. Фреквенцијска листа не генерише колокат *habited*. Претрага помоћу опције фреквенцијска листа дала је још неке колокације које бисмо сврстали у исту категорију, а које претрагом кључне речи у контексту није произишле, *benedictine brother* на 39. месту и *heavenly brother* на 40. месту. Колокације *muslim brother* на 33. месту и *catholic brother* на 47. месту се такође јављају. У енглеском језику *брат* у значењу *калуђер* стоји као терцијално значење

²¹¹ Преузето са: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/lay-brother>. Веб страни приступљено: 27.07.2016.

речи: „Brother is a title given to a man who belongs to a religious community such as a monastery.” Секундарно значење лексеме брат је следеће: „You can describe a man as your brother if he belongs to the same race, religion, country, profession, or trade union as you.” Четврто значење је: „Brothers is used in the names of some companies and shops”, нпр. „I went to Brooks Brothers and bought myself a decent shirt.

Ако колокације из Табеле 34 претражимо у српском корпусу, видимо да долази до подударања следећих колокација:

Табела 35. Придеви уз лексему *брат* у српском корпусу који кореспондирају са Табелом 34.

велики брат	633
млад брат	537
мали брат	65
драг брат	27

Секундарно значење лексеме *брат* у српском језику је: „Припадник истог народа или шире заједнице сродних народа” и „Човек у односу према другим људима” (*Речник српскохрватскога књижевног језика б* (2011: 102). Терцијално значење резервисано је за узречице, нпр. *brate мој*. У српском језику се четврто значење лексеме *брат* односи на „члана „манастирског, самостанског братства или монашког реда” или „припадника исте вере”.

Лексеме *brother* и *брат* доводи се у везу са оружјем и насиљем – *brother was pointing a gun, подиже пушку, брат по оружју, брат се упуцао у соби*, и сл. (генерисани израз *брат по оружју* кореспондира са енглеским *brother in arms*, и означава војнике који се боре на истој страни). Отуда не изненађује учесталост контекста погибје – *brother was killed, brother was murdered, murder of my brother, брат погинуо је, исте године брат погинуо, мој брат од тетке је погинуо*. Последња два контекста резервисана су за груписање – *brother and father, brother and his wife, brother and sister, отац и мајка, брат, сестра, брат и сестра*, итд. и *смрт и умирање*, нпр. *brother was dying, brother who had died, брат је умирао, брат је умро*, и *twin brother, only brother, брат близанац и брат јединац*.

4.7.4. Закључак

Компарацијом лексема *sister*, *сестра*, *brother* и *брат* уочавамо присуство семантичког поља *љубавна веза и брак* само код именица које означавају женска бића. Још једном се код њих наглашава важност њеног брачног статуса. Ако се у енглеском језику путем опције фреквенцијска листа провере ови налази, видимо да је придев *married* на 16. месту по колокабилности са именицом *sister*, а *unmarried* на 26. месту. С друге стране, колокација *married brother* је 66. месту, а *unmarried brother* на 76. месту по колокабилности. Семантичко поље *сексуалност* јавља се само код именице *sister*.

5. ЗАКЉУЧАК

У овом раду пошли смо од претпоставке да фреквентност значења колоката говори о типичним значењским особинама именица које означавају људска бића. Такође, сматрали смо да ће контрастивна анализа допринети утврђивању сличности и разлика у језичким особеностима енглеског и српског језика које су одраз различитих култура у којима се ти језици развијају и мењају. Најпре смо извршили попис генерисаних колоката, груписали их на основу значења у семантичка поља, и затим анализирали. Анализом *Британског националног корпуса*, речника *Collins COBUILD English Dictionary for Advanced Learners* (2001), *Корпуса српског језика* и *Речника српскохрватскога књижевног језика 1-6* (1967, 1971, 1973, 1976) дошли смо до резултата које ћемо сада образложити.

Најпре смо спровели анализу лексема које означавају људска бића, а које категоризујемо као хиперониме или архисеме: *human being*, *human*, *person*, *personality*, и одговарајуће лексеме у српском језику, *људско биће*, *човек*, *особа*, *личност*. Разлике које су забележене између лексема тичу се њихове употребе у појединим доменима. Наиме, у питању је правна, психолошка, психијатријска и уметничко-књижевна терминологија. Контрастирањем енглеског и српског корпуса утврдили смо да у оба језика поменуте архисеме су портретисане претежно позитивно и да имају уопштено значење. Често се прави разлика између човека и животиње, а категорија *жена*, као и учестале конструкције *група жена* и *људи*, *човек* и *жена*, *жена као и човек*, показују нам да је лексема *човек* у српском језику синоним за мушкарца. И заиста, *Речник српскохрватскога књижевног језика 6* (1976: 891) даје друго значење лексеме *човек* – зрео, одрастао мушкарац. Пето значење лексеме *човек* је муж, супруг. *Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners* (2001: 940) као друго значење лексеме *man* даје дефиницију: „*Man and men* are sometimes used to refer to all human beings, including both males and females”, с напоменом да се ова употреба можда неће свима допасти²¹². Као у српском језику, лексема *man* у свом седмом значењу даје дефиницију: „Some people refer to a woman’s husband, lover, or boyfriend as her *man*.”

²¹² „Као да жене нису људи самим тим што нису мушкарци” (Топић, 2008: 222) био би пример једне од могућих интерпретација ове језичке употребе.

Ови примери показали су да дефиниције речи које нуде речници потврђују стање у корпусу. Сада се поставља питање како тумачити конкорданце, ако речници не потврде значење лексема у корпусу, што видимо на примеру колоката *сестринска*. Такође, анализа енглеског корпуса показала је да резултати добијени претрагом именица не морају да се подударају са резултатима добијеним претрагом придева, што видимо нпр. код именица *father* и *boy*, и придева *gay* и *holy*. До неподударања може доћи чак и када претрага придева путем кључне речи у контексту генерише одређену колокацију више пута, нпр. *holy man*. Исти налази важе и за српски корпус, што илуструје претрага именице *личност* и колоката *интелигентна, супруга и лепа, мајка и сурогат, особа и мушка и женска*, итд.

Сагледано у ширем контексту, питање значења јесте и питање употребе самог корпуса у језичким истраживањима. Употреба корпуса код проучавања значења може навести до погрешног закључка да је само оно што постоји у корпусу тачно и да никакве друге варијације нису могуће. Ако се само држимо корпуса, он неће увек пружити реалну слику значења речи, те наше истраживање служи и да се осветле недостаци корпуса. Претрага лексема путем претраживача *Google* демонстрирала је његову неопходност у савременим семантичким проучавањима, јер кадтада ни електронски корпуси ни речници не дају резултате, што видимо на примерима колокација *отуђена супруга* и *садашња супруга*. *Google* се намеће као најбогатија база података која се стално допуњује и чији је приступ за већину корисника неограничен. Упоредно коришћење интернета и електронских корпуса ради проучавања језика карактеришу специфичне техничке особености које могу да испуне различите истраживачке захтеве.

Следећи сегмент анализе обухватио је прву групу женских категорија – *woman, жена, wife, супруга, mother* и *мајка*, која стоји у положају хипонимије у поређењу са првом групом лексема које смо анализирали. Први пар лексема *woman* и *жена*, пак, стоји као хипероним у односу на *wife* и *супруга, mother* и *мајка*. Анализа женских категорија показала је да су семантичка поља *физичка привлачност* и *физички изглед*, на основу броја колоката, значајне компоненте анализираних лексема. У оба језика примећено је понављање мотива насиља над женама, питање права жена, улога жене као мајке и наглашена емотивност. Разлике које су уочене односе се на српски језик код кога је уочен приказ жена

као причљивих (било је очекивано пронаћи сличне колокате у енглеском, али их корпус није генерисао) и повезаних са ђаволом, путем придева и именица.

Анализа лексема *wife* и *супруга* није нам показала значајне разлике у колокатима, а као посебну област у коме се колокати подударају истакли бисмо често коришћење мотива напуштања супруга. До сличних налаза о подударању дошли смо компарацијом именица *mother* и *мајка*. Придев *foster* демонстрирао је да, због разлика у граматичкој структури језика, контрастивна анализа колокација треба да укључи све врсте лексичких речи, са придевима као кључним модификаторима именица. Ако при анализи колокација гледамо само придеве, нећемо добити потпуну слику језика, те нас она може навести да донесемо погрешан закључак о лексемама. На пример, придеви који описују карактер и жена и мушкараца су у оба језика више позитивни него негативни. Али, ако бисмо зауставили на придевима, тиме бисмо изоставили глаголске колокате који приказују насиље почињено над женама од стране мушкараца. Непостојање питања женских права би нас такође навело на неисправан закључак.

С обзиром на то да су у анализу енглеског и српског корпуса укључене све врсте лексичких речи, а посебна пажња дата је придевима као речима које нијансирају значење именица, приметили смо следеће. Од самог почетка анализе, у оба језика је код свим лексема забележена знатно бројнија употреба придева у атрибутомског него у апозитивном положају, или у предикату. Овај налаз подудара се са Синклеровом (2004а: 31) анализом конкорданци, те његовим закључком да је приметна већа регуларност у образцу лево од анализираног чвора. Стога су придеви у апозитивном положају, или у предикату ређи, али у српском језику пак чешћи у односу на енглески језик. Овим се потврђује да анализа лексике јесте уједно и анализа граматичких образаца лексема којом упознајемо функционисање оба језика.

Након контрастивне анализе женских категорија, анализа мушких категорија укључила је лексеме *man*, *husband*, *father*, *мушкарац*, *супруг*, *муж* и *отац*. Код лексема *man* и *мушкарац* уочили смо мањи број колоката у односу на *woman* и *жена*. Већ прва два семантичка поља показала су да разлике у колокатима између жена и мушкараца постоје. Не само што је број колоката мањи, већ се и сами колокати разликују. Рецимо, као што Астон и Бернارد (1998:

82) примећују, да су мушкарци ретко *beautiful* а жене ретко *handsome*, енглески језик нам је показао да се жена може описати придевом *handsome*, док код мушкарца придев *beautiful* није генерисан. У српском језику су, пак, и жена и мушкарац описани и као *лепи* и *згодни*. Број појављивања колоката *married* испред именица *woman* и *man* дефинише брачни статус жене у већем броју него што дефинише мушкарца.

Контрастирањем колокација лексема *husband*, *супруг* и *муж*, утврдили смо да се мотив насиља према женама понавља код све три лексеме. Учестали глагол о напуштању супруге имамо код лексема *husband* и *супруг*. Атрибутски и апозитивни придеви, и придеви у предикату који сачињавају карактер *супруга* и *мужа* у српском језику су превасходно позитивни, док су у енглеском језику превасходно негативни. Изнова опажамо деловање друштвено-културолошких фактора на језик, јер смо путем поља *љубавна веза* и *брак* препознали двоструке аршине који друштво примењује. Супруге у енглеском језику чешће су денотиране као разведене.

Код категорије *узрост* у енглеском језику придев *elderly* пронађен је код лексема *person*, *woman*, *wife*, *mother* и *sister*, али не и код лексема које означавају искључиво мушки пол. С. Ђезуато доноси следећи закључак: „Еуфемистички израз који се односи на старост (*elderly*) резервисан је за ЖЕНУ, што сиглализира мали табу у заједничком јављању идеје ‚женскости‘ и ‚старости‘.”²¹³ Тај табу је потврђен и фреквенцијском листом. Ако се погледа првих десет најчесталијих атрибутских придева који иду испред именице *жена*, чак половина описује узраст: *young*, *old*, *older*, *elderly* и *middle-aged*²¹⁴. Код *мушкарца* су то: *young*, *old* и *older*. Ако придев *elderly* претражимо путем кључне речи у контексту, он у највећем броју колоцира са именицом *people*. Такође колоцира са подједнаким бројем именица које означавају мушкарца и жену: *elderly man* 22 пута, *elderly men* девет пута, *elderly woman* 18 пута, и *elderly women* 13 пута. Међутим, ако именицу претражимо помоћу опције фреквенцијска листа, видимо да је придев *elderly* на 23. месту по фреквентности код мушкараца, а код жена на седмом месту. Бирање опције фреквенцијска листа, како бисмо потврдили налазе до којих смо дошли

²¹³ “The euphemistic term referring to old age (*elderly*) is reserved to WOMAN, which signals a mild taboo in the co-occurrence of the notion of ‘femaleness’ and ‘age’ ” (Gesuat, 2003: 253).

²¹⁴ Погледати табелу 10, на стр. 91.

путем опције кључна реч у контексту, показује да је за проучавање значења путем колокација комбинација више опција боља од употребе само једне, нарочито ако узмемо у обзир замерке које смо упутили на рачун употребе корпуса.

Наредни сегмент компарације два корпуса укључио је хиперонимске лексеме *child* и *deme*. Наши примери показали су да постоје нови колокати својствени деци, они који дефинишу децу која потичу из брачних и ванбрачних заједница, објашњавају да ли су деца биолошка или усвојена, и покрећу питање нестале деце. Закључили смо да поље која лексемама није заједничко јесте *пол*. *Пол* је још једна категорија која демонстрира разликовне синтаксичко-семантичке разлике – фреквентим колокацијама *мушко дете* и *женско дете* у енглеском одговарају лексеме *boy* и *girl*. *Религија* се испољава придевом у српском језику – *крштено* и *некрштено*, а у енглеском језику чешће глаголом – *baptize*. Поље *стручни термин* такође приказује синтаксичко-семантичке разлике. Друге разлике у колокатима између контрастираних лексема нису утврђене.

Затим су анализирани хипонимске лексеме *girl*, *девојчица*, *boy* и *дечак*. Поред очекиваних разлика у карактеру, код лексема *girl* и *boy* установљена је још једна дистинкција а то је *љубавна веза* и *брак*. Брачни статус се афирмише као константа која прожима лексеме које означавају људска бића женског пола, те они илуструју како на језик утичу владајући културни модели и како га обликују. То је показала и фреквенцијска листа.

У току анализе корпуса приметили смо коришћење колоката који описују *сексуалност*, нпр. придев *gay* претходи лексемама *boy* и *man*. У српском језику реч *геј* се јавља у функцији придева и именице, идентично као у енглеском. Српски корпус није генерисао дату колокацију, те се њено одсуство може тумачити као огледало утицаја друштвених ставова на језик. За разлику од девојчица, дечаке у оба језика друштво ставља у контекст оружја и насиља, чиме се веза између насиља и мушкараца одржава.

Контрастивна анализа корпуса затим је обухватила лексеме *daughter*, *кћерка*, *ћерка*, *son* и *син*. Разлике које су уочене односе се на категорију *љубавна веза* и *брак*, за коју је путем кључне речи у контексту утврђено да само деца женског пола генеришу колокате који објашњавају да ли су *daughter*, *кћерка*, *ћерка* удате или не, чиме се шаље јасан сигнал женском полу о томе да је бити у

браку параметар на основу којег се жене вреднују. Фреквенцијска листа генерисала је колокације *married son* и *unmarried son*, али је њихов број појављивања мањи у односу на *married daughter* и *unmarried daughter*. *Вредносни систем* детаљније описује синове него ћерке.

У последњем делу наше анализе контрастиране су лексеме *sister*, *сестра*, *brother* и *браћ*. Последњи део анализе корпуса нам је још једном показао да категорија *љубавна веза и брак*, коју конституишу придеви и глаголи, јесте категорија својственија женама, повезује лексеме *sister* и *сестра* са претходним лексемама са истом, доминантном карактеристиком. По питању брака шаље се порука упућена женама да је пожељно или чак и важно да је жена у браку. Фреквенцијска листа то недвосмислено потврђује. Лексемама *brother* и *браћ* својствено је насиље и употреба оружја. Употреба све четири именице показала је да је њихово значење полисемично.

Компарација енглеског и корпуса осветљава пример језичке појаве који приказује да, како се значење лексема сужава, тако број њихових колоката постаје мањи, па тиме и мање разноврсан. Слично закључује С. Ђезуато: „Атрибути који претходе ЖЕНИ и МУШКАРЦУ су разноврснији од оних који претходе ДЕВОЈЧИЦИ и ДЕЧАКУ.”²¹⁵ Именице које означавају људска бића такође имају тенденцију груписања са другим именицама које су јој значењски сродне, и то је случај са примарним и секундарним значењем именица.

Анализом резултата дошли смо до закључка да су именице које означавају људска бића имају идентично основно значење у енглеском и српском језику. Изузетак су именице *girl*, *девојчица*, *boy* и *дечак*, где *girl* и *boy* означавају не само девојчицу и дечака, већ и девојку и младића. Секундарна значења могу се разликовати, нпр. колокација *свети муж*. Разликовне карактеристике тичу се и различитих синтаксичко-семантичких обележја које производе различите колокације, нпр. *developing child* и *дете које се развија*. Оне се тичу и различитих културолошких утицаја који се рефлектују на језик. Тако су, рецимо, колокације са именицама којим се означавају особе женског пола одраз ставова друштва о важности брачног статуса жене, док код особа мушког пола језик бележи употребу агресије и насиља, особине које друштво може да одржава и оснажује.

---

²¹⁵ “The attributes preceding WOMAN and MAN are more varied than those of GIRL and BOY” (Gesuato, 2003: 254).

Налази овог рада могу се даље користити у лингвистичким испитивањима и лингвистици сродним областима, укључујући и области које истражују језик употребом компјутера. Ово истраживање може да покрене нова испитивања која ће моћи са прецизношћу да анализирају језик, и да омогуће контрастивну анализу језика.

БИБЛИОГРАФИЈА

- Аијмер и Алтенберг 1991: Karin Aijmer and Bengt Altenberg (eds.). (1991). *English Corpus Linguistics*. London: Longman, 1991.
- Аијмер и Алтенберг 2002: Karin Aijmer and Bengt Altenberg (eds.). (2002). *Advances in Corpus Linguistics. Papers from the 23rd International Conference on English Language Research on Computerized Corpora (ICAME 23)*. Amsterdam: Rodopi, 2002.
- Артс 2002: Jan Aarts, “Does Corpus Linguistics Exist? Some Old and New Issues”, in *From the COLT’s mouth...and others*, eds. Leiv Breivik and Angela Hasselgren, Amsterdam: Rodopi, 2002, 1-17.
- Артс и Хувел 1982: Jan Aarts and T. van den Heuvel, “Grammars and Intuitions in Corpus Linguistics, in *Computer corpora in English language research*”, ed. Stig Johansson, Bergen: Norwegian Computing Centre for Humanities, 1982, 66–84.
- Артс и Мејсис 1984: Jan Aarts and Willem Meijs (eds.). (1984). *Corpus linguistics: Recent Developments in the Use of Computer Corpora in English Language research*. Amsterdam: Rodopi, 1984.
- Астон и Бернард 1998: Guy Aston & Lou Burnard, *BNC Handbook. Exploring the British National Corpus with SARA*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 1998.
- Базел 1966: Charles E. Bazell (ed.). (1966). *In Memory of J. R. Firth*. London: Longmans, 1966.
- Байбер 1993: Douglas Biber, “Representativeness in Corpus Design”, *Literary and Linguistic Computing*, 8/4, Oxford, 1993, 243-257.
- Батлер 2003: Christopher Butler, “Review of E. Tognini-Bonelli (2001) *Corpus Linguistics at Work*”, *System*, 31, Amsterdam, 2003, 125-48.
- Бејкер et al. 2006: Paul Baker, *A Glossary of Corpus Linguistics*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006.
- Блумфилд 1935: Leonard Bloomfield, *Language*, London: George Allen & Unwin Ltd, 1935.

- Бромли 1997: Geoffrey W. Bromley, *The International Standard Bible Encyclopedia, Volume One: A–D*, Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company, 1997.
- Витас и Утвић 2013-: Duško Vitas i Miloš Utvić, *Korpus savremenog srpskog jezika (verzija SrpKor2013)*, Copyright Grupa za jezičke tehnologije Univerziteta u Beogradu, 2013-. Dostupno na: <http://korpus.matf.bg.ac.rs/prezentacija/korpus.html>.
- Вин 2009: Martin Wynne, “Searching and Concordancing”, in *Corpus Linguistics. An International Handbook*, eds. Anke Lüdeling and Merja Kytö, Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co, 2009, 706-737.
- Вјежбицка 1972: Anna Wierzbicka, *Semantic Primitives*, Frankfurt: Athenäum, 1972.
- Вујанић et al. 2011: Милица Вујанић et al. (ур.). (2011). *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска, 2011.
- Гледхил 2011: Christopher Gledhill, “The ‘Lexicogrammar’ Approach to Analysing Phraseology and Collocation in ESP Texts”, *ASp*, 59, Paris, 2011, 5-23.
- Грајс 2010: Stefan T. Gries, “Corpus Linguistics and Theoretical Linguistics. A love–hate relationship? Not necessarily...”, *International Journal of Corpus Linguistics*, 15/3, Amsterdam, 2010, 327–343.
- Годард и Вјежбицка 2014: Cliff Goddard & Anna Wierzbicka, *Words and Meanings. Lexical Semantics across Domains, Languages, and Cultures*, Oxford: Oxford University Press, 2014.
- Дејвис 2004-: Mark Davies, *BYU-BNC* (based on the British National Corpus from Oxford University Press), 2004-. Available at: <http://corpus.byu.edu/bnc/>.
- Добрић 2009а: Nikola Dobrić, „Korpusna lingvistika kao osnovna paradigma istraživanja jezika”, *Philologia*, 7, Beograd, 2009а, 47-58.
- Добрић 2009б: Nikola Dobrić, „Savremene tendencije u lingvostatistici”, *Statistička revija*, 58, Beograd, 2009, 45-49.
- Добрић 2012: Nikola Dobrić, „Savremeni jezički korpusi na Zapadnom Balkanu – Istorijat, trenutno stanje i budućnost”, *Slavistička revija*, 60/4, Ljubljana, 2012, 677-692.
- Драгићевић 2010: Rajna Dragičević, *Leksikologija srpskog jezika*, Beograd: Zavod za udžbenike, 2010.

- Безуато 2003: Sara Gesuato, "The Company Women and Men Keep: What Collocations Can Reveal about Culture", in *Proceedings of the Corpus Linguistics 2003 conference*, eds. Dawn Archer et al., Lancaster: UCREL, Lancaster University, 2003, 253-262.
- Еверт 2009: Stefan Evert, "Corpora and Collocations", in *Corpus Linguistics. An International Handbook*, eds. Anke Lüdeling and Merja Kytö, Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co, 2009, 1212-1248.
- Егинс 2005: Suzanne Eggins, *Introduction to Systemic Functional Linguistics*, London: Continuum, 2005.
- Жугић 1997: Радмила Жугић, "Придеви који се односе на човекове особине у говору околине Лебана", у *Јужнословенски филолог*, 53, Београд: Српска академија наука и уметности, Институт за српски језик САНУ, 1997, 135-145.
- Јеврић 2016: Tamara Jevrić, "The Portrait of Women in English and Serbian – A Study into the Meaning of Words through Collocations", *Jezik, književnost, značenje. Jezička istraživanja*, Niš: Filozofski fakultet, 2016, 267-277.
- Јеврић 2011: Tamara Jevrić, "The Study of the Problem of Absolute Synonyms in Relation to their Collocational Behaviour", *The First International Conference on English Studies, English Language and Anglophone Literatures Today (ELALT)*, 2011, 193-199. Доступно на: http://www.elalt.info/elalt_I.pdf.
- Јеврић и Радосављевић 2013: Tamara Jevrić i Anica Radosavljević, „Slika žene u poslovicama na engleskom i srpskom jeziku: jezik kao sredstvo promovisanja prihvatljivog ponašanja”, *Srpski jezik, književnost, umetnost*, Kragujevac, 2013, 467-474.
- Кришнамурти 2004: Ramesh Krishnamurthy (ed.). (2004). *English Collocation Studies: The OSTI Report*. London: Continuum, 2004.
- Кришнамурти 2005: Ramesh Krishnamurthy, "Concordances", in *Encyclopedia of Language and Linguistics Elsevier*, 1-14, ed. Keith Brown, Oxford: Elsevier, 2005, 1-4.
- Лажонс 1966: John Lyons, "Firth's Theory of "Meaning" " in *In Memory of J. R. Firth*, ed. Charles E. Bazell, London: Longmans, 1966, 288-302.

- Лай 1993: Bill Louw, "Irony in the Text or Insincerity in the Writer: The Diagnostic Potential of Semantic Prosodies, in *Text and Technology. In Honour of John Sinclair*, eds. Baker et al., Amsterdam: John Benjamins, 157-76.
- Линдквист 2009: Hans Lindquist, *Corpus Linguistics and the Description of English*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009.
- Лин Марфи и Коскела 2010: M. Lynne Murphy and Anu Koskela, *Key Terms in Semantics*, London: Continuum, 2010.
- Лич 1992: Geoffrey Leech and Roger Fallon, "Computer corpora – What do they tell us about culture?" *ICAME Journal*, 16, Bergen, 1992, 29-50.
- Лич 1997: George Leech, "Introducing Corpus Annotation" in *Corpus Annotation. Linguistic Information from Computer Text Corpora*, eds. Garside et al., Abingdon: Routledge, 1-18.
- Лич 2002: Geoffrey Leech, "Recent Grammatical Change in English: Data, Description, Theory", in *Advances in Corpus Linguistics: Papers from the 23rd International Conference on English Language Research on Computerised Corpora (ICAME 23)*, eds. Karin Aijmer and Bengt Altenberg, Amsterdam: Rodopi, 61-81.
- Лич 2005: Geoffrey Leech, "Adding Linguistic Annotation" in *Developing Linguistic Corpora: a Guide to Good Practice*, ed. Martin Wynne, Oxford: Oxbow Books, 21-35. Доступно на: <http://ota.ox.ac.uk/documents/creating/dlc/>.
- Луделинг и Ките 2009: Anke Lüdeling and Merja Kytö (eds.). (2009). *Corpus Linguistics. An International Handbook*, Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co, 2009.
- Макарти и О'Киф 2010: Michael McCarthy and Anne O'Keefe, "Historical Perspective: What Are Corpora and How Have They Evolved?", in *The Routledge Handbook of Corpus Linguistics*, eds. Anne O'Keefe and Michael McCarthy, Abingdon: Routledge, 2010, 3-13.
- Мекенри и Вилсон 2001: Tony McEnery and Andrew Wilson, *Corpus Linguistics. An Introduction*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2001.
- Мекенри и Харди 2012: Tony McEnery and Andrew Hardie, *Corpus Linguistics. Method, Theory and Practice*, Cambridge: Cambridge University Press, 2012.

- Mejer 2004: Charles F. Meyer, *English Corpus Linguistics. An Introduction*, Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Mejer 2009: Charles F. Meyer, "Origin and History of Corpus Linguistics – Corpus Linguistics vis-a-vis other Disciplines, in *Corpus Linguistics. An International Handbook*, eds. Anke Lüdeling and Merja Kytö, Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co, 2009, 1-14.
- Мун 2010: Rosamund Moon, "What can a corpus tell us about lexis?", in *The Routledge Handbook of Corpus Linguistics*, eds. Anne O’Keeffe and Michael McCarthy, Abingdon: Routledge, 2010, 197-211.
- Морли 2000: George D. Morley, *Syntax in Functional Grammar. An Introduction to Lexicogrammar in Systemic Linguistics*, London: Continuum, 2000.
- О’Киф и Макарти 2010: Anne O’Keeffe and Michael McCarthy (eds.). (2010). *The Routledge Handbook of Corpus Linguistics*. Abingdon: Routledge, 2010.
- Палмер 1968: Robert F. Palmer (ed.). (1968). *Selected Papers of J. R. Firth, 1952-59*. London: Longmans, 1968.
- Петровић 2005: Бернардина Петровић, *Синонимија и синонимичност у хрватском језику*, Хрватска свеучилишна наклада, Загреб, 2005.
- Пирс 2008: Michael Pearce, "Investigating the Collocational Behaviour of MAN and WOMAN in the BNC Using Sketch Engine", *Corpora*, 3/1, 2008, 1-29.
- Питс 2013: Liisi Piits, "Distributional Hypothesis: Words for Human Being and Their Estonian Collocates", *Trames*, 17/2, Tartu, 2013, 141-158.
- Пинкер 1994: Steven Pinker, *The Language Instinct. How the Mind Creates Language*, New York: William Morrow, 1994.
- Половина 1986: Vesna Polovina, „Sastav i distribucija kolokacija u engleskom razgovornom jeziku”, u *Živi jezici: časopis za strane jezike i književnosti*, ur. Ognjan Radović, Beograd: Društvo za strane jezike i književnost NR Srbije, 1986, 46-54.
- Половина 1987: Vesna Polovina, „Specifičnosti kolokacija u razgovornom engleskom i srpskohrvatskom jeziku”, u *Živi jezici: časopis za strane jezike i književnosti*, ur. Ognjan Radović, Beograd: Društvo za strane jezike i književnost NR Srbije, 1987, 179-196.

- Половина 1999: Vesna Polovina, *Semantika i tekstlingvistika*, Beograd: Čigoja štampa, 1999.
- Репен 2010: Randi Reppen, “Building a Corpus: What Are the Key Considerations?”, in *The Routledge Handbook of Corpus Linguistics*, eds. Anne O’Keeffe and Michael McCarthy, Abingdon: Routledge, 2010, 31-37.
- Свартвик 1992: Jan Svartvik, “Corpus linguistics comes of age”, in *Directions in Corpus Linguistics, Proceedings of Nobel Symposium 82*, ed. Jan Svartvik, Berlin: De Gruyter, 7–13.
- Синклер 1987: John Sinclair, “Collocation a Progress Report”, in *Language Topics. Essays in honour of Michael Halliday*, eds. Ross Steele and Terry Threadgold, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 1987, 319-332.
- Синклер 1991: John Sinclair, *Corpus, Concordance, Collocation*, Oxford: Oxford University Press, 1991.
- Синклер 2000: John Sinclair, “Lexical Grammar”, *Naujoji metodologija*, 24, Vilnius, 2000, 191-203.
- Синклер 2001: John Sinclair (ed.). (2001). *Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners*. Glasgow: HarperCollins Publishers, 2001.
- Синклер 2002а: John Sinclair, “Intuition and Annotation – The Discussion Continues”, in *Advances in Corpus Linguistics. Papers from the 23rd International Conference on English Language Research on Computerized Corpora (ICAME 23)*, eds. Karin Aijmer and Bengt Altenberg, Amsterdam: Rodopi, 2002, 39-59.
- Синклер 2002б: John Sinclair, “Naturalness in Language”, in *Corpus Linguistics*, eds. Jan Aarts and Willem Meys, Amsterdam: Rodopi, 2002, 203-10.
- Синклер 2003: John Sinclair, *Reading Concordances. An introduction*, Harlow: Pearson Education, 2003.
- Синклер 2004а: John Sinclair, *Trust the Text. Language, Corpus and Discourse*, London: Routledge, 2004.
- Синклер 2004б: John Sinclair, “Meaning in the Framework of Corpus Linguistics”, *Lexicographica*, 20, Berlin, 2004, 20-32.
- Синклер 2005: John Sinclair, “Corpus and Text – Basic Principles”, in *Developing Linguistic Corpora: A Guide to Good Practice*, ed. Martin Wynne, Oxford: Oxbow Books, 1-20. Доступно на: <http://ota.ox.ac.uk/documents/creating/dlc/>.

- Синклер и Бразил 1982: John Sinclair, & David Brazil, *Teacher Talk*, Oxford: Oxford University Press, 1982.
- Синклер и Култард 1975: John Sinclair & Malcolm Coulthard, *Towards of an Analysis of Discourse: English Used by Teachers and Pupils*, Oxford: Oxford University Press, 1975.
- СМИТ 1999: Richard C. Smith, *The Writings of Harold E. Palmer. An Overview*, Tokyo: Hon-no-Tomosha, 1999.
- Сосир 2000: Ferdinand de Saussure, *Course in General Linguistics*, London: Duckworth, 2000.
- Стевановић et al. 1967, 1971, 1973, 1976: Михаило Стевановић et al. (ур.). (1967, 1971, 1973, 1976). *Речник српскохрватскога књижевног језика 1-6*, Нови Сад, Загреб: Матица српска, Матица хрватска, 1967, 1971, 1973, 1976.
- Стабс 1993: Michael Stubbs, "British Traditions in Text Analysis: From Firth to Sinclair", in *Text and Technology: In Honour of John Sinclair*, eds. Baker et al., Amsterdam: John Benjamins, 1–36.
- Стабс 1995а: Michael Stubbs, "Collocations and Cultural Connotations of Common Words", *Linguistics and Education*, 7, Amsterdam, 1995, 379-390.
- Стабс 1995б: Michael Stubbs, "Collocations and Semantic Profiles: On the Cause of the Trouble with Quantitative Studies", *Functions of Language*, 2/1, Amsterdam, 1995, 1-24.
- Стабс 1996: Michael Stubbs, *Text and Corpus Analysis*, Oxford: Blackwell Publishers, 1996.
- Стабс 2001: Michael Stubbs, "Text, Corpora, and Problems of Interpretation: A Response to Widdowson", *Applied Linguistics*, 22/2, Oxford, 2001, 149-172.
- Стабс 2002: Michael Stubbs, *Words and Phrases. Corpus Studies of Lexical Semantics*, Oxford: Blackwell Publishing, 2002.
- Стабс 2007: Michael Stubbs, "Notes on the History of Corpus Linguistics and Empirical Semantics, *Collocations and Idioms*, Trier, 2007, 317-29.
- Стабс 2008: Michael Stubbs, *The Search for Units of Meaning: A Tribute to John McHardy Sinclair (14 June 1933 - 13 March 2007)*. Laudatio, on the occasion of the posthumous award of an honorary doctorate, Germany: University of Erlangen, 2008.

- Стабс 2009: Michael Stubbs, "The Search for Units of Meaning: Sinclair on Empirical Semantics", *Applied Linguistics*, 30(1), Oxford, 2009, 115–137.
- Стефанович и Грајс 2009: Anatol Stefanowitsch and Stefan T. Gries, "Corpora and Grammar", in *Corpus Linguistics. An International Handbook*, Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co, 2009, 933-952.
- Тејлор 2008: Charlotte Taylor, "What is Corpus Linguistics? What the Data Says", *ICAME Journal*, 32, Bergen, 2008, 179-200.
- Тојберт 2004: Wolfgang Teubert, "Language and Corpus Linguistics", in *Lexicology and Corpus Linguistics*, Halliday et al., London: Continuum, 2004, 73-112.
- Тојберт и Чермакова 2004: Wolfgang Teubert and Anna Čermáková, "Directions in Corpus Linguistics", in *Lexicology and Corpus Linguistics*, Halliday et al., London: Continuum, 2004, 113-165.
- Тоњини-Бонели 2001: Elena Tognini-Bonelli, *Corpus Linguistics at Work*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2001.
- Тоњини-Бонели и Синклер 2006: Elena Tognini Bonelli and John Sinclair, "Corpora", in *Encyclopedia of Language and Linguistics*, ed. Keith Brown, Amsterdam: Elsevier, 206–219.
- Ћопић 2008: Hana Ćopić, „Žene i jezik”, u *Neko je rekao feminizam? Kako je feminizam uticao na žene XXI veka?*, ur. Adriana Zaharijević, Beograd: Centar za ženske studije, Žene u crnom i Rekonstrukcija Ženski fond, 2008, 236-247.
- Ћосић 2008: Pavle Ćosić (ur.). (2008). *Речник синонима*. Beograd: Kornet, 2008.
- Утвић et al. 2010: Miloš Utvić et al., The Effects of Multi-Word Tagging on Text Disambiguation. *29th International Conference on Lexis and Grammar, LGC*, Beograd, 2010.
- Утвић 2011: Miloš Utvić, Annotating the Corpus of Contemporary Serbian. *INFOtheca*, 12/2, Beograd, 2011, 36-47.
- Утвић 2013: Miloš Utvić, *Izgradnja referentnog korpusa savremenog srpskog jezika*, neobjavljena doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet, Beograd, 2013.
- Филиповић et al. 1990: Rudolf Filipović et al. (ed.). (1990). *Енглеско хрватски или српски рјечник*. Zagreb: Školska knjiga i Grafički zavod Hrvatske, 1990.

- Филмор 1992: Charles J. Fillmore, “ “Corpus linguistics” or “computer-aided armchair linguistics” ”, in *Directions in Corpus Linguistics*, ed. Jan Svartvik, Berlin: De Gruyter Mouton, 1992, 35–60.
- Ферт 1935: John R. Firth, “The Technique of Semantics”, *Transactions of the Philological Society*, 34(1), London, 1935, 36-73.
- Ферт 1957: John R. Firth, “A Synopsis of Linguistic Theory, 1930-1955”, *Studies in Linguistic Analysis. Special Volume of the Philological Society*, Oxford, 1957, 1–32.
- Ферт 1964: John R. Firth, *Papers in linguistics: 1934-1951*, Oxford: Oxford University Press, 1964.
- Франсис, Ханстон, Манинг 1996: Gill Francis, Susan Hunston and Elizabeth Manning, *Collins COBUILD Grammar Patterns 1: Verbs*, London: HarperCollins, 1996.
- Франсис, Ханстон, Манинг 1997: Gill Francis, Susan Hunston and Elizabeth Manning, *Collins COBUILD Grammar Patterns 2: Nouns and Adjectives*, London: HarperCollins, 1997.
- Халидеј 1966: Michael A. K. Halliday, Lexis as a Linguistic Level, in *In Memory of J. R. Firth*, ed. Charles E. Bazell, London: Longmans, 1966, 148-162.
- Халидеј 1978: Michael A. K. Halliday, *Language as Social Semiotic. The Social Interpretation of Language and Meaning*, London: Edward Arnold Publishers Ltd, 1978.
- Халидеј 1991: Michael A. K. Halliday, “Corpus Linguistics and Probabilistic Grammar”, in *English Corpus Linguistics: Studies in Honour of Jan Svartvik*, eds. Karin Aijmer and Bengt Altenberg, London: Longman, 1991, 30-43.
- Халидеј 1993: Michael A. K. Halliday, Quantitative Studies and Probabilities in Grammar, in *Data, Description, Discourse: Papers on the English Language in Honour of John McH Sinclair*, ed. Michael Hoey, London: HarperCollins, 1993, 1-25.
- Халидеј 1994: Michael A. K. Halliday, *An Introduction to Functional Grammar*, Beijing, London: Foreign Language Teaching and Research Press, Edward Arnold Publishers Ltd, 1994.

- Халидеј 2002: Michael A. K. Halliday, "The Spoken Language Corpus: A Foundation for Grammatical Theory", in *Advances in Corpus Linguistics. Papers from the 23rd International Conference on English Language Research on Computerized Corpora (ICAME 23)*, eds. Karin Aijmer and Bengt Altenberg, Amsterdam: Rodopi, 2002, 11-38.
- Халидеј 2004: Michael A. K. Halliday, "Lexicology", in *Lexicology and Corpus Linguistics*, Halliday et al., London: Continuum, 2004, 1-22.
- Халидеј et al. 2004: Michael A. K. Halliday et al., *Lexicology and Corpus Linguistics. An Introduction*, London: Continuum, 2004.
- Ханстон 1998: Susan Hunston (ed.). (1998). *Language at Work*. Clevedon: BAAL & Multilingual Matters, 1998.
- Ханстон 2002: Susan Hunston, *Corpora in Applied Linguistics*, Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
- Ханстон и Франсис 2000: Susan Hunston and Gill Francis, *Pattern Grammar. A Corpus-Driven Approach to the Lexical Grammar of English*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2000.
- Хас 1966: William Haas, "Linguistic Relevance", in *In Memory of J. R. Firth*, ed. Charles E. Bazell, London: Longmans, 1966, 116-147.
- Хенкс 2008: Patrick Hanks, "Lexical Patterns: From Hornby to Hunston and Beyond", in *Proceedings of Euralex 2008*, eds. Elisenda Bernal and Janet DeCesaris, Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, 2008, 89-129.
- Хлебџ 1974: Boris Hlebec, „Odnos značenja, obličkih promena i komponibilnosti imenica i prideva u engleskom jeziku", *Anali Filološkog fakulteta*, 11, Beograd, 1974, 431-445.
- Хлебџ 2010а: Boris Hlebec, *Semantics for Univerisity Students*, Beograd: Čigoja štampa, 2010.
- Хлебџ 2010б: Boris Hlebec (ur.). (2010). *Enciklopedijski rečnik – srpsko engleski*, Beograd: Zavod za udžbenike, 2010.
- Хлебџ 2012: Boris Hlebec, "Where Boys, Girls and Children Come From", *Studia Anglica Posnaniensia: International Review of English Studies*, 47/2-3, Berlin, 2012, 59-68.

- Хоуи 2005: Michael Hoey, *Lexical Priming. A New Theory of Words and Language*, London: Routledge, 2005.
- Чанел 2003: Joanna Channell, “Corpus-Based Analysis of Evaluative Lexis”, in *Evaluation in Text. Authorial Stance and the Construction of Discourse*, eds. Susan Hunston & Geoff Thompson, Oxford: Oxford University Press, 2003, 39-55.
- Чомски 1957: Noam Chomsky, *Syntactic Structures*, The Hague: Mouton, 1957.
- Чомски 1965: Noam Chomsky, *Aspects of the Theory of Syntax*, Massachusetts: MIT Press, 1965.
- Чомски 1979: Noam Chomsky, *Language and Responsibility. Based on Conversations with Mitsou Ronat*, New York: Pantheon, 1979.
- Џозеф 2012: John E. Joseph, *Saussure*, Oxford: Oxford University Press, 2012.
- Штасни 2013: Gordana Štasni, *Reči o čoveku*, Novi Sad, Filozofski fakultet, 2013.

Сажрографија

<http://americannationalcorpus.org/>

<http://ccat.sas.upenn.edu/~haroldfs/drawing/illocutionary.html>

<http://clu.uni.no/icame/manuals/ACE/INDEX.HTM>

<http://clu.uni.no/icame/manuals/KOLHAPUR/INDEX.HTM>

<http://clu.uni.no/icame/manuals/WELLMAN/INDEX.HTM>

<http://corp.hum.ou.dk/itwebsite/corpora/corpman/WELLMAN/INDEX.HTM>

<http://dictionary.reference.com/browse/petticoat>

<http://ice-corpora.net/ice/>

<http://ihjournal.com/michael-halliday-an-appreciation>

<http://korpus.matf.bg.ac.rs/prezentacija/korpusi.html>

<http://korpus.matf.bg.ac.rs/prezentacija/istorija.html>

<http://poincare.matf.bg.ac.rs/~cvetana/LT-pregled.html>

<http://www.anb.org/articles/14/14-01122.html>

<http://www.collins.co.uk/page/The+Collins+Corpus>

<http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/petticoat>

http://www.elalt.info/elalt_I.pdf/

<http://www.fask.uni-mainz.de/lk/lk/britannica.html>

<https://www.google.com/search?q=human+being&ie=utf-8&oe=utf-8>

<https://www.google.com/search?q=human+creature&ie=utf-8&oe=utf-8>

<http://www.helsinki.fi/varieng/CoRD/corpora/BROWN/index.html>

<http://www.helsinki.fi/varieng/CoRD/corpora/FLOB/index.html>

<http://www.helsinki.fi/varieng/CoRD/corpora/FROWN/index.html>

<http://www.helsinki.fi/varieng/CoRD/corpora/HelsinkiCorpus/>

<http://www.helsinki.fi/varieng/CoRD/corpora/index.html>

<http://www.helsinki.fi/varieng/CoRD/corpora/LLC/>

<http://www.helsinki.fi/varieng/CoRD/corpora/LOB/index.html>

<http://www.helsinki.fi/varieng/CoRD/corpora/MICASE/index.html>

<http://www.ilc.cnr.it/EAGLES/corpustyp/corpustyp.html>

<http://www.mycobuild.com/about-collins-corpus.aspx>

<http://www.mycobuild.com/about-john-sinclair.aspx>

<http://www.natcorp.ox.ac.uk/>

<http://www.natcorp.ox.ac.uk/corpus/index.xml?ID=consortium>

<http://www.natcorp.ox.ac.uk/docs/URG/>

<http://ota.ox.ac.uk/documents/creating/dlc/>

<https://www.questia.com/library/journal/1G1-304842813/where-boys-girls-and-children-come-from>

<http://www.serbian-corpus.edu.rs/indexns.htm>

http://www.serbian-corpus.edu.rs/ns/map/full_map.htm

<http://wwwserver.medfak.ni.ac.rs/PREDAVANJA/3.%20FARMACIJA/STATISTIKA/9.%20predavanje.pdf>

<http://www.ucl.ac.uk/english-usage/about/history.htm>

<http://www.ucl.ac.uk/english-usage/projects/ice.htm>

Додатак

Енглеско-српски термилошки речник термина употребљених у тези

Поједину семантичку терминологију у овом раду превео је аутор у усменој консултацији са Борисом Хлебецом. Превод већине термина из области корпусне лингвистике преузет је из Утвић (2013: 393-396).

adjacent collocation	контактна колокација
annotation	анотација, етикетирање, означавање
balance	балансираност
balanced corpus	балансирани корпус
cline	градијент
constituent	члан
corpora	корпуси
corpus	корпус
corpus linguistics	корпусна лингвистика
corpus-aided, corpus-supported	помоћу корпуса
corpus-based	заснован на корпусу
corpus-driven	вођен корпусом
colligation	колигација
collocation	колокација
concordance	конкорданца
concordancer	конкорданцер
co-text	ко-текст
delicacy	деликатност
distribution in text-types	дистрибуција у типовима текстова
downward collocation	опадајућа колокација
electronic corpora	електронски корпуси
encoding	кодни распоред
equiprobability	једнака вероватноћа
frequency count	број понављања

frequency list	фреквенцијска листа
general corpora	општи корпуси
hand-and-eye method	мануелни метод
header	заглавље
idiom principle	принцип идиома
illocutionary force	илокуцијска сила
inter-organism perspective	перспектива између организама
intra-organism perspective	перспектива унутар организма
Key Word In Context, KWIC	кључна реч у контексту
language in use	језик у употреби
lemma	лема
lemmatization	лематизација
lexeme	лексема
lexical grammar	лексичка граматика
lexical priming	лексичко примовање
linguistic competence	језичка способност
linguistic performance	говорна делатност
mark-up	обележавање, означавање, анотација
meaningfulness	смисленост
monitor corpus	мониторинг корпус
multilingual corpora	вишејезични корпуси
multiword expression	вишечлани израз
naturalness	природност
node	чвор, чвориште
nominal collocation	именичка колокација
open-choice principle	принцип отвореног избора
parallel corpora	паралелни корпуси
parsing	парсирање, синтаксичка анализа
pattern	образац
pattern grammar	граматика образаца
plain text	чист текст
portmanteau tag	портманто привезак
position and positional mobility	положај и положајна мобилност
power of attraction	моћ привлачења

pragmatic prosody	прагматична прозодија
pre-electronic corpora	преелектронски корпуси
prosodically mixed	прозодијски измешан
raw corpus	сирови корпус
reference corpus	референтни корпус
relation	однос
representative corpus	репрезентативни корпус
representativeness	репрезентативност
sample corpus	корпус као узорак
scale and category grammar	граматика скала и категорија
semantic preference	семантичка преференца
semantic prosody	семантичка прозодија
significance	сигнификација
singleton	синглтон
span	распон
specialized corpora	специјализовани корпуси
tagging	анотација, обележавање, етикетирање
text type	врста текста
thinning	проређивање, смањивање
token	токен
upward collocation	растућа колокација
web corpus	интернет корпус
web for corpus	интернет као извор корпус
window collocation	оквирна колокација
Zipf's law	Зипфов закон

Биографија аутора

Тамара Јеврић рођена је 24. јула 1983. године у Приштини. Завршила је Шесту београдску гимназију. Године 2009. завршила је основне студије на Филолошком факултету у Београду, на Катедри за англистику. Године 2010. завршила је мастер студије одбранивши рад са темом *The Problem of Absolute Synonyms*, на Филолошком факултету Универзитета у Београду, под менторством проф. др Бориса Хлебеца.

Године 2013. године изабрана је у звање сарадник у настави на Катедри за англистику на Филозофском факултету у Косовској Митровици. У звање асистента на Филозофском факултету у Косовској Митровици бирана је 2015. године. Сада је асистент за предмете Савремени енглески језик 6, Савремени енглески језик 7, Академско писање, Историја енглеског језика, Енглески језик 1, Енглески језик 2, Енглески језик 3, Енглески језик 4, и Енглески језик.

Учествовала је на више међународних и домаћих научних скупова и аутор је више научних радова. Поља научног интересовања су јој семантика, лексикологија и корпусна лингвистика. Од страних језика говори енглески језик, а служи се и шпанским језиком.

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Потписани-а ТАМАРА М. ЈЕВРИЋ

број уписа 10054/В

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА КОЛОКАЦИЈА СА ИМЕНИЦАМА КОЈЕ
ОЗНАЧАВАЈУ БУДСКА БИЋА У ЕНГЛЕСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да предложена дисертација у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

Потпис докторанда

У Београду, 20.03.2017

Т. Јеврић

Прилог 2.

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора ТАМАРА ЈЕВРИЋ

Број уписа 10054/19

Студијски програм _____

Наслов рада КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА КОЛОРАЦИЈА СА ИМЕНИЦИМА КОЈЕ
ОЗНАЧАВАЈУ БОЈАСВА БИЈЕЛ У ЕНГЛЕСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Ментор ДР ВЕСНА ПОЛОВИНА, РЕДОВНИ ПРОФЕСОР

Потписани ТАМАРА М. ЈЕВРИЋ

изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла за објављивање на порталу **Дигиталног репозиторијума Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис докторанда

У Београду, 20.03.2019.

Т. Јеврић

Прилог 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА КОЛОКАЦИЈА СА ИМЕНИЦАМА КОЈЕ
ОЗНАЧАВАЈУ БУЈАСА БИЛНА У ЕНГЛЕСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

Потпис докторанда

У Београду, 20.03.2017.

M. Jerić

1. Ауторство - Дозвољавање умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце, чак и у комерцијалне сврхе. Ово је најслободнија од свих лиценци.

2. Ауторство – некомерцијално. Дозвољавање умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела.

3. Ауторство - некомерцијално – без прераде. Дозвољавање умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела. У односу на све остале лиценце, овом лиценцом се ограничава највећи обим права коришћења дела.

4. Ауторство - некомерцијално – делити под истим условима. Дозвољавање умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада.

5. Ауторство – без прераде. Дозвољавање умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела.

6. Ауторство - делити под истим условима. Дозвољавање умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада. Слична је софтверским лиценцама, односно лиценцама отвореног кода.